

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Reflexe setkání Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova v československých a zahraničních médiích

Diplomová práce

Studijní program: N7504 – Učitelství pro střední školy
Studijní obory: 7503T023 – Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy
7504T243 – Učitelství českého jazyka a literatury

Autor práce: Bc. Petra Václavková
Vedoucí práce: PhDr. Michal Ulvr, Ph.D.

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Petra Václavková**
Osobní číslo: **P16000562**
Studijní program: **N7504 Učitelství pro střední školy**
Studijní obory: **Učitelství českého jazyka a literatury**
Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy
Název tématu: **Reflexe setkání Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova**
v československých a zahraničních médiích
Zadávající katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Hlavním cílem práce je na základě československých a zahraničních multimediálních pramenů analyzovat reflexi průběhů setkání R. Reagana a M. Gorbačova v Ženevě, Reykjavíku, Washingtonu a Moskvě.

Práce se neobejde bez odborné analýzy příčiny průběhu setkání R. Reagana a M. Gorbačova, hlavní důraz však bude kladen na rozbor dobových pramenů a jejich vzájemnou komparaci. Práce bude vycházet ze studia odborné literatury a písemných, popřípadě i audiovizuálních pramenů v českém a anglickém jazyce.

Metody práce:

analýza pramenů, chronologická a komparativní metoda.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B., Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti, Praha 2011.

DURMAN, K., Popely ještě žhavé II.: Konce dobrodružství, Praha 2009.

DURMAN, K., Útěk od praporů, Praha, Karolinum 1998.

GADDIS, J., L., Studená válka, Praha 2006.

GARTHOFF, R., L., A journey the Cold War: a memoir of containment and coexistence, Washington, D. C. 2001

LUŇÁK, P., Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce, Praha 1997.

NÁLEVKKA, V., Světová politika ve 20. století II., Praha 2005

REAGAN, R., Život jednoho Američana: Paměti prezidenta, Praha 1998.

SUCHÝ, P., Reagan a říše zla: Vývoj americké zahraniční politiky a vztahů mezi supervelmocemi v letech 1981 - 1989, Brno 2004.

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Michal Ulvr, Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání diplomové práce: 16. prosince 2016

Termín odevzdání diplomové práce: 16. prosince 2017

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 16. prosince 2016

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 21.12.2014

Podpis:

Abstrakt

Diplomová práce na základě analýzy československého a zahraničního tisku interpretuje příčiny a průběh setkání Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova. Zaměřuje se na čtyři setkání, která se uskutečnila v Ženevě, Reykjavíku, Washingtonu a Moskvě. Jednotlivá setkání jsou popisována v chronologickém pořadí.

Práce je rozdělena do čtyř hlavních částí, z nichž každá se zabývá jedním ze setkání amerického prezidenta Ronalda Reagana a sovětského generálního tajemníka Michaila Gorbačova. V úvodu každé části je věnován prostor charakteristice vztahů mezi Spojenými státy a Sovětským svazem, příčinám uskutečnění summitu a možným výsledkům z jejich setkání. Práce interpretuje jednotlivé oblasti z jejich jednání jako lidská práva, problematiku omezování zbrojení, SDI nebo regionální konflikty a současně průběh summitu.

Jednotlivé kapitoly jsou primárně zaměřeny na komparaci názorových rozdílů a objektivitu sdělovaných informací v socialistickém a zahraničním tisku. Součástí každé části je analýza reflexe summitu, která shrnuje získané informace z probíhajícího jednání na nejvyšší úrovni a analyzuje názorové rozdíly v československém a zahraničním tisku.

Klíčová slova

Hvězdné války, Star Wars, Ronald Reagan, Michail Gorbačov, summit, lidská práva, omezování zbrojení, Reykjavík, Ženeva, Washington, Moskva, SDI, ABM, Sovětský svaz, Spojené státy americké, média, československý tisk, zahraniční tisk

Abstract

The diploma thesis interprets the causes and course of the meeting of Ronald Reagan and Mikhail Gorbachev based on an analysis of Czechoslovak and foreign press. It focuses on the four meetings that took place in Geneva, Reykjavik, Washington and Moscow. Individual meetings are described in chronological order.

The thesis is divided into four main parts, each dealing with one of the meetings of US President Ronald Reagan and Soviet General Secretary Mikhail Gorbachev. At the beginning of each section is devoted space to the characteristics of relations between the United States and the Soviet Union, the causes of the summit and the possible results of their meetings. The thesis interprets individual areas of their actions as human rights, arms issues, SDI or regional conflicts and also the course of the summit.

The chapters are primarily focused on the comparison of opinion differences and the objectivity of the information communicated in the socialist and foreign press. Part of each section is an analysis of the Summit Reflection, which summarizes the information gathered from the ongoing negotiations at the highest level and analyses the differences of opinion in the Czechoslovak and foreign press.

Key words

Star Wars, Ronald Reagan, Mikhail Gorbachev, summit, human rights, arms limitation, Reykjavik, Geneva, Washington, Moscow, SDI, ABM, Soviet Union, United State of America, media, Czechoslovakia press, foreign press

Obsah

Úvod.....	8
Kritika pramenů a literatury.....	9
1. Summit v Ženevě.....	13
1. 1. Napětí před Ženevou.....	13
1. 1. 1. Otázky zbrojení a Strategická obranná iniciativa.....	17
1. 1. 2. Otázky lidských práv.....	21
1. 1. 3. Regionální otázky.....	22
1. 2. Reflexe summitu v Ženevě.....	23
1. 3. Analýza reflexe summitu v Ženevě.....	33
2. Summit v Reykjavíku.....	36
2. 1. Mezi Ženevou a Reykjavíkem.....	36
2. 2. Reflexe setkání v Reykjavíku.....	47
2. 3. Analýza reflexe setkání v Reykjavíku.....	51
3. Summit ve Washingtonu.....	55
3. 1. Cesta z Reykjavíku do Washingtonu.....	55
3. 2. Reflexe summitu ve Washingtonu.....	60
3. 2. Analýza reflexe summitu ve Washingtonu.....	67
4. Summit v Moskvě.....	69
4. 1. Mezi Washingtonem a Moskvou.....	69
4. 2. Reflexe summitu v Moskvě.....	70
4. 3. Analýza reflexe summitu v Moskvě.....	82
Závěr.....	83
Seznam zkratk.....	86
Bibliografie.....	87
Odborná literatura.....	87
Prameny.....	88
Tištěné zdroje:.....	101
Internetové odkazy:.....	102
Seznam příloh.....	104
Obrazová příloha.....	106

Úvod

Vztahy mezi Spojenými státy a Sovětským svazem po druhé světové válce byly napjaté. V prvním období vlády Ronalda Reagana, velkého odpůrce komunismu, se dostaly na bod mrazu. Vzhledem k jeho ostrým výpadům v prvním období jeho prezidentského úřadu a myšlence vybudování Strategické obranné iniciativy se vztahy mezi oběma mocnostmi zkomplikovaly. V SSSR po smrti Brežněva se v pozici generálního tajemníka v krátkém sledu v letech 1982 - 1985 vystřídali hned dva muži vysokého věku. Až nástupem mladšího a vitálnějšího Michaila S. Gorbačova se začaly objevovat první náznaky možného setkání mezi nejvyššími představiteli USA a SSSR. Období let 1985 – 1988 bylo ve znamení hned čtyř summitů mezi Ronaldem Reaganem a Michaiilem Gorbačovem.

Diplomová práce je rozdělena do čtyř hlavních částí podle jednotlivých summitů, které se uskutečnily v letech 1985 – 1988 v Ženevě, Reykjavíku, Washingtonu a Moskvě. V jednotlivých podkapitolách rozebírám příčiny setkání nejvyšších představitelů, vztahy v daném období mezi USA a SSSR. V další části se zaměřuji na práci s prameny, v podkapitolách s názvem „Reflexe summitu“ představuji souvislosti s daným setkáním. Závěr každé části se věnuje souhrnné komparaci pramenů.

Cílem práce je na základě analýzy dobových pramenů interpretovat mediální obraz setkání amerického prezidenta Ronalda Reagana a sovětského generálního tajemníka Michaila Gorbačova. Zaměřuji se na porovnání toho, jakým způsobem byly události týkající se summitů prezentovány a hodnoceny v československých i zahraničních médiích v letech 1985 – 1988. V práci sleduji hlavní body jejich zájmu v průběhu jednotlivých jednání. V popředí zájmu médií byly především odzbrojovací jednání, vzájemné vztahy a spolupráce, lidská práva, regionální záležitosti, zvláštní místo zaujímal Reaganova Strategická obranná iniciativa, neboli Star Wars.

K rozboru soudobého československého i zahraničního tisku jsem využila především metody historické srovnávací analýzy. Důraz je položen na kvalitativní výzkum, vycházím ze zkoumání zobrazených událostí v soudobém tisku, přičemž

analýza, spolu se syntézou, představuje hlavní využívaný postup. Komparativní metoda mi umožňuje konfrontovat summity z hlediska odlišných názorových proudů, rovněž zhodnotím míru informovanosti předkládanou čtenáři.

Ve své práci vycházím především z pramenů. Mým záměrem je syntéza různých názorových proudů soudobého tisku, analyzuji odlišnosti v interpretaci a hodnocení jednotlivých setkání Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova. Využívám především denního tisku dostupného na webových stránkách Google News Archive a vedle toho další digitalizované materiály dostupné na webových stránkách Reaganova institutu, jehož součástí je archiv obsahující řadu materiálů, například Národní bezpečnostní směrnice, Reaganovy projevy a jiné.

Předně jsem se zaměřila na analýzu tištěných periodik, multimédia jsou v práci zastoupena pouze okrajově. Československý tisk je zastoupen deníky Rudé právo a Mladá fronta. V rámci zahraničního tisku jsem se orientovala především na americká média a mezinárodní tisk. Zahraniční periodika jsou v práci prezentována deníky The New York Times, International Herald Tribune, Milwaukee Journal, Schenectady Gazette, Southeast Missourian, Bangor Daily News, Pittsburgh Post-Gazette. Prameny a odborná literatura je podrobněji rozebírána v kapitole „Kritika pramenů a literatury“.

Velkým přínosem pro mou práci byl portál Google News Archive, který zpřístupnil velkou řadu zahraničních periodik online. Československý tisk je v omezené míře v digitalizované podobě zpřístupněn na stránkách Ústavu pro českou literaturu. Cenným zdrojem informací pro mou práci byla Knihovna a muzeum Ronalda Reagana, která disponuje jak mnoha dokumenty, fotogalerií, video archivem, většina materiálů je dostupná online.

Kritika pramenů a literatury

Diplomová práce se soustředí na analýzu dobových pramenů, především na tištěná periodika. Československý tisk je zastoupen deníkem Rudé právo, který sloužil jako hlavní propagandistický nástroj komunistické politiky. Vycházelo v největším nákladu na území Československé republiky, v druhé polovině osmdesátých let se počet výtisků Rudého práva pohybovala okolo 1 025 300 výtisků. Zatímco ostatní

československé periodika se pohybovala maximálně do 300 000 výtisků.¹ Rudé právo určovalo agendu a základní postoje k hodnocení událostí. Deník je přístupný online na stránkách Ústavu pro českou literaturu v digitalizovaném archivu časopisů. Dalším deníkem, s nímž jsem pracovala, je Mladá fronta. Spadala pod Ústřední výbor Socialistického svazu mládeže, patřila mezi nejčtenější deníky. List cílil na mladé lidi. Pro svou práci jsem využila tištěné vydání, které je k dispozici v Krajské vědecké knihovně v Liberci. Častým zdrojem informací pro československý tisk v případě zahraničních zpráv bylo ČTK, TASS, zahraniční zpravodajové a sovětský deník Pravda. Hlavním zájmem československého tisku bylo formování veřejného mínění poplatného komunistické ideologii.

Ze zahraničního tisku jsem se zaměřila na americká periodika. Noviny s větším nákladem zastupuje deník The New York Times. V USA patřil mezi nejvydávanější listy, na přelomu osmdesátých a devadesátých let měl náklad okolo 1, 2 milionu výtisků, ale vycházel i v dalších zemích světa. Jednotlivé články jsou dostupné online na oficiálních stránkách The New York Times v sekci archiv. Součástí online článků nejsou dobové fotografie. Dalším představitelem periodika s vyšším nákladem byl deník Milwaukee Journal, vedle toho jsem pracovala i s Milwaukee Sentinel. Dnes oba deníky vystupují pod názvem Milwaukee Journal Sentinel. V případě obou deníků, i přes velký počet zveřejněných čísel, nejsou oba listy v online verzi dostupné kompletně. Některá čísla z let 1985 -1988 nutná pro mou práci nebyla k dispozici. Noviny Pittsburgh Post-Gazette vycházely ve statisícovém nákladu. Deník je stejně jako Milwaukee Journal a Milwaukee Sentinel volně přístupný v Google News Archive.

Menší regionální tituly s nákladem pod sto tisíc výtisků, zastupuje například deník Schenectady Gazette sídlící ve městě Schenectady ve státě New York, pokrýval i okolní města například Albany, Montgomery. Od roku 1989 vychází pod názvem Daily Gazette. V Cape Girardeau v Missouri vycházel list Southeast Missourian. I tento list měl dlouhou tradici a pokrýval v omezené míře oblast jihozápadní Missouri. I přes regionální charakter, i zde se zájmem sledovali zahraniční politiku Ronalda Reagana. Noviny Bangor Daily News se sídlem v Maine vycházely šest dní v týdnu a posloužily mi jako užitečný zdroj informací. List Daily News z Bowling Green ve státě Kentucky je k dispozici pouze v omezeném vydání, některé měsíce nejsou v online verzi

¹ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. Praha: Grada, 2011, 439 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.

k dispozici. Z toho důvodu jsem s ním pracovala pouze v omezené míře. Všechny z těchto výše zmíněných regionálních titulů jsou k dispozici online na Google News Archive.

Mezinárodní tisk je prezentován deníkem International Herald Tribune, který vycházel od roku 1887. Od 70. let noviny vycházely v Londýně a v Curychu. List spadal pod společnost Washington Post a The New York Times, tudíž se v něm vyskytovaly články a názory z těchto deníků. Pro svou práci jsem měla k dispozici tištěná vydání z let 1985 – 1988, která jsou k dispozici v Knihovně Národního archivu v Praze ve svázané podobě. Místem vydání výtisků, s nimiž jsem pracovala, byl Curych.

Multimediální prameny jsou volně dostupné na webových stránkách archivu Knihovny a muzea Ronalda Reagana, jejíž součástí je video archiv, fotografie a rozhlasové projevy. Archiv a s ním související video záznamy funguje přes službu Youtube spadající pod společnost Google. Z českých zdrojů jsem čerpala ze zpravodajství Československé televize. Videá jsou dostupná na stránkách České televize, v pořadu Před 25 lety, v rámci kterého byly postupně zveřejňovány reportáže z Televizních novin.

Odborná literatura slouží jako podklad k bádání a k seznámení s jednotlivými událostmi souvisejících se setkáním nejvyšších představitelů, charakteristice doby a příčin setkání. Vývoj vztahů mezi supervelmocemi je zachycen v monografii *Reagan a říše zla*² s podtitulem Vývoj americké zahraniční politiky a vztahů mezi supervelmocemi v letech 1981 – 1989, jejímž autorem je Petr Suchý. Práce se zaměřuje na Reaganovu politiku a zájmy Reaganovy administrativy vůči Sovětskému svazu a podrobně mapuje návrhy ohledně odzbrojovacích dohod. Postavě Ronalda Reagana se věnuje kniha *Reaganova válka*³ od Petra Schweizera, která popisuje čtyřicetiletý boj Ronalda Reagana proti komunismu. Život Ronalda Reagana shrnuje Dinesh D'Souza ve své práci *Ronald Reagan: Jak se obyčejný muž stal neobyčejným vůdcem*⁴. Autor pracoval v době Reaganovy vlády v Bílém domě jako analytik, což se odráží i v jeho práci, která obsahuje i některé z jeho vzpomínek. Kniha shrnuje nejen život prezidenta a

² SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla: vývoj americké zahraniční politiky a vztahů mezi supervelmocemi v letech 1981-1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, 283 s. ISBN 80-7325-046-2.

³ SCHWEIZER, Peter. *Reaganova válka: velký příběh o čtyřicetiletém boji Ronalda Reagana a konečném vítězství nad komunismem*. Praha: Ideál, 2007, 351 s. ISBN 978-80-86995-04-5.

⁴ D'SOUZA, Dinesh. *Ronald Reagan: jak se obyčejný muž stal neobyčejným vůdcem*. Brno: Barrister & Principal, 2004, 262 s. ISBN 80-86598-24-1.

jeho cestu na vrchol, ale i samotné fungování Reaganovy administrativy a lidí kolem amerického prezidenta.

Období studené války a vztahům mezi supervelmocemi se věnují odborné monografie *Popely ještě žhavé II.: Konce dobrodružství*⁵ od Karla Durmana, kniha je syntézou světových dějin a mezinárodních vztahů v letech 1964-1991. Kniha *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*⁶, jejímž autorem je Petr Luňák, se zaměřuje především na vztah mezi USA a jejich evropskými spojenci. Ucelený přehled o situaci v Sovětském svazu poskytuje publikace *Východ: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944 – 1989*⁷. Dějiny vývoje Sovětského svazu a jeho zahraniční politiku podrobně analyzuje kniha Karla Durmana s názvem *Útěk od praporů*⁸. Podrobně popisuje situaci a vztahy v kremelském politbyru, obsahuje i záznamy z jednání.

V rámci autobiografických publikací jsem čerpala z knihy *Život jednoho Američana*⁹, která detailně popisuje život Ronalda Reagana, jeho deníkové poznámky, korespondenci s nejvyššími představiteli, například M. Gorbačovem. Ronald Reagan měl často tendenci vysvětlovat některé své kroky a rozhodnutí, kniha tak slouží i jako prostor k jeho obhajobě. Z pamětí Michaila Gorbačova jsem požila publikaci *Vzpomínky a zamyšlení*¹⁰, v níž Michail Gorbačov popisuje svůj život od útlého dětství a vysvětluje svá rozhodnutí v době, kdy působil jako sovětský generální tajemník.

⁵ DURMAN, Karel. *Popely ještě žhavé: Konce dobrodružství*. Praha: Karolinum, 2013, 559 s. ISBN 978-80-246-2358-0.

⁶ LUŇÁK, Petr. *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha: Libri, 1997, 460 s. Historická řada. ISBN 80-85983-29-X.

⁷ VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2000, 860 s. ISBN 80-85983-82-6.

⁸ DURMAN, Karel. *Útěk od praporů: Kreml a krize impéria 1964-1991*. Praha: Karolinum, 1998, 531 s. ISBN 80-7184-672-4.

⁹ REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*. Praha: Prostor, 1997, 722 s. ISBN 80-85190-60-5

¹⁰ GORBAČOV, Michail Sergejevič. *Vzpomínky a zamyšlení: můj život*. Praha: Ikar, 2014, 470 s. ISBN 978-80-249-2359-8

1. Summit v Ženevě

1. 1. Napětí před Ženevou

Ronald Reagan se po svém nástupu do Bílého domu jasně zřekl politiky détente tak, jak ji nastavil jeho prezidentský předchůdce James Carter, jehož prioritou byla lidská práva, ale byl ochoten činit ústupky, aby nic nebránilo dohodám o kontrole zbrojení a odzbrojování. Za tímto účelem se uskutečnil summit ve Vídni,¹¹ po kterém proběhlo další setkání mezi nejvyššími představiteli USA-SSSR až za dlouhých šest let. Vídeňský summit proběhl v červnu roku 1979 a zřetelně se tam projevil špatný zdravotní stav generálního tajemníka Leonida Iljiče Brežněva, jenž se stal loutkou tří mužů, označovaných jako ořechový triumvirát, Ustinova, Gromyka a Andropova. Během summitu byla podepsána dohoda SALT II.¹² Ovšem následná afghánská intervence ukončila veškeré naděje na zlepšení vztahů mezi dvěma velmocemi a zabránila ratifikaci dohody SALT II. v americkém senátu.

V prvním prezidentském období Ronalda Reagana nedošlo k setkání mezi nejvyššími představiteli USA – SSSR. Bílý dům a zvláště ministr zahraničních věcí George P. Shultz doufal, že se podaří navázat důvěrnější styky s Kremlem, které by obě mocnosti zavedly na smířlivější cestu. S Brežněvem, ani Andropovem k sobě nenašli cestu. Krátké období vlády generálního tajemníka Konstantina U. Černěnka, doprovázeno jeho špatným zdravotním stavem, také neumožnilo vrcholné setkání. Slova Ronalda Reagana: „Pořád mi umírají“, jasně vystihovala situaci častého střídání sovětského vedení v Kremlu.¹³ S určitou nadějí na zlepšení situace vnímal nástup Michaila Gorbačova, kterému během Černěnkova pohřbu předal George Bush pozvání na summit ve Washingtonu. Odpověď přišla do Bílého domu za čtrnáct dní a započalo tak první kolo korespondence mezi Bílým domem a Kremlem.¹⁴ Výsledkem bylo setkání nejvyšších představitelů USA-SSSR v Ženevě.

V průběhu října zaměřil tisk svou pozornost k blížícímu se americko-sovětskému summitu, jenž se měl uskutečnit 19. – 20. listopadu 1985 v Ženevě. Během ženevského summitu se chtěl Reagan detailněji zaměřit na čtyři body své agendy.

¹¹SUCHÝ, P.: *Reagan a říše zla*. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, s. 35.

¹²DURMAN, K.: *Útěk od praporů*. Karolinum, 1998, s. 194 – 201.

¹³WEISBERG, J.: *Ronald Reagana*. Aligier, 2016, s. 102.

¹⁴RONALD REAGAN: *Život jednoho Američana*. Prostor, 1998, s. 562-563.

Zásadní otázky k vrcholné schůzce byly zaznamenány v direktivě NSDD¹⁵- 194, v níž Ronald Reagan zdůrazňuje důležitost summitu v Ženevě. Současně s tím poukazuje na to, že Sověti se budou snažit zaměřit veškerou pozornost veřejnosti především na kontrolu zbrojení, zvláště na Strategickou obrannou iniciativu, zatímco se budou snažit ignorovat ostatní záležitosti.¹⁶

NSDD-194 s názvem „*Budování bezpečnějšího světa*“¹⁷ obsahoval základní cíle jeho agendy pro blížící se summit. Prezident Reagan v setkání viděl příležitost snížení hrozby jaderné války drastickými škrtů v jaderných arzenálech. Zastavení pokusů o šíření vlivů států prostřednictvím ozbrojené intervence. Doufal v navázání lepší komunikace mezi rozdílnými společnostmi. A v neposlední řadě požadoval ochranu a dodržování lidských práv a s tím související podporu demokratických ideálů.¹⁸

Sovětský tajemník Michail Gorbačov odjížděl na summit v Ženevě s jediným hlavním cílem, a to snížit vojenské výdaje SSSR a ulevit sovětské ekonomice. S tím souvisel jeho zájem o ukončení amerického projektu Strategické obranné iniciativy a omezení zbrojení.¹⁹

Reaganovo první funkční období bylo ve znamení ostré rétoriky vůči Sovětskému svazu a jeho spojencům. Známe je Reaganovo označení SSSR jakožto „říše zla“ v jednom z jeho mnoha projevů.²⁰ Právě skrze ostrou Reaganovu rétoriku vůči Sovětům ukazoval Kreml prstem na Reagana jako na toho, kdo stojí za zhoršením vztahů mezi SSSR a USA. Zatímco Sověti jsou v socialistickém tisku vyzdvihováni jako mírotvůrci. „*Sovětský svaz si nedělá iluze o charakteru politiky USA, ... nemůže však pominout žádnou možnost odvrátit válku. Je to otázka odpovědnosti před celým světem.*“²¹ „*Sovětský svaz a ostatní socialistické země činí vše, aby zachovaly a upevnily mír a zastavily horečné zbrojení.*“²² V československém tisku se téměř v každém článku, který byl věnován vrcholnému setkání, vyskytuje zmínka o SSSR jakožto

¹⁵ Originální název dokumentu zní National Security Decision Directives Reagan Administration.

¹⁶ NSDD-194 [online], [vid. 20. 3. 2017], dostupné z: <http://fas.org/irp/offdocs/nsdd/23-2672a.gif>.

¹⁷ „Building a safer world“ NSDD-194. Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ DURMAN, K.: *Útěk od praporů*, s. 311.

²⁰ SUCHÝ, P.: *Reagan a říše zla*, s. 142.

²¹ Jelínek, M.: Proč ženevské setkání. In: *Rudé právo*, 1985, 4. 11., s. 7.

²² Zachovat to, čeho bylo dosaženo v oblasti strategických zbraní. In: *Rudé právo*, Praha, 7. 11. 1985, s. 6.

hlavním strůjci míru: „Sovětský svaz a ostatní socialistické země činí vše, aby zachovaly a upevnily mír a zastavily horečné zbrojení.“²³

Od počátku druhého funkčního období se změnila Reaganova rétorika vůči SSSR. Článek v *International Herald Tribune*²⁴ „*Summit znervózňuje lidi*“²⁵ poukazuje na to, že prezident Reagan se chce zapsat do historie jako „*mírotvůrce, a nejen jako stavitel zbraní*“.²⁶ *Millwaukee Journal Sentinel*²⁷ připomíná, že „*rétorika, odrážející roky siláckých řečí Reagana o kosmu a Kremlu, nejen že rozčilovala Sověty, ale také vadila mnoha Američanům*“,²⁸ lidé se obávali jaderné války. A za zjevný posun v Reaganově výrocích je vnímán projev z ledna 1984, v němž prezident nabídl kompromis k návrhům na snížení jaderných zbraní tak, aby mohla probíhat další jednání.²⁹

Necelé dva dny před odletem do Ženevy promluvil americký prezident skrze rozhlasové vysílání Hlas Ameriky k dalším národům včetně Sovětského svazu. V desetiminutovém projevu se Reagan pokusil představit svou životní cestu a jeho sen o světě bez jaderných zbraní.³⁰ Reakce československého tisku na prezidentský projev je vzorovou ukázkou manipulace s fakty a šíření polopravd v socialistickém tisku. V článku se objevují uvozovky, jejichž záměrem je navození ironického podtextu určitých výrazů. ČTK a TASS jakoby parodují slova prezidenta Reagana: „*V sobotu prezident USA pronesl rozhlasový projev také k sovětské veřejnosti, kterému se už předem dělala reklama jako důležitému prohlášení k sovětsko-americkým vztahům. ... Tvrdil, že Spojené státy nemají vůči SSSR žádné nepřátelské záměry, že Sovětský svaz neohrožují a nikdy ohrožovat nebudou.*“³¹

²³ Tamtéž.

²⁴ *International Herald Tribune* patří mezi mezinárodní deníky, noviny vycházely v anglickém jazyce a vyskytovaly se v nich i články ze zahraničního tisku, např. *Washington Post*, *New York Times*, *The Times* a jiné.

²⁵ BRODER, D. S.: This summit is making people nervous. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 13. 11. 1985, s. 4.

²⁶ „[...] *peacemaker not just a weapons builder.*“ Tamtéž.

²⁷ *Millwaukee Journal Sentinel* vychází v Millwaukee ve Wisconsinu, noviny byly distribuovány po celém státě.

²⁸ SCHWEID, B.: Vintage Reagan will make appearance at summit. In: *Millwaukee Journal Sentinel*, Millwaukee, 1985, 19. 11., s. 2.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Radio Address to the Nation and the World on the Upcoming Soviet-United States Summit Meeting in Geneva. Ronald Reagan Presidential Library & Museum [online], [vid. 22. 9. 2017], dostupné z: <https://reaganlibrary.gov/archives/speeches/33-archives/speeches/1985/5048-110985a>.

³¹ USA záměrně zkreslují fakta. In: *Rudé právo*, Praha, 1985, 11. 11. s. 6.

Článek obviňoval americkou vládu z nezájmu „ujít svou polovinu cesty vstříc Sovětskému svazu“³² a omezit tak zbrojení, účelem bylo ukázat Spojené státy americké jako zemi, která nedělá nic pro bezpečnější svět.³³ A naopak Ronald Reagan ve svém projevu nejednou zdůrazňoval nutnost odstranění jaderných zbraní a zopakoval svá slova, že „Jadernou válku nelze vyhrát, ani ji nemůžeme rozpoutat“.³⁴ V interview s B. Widlakem pro BBC, ještě před odletem do Ženevy, měl americký prezident příležitost vyjádřit se k hlavním bodům své cesty. Rozhovor probíhal v poklidném duchu v Oválné pracovně v Bílém domě. I v rámci tohoto rozhovoru se největší prostor věnoval právě odzbrojovacím jednáním a SDI. Reagan se nejednou vyjádřil o paranoie, která vládne v Sovětském svazu. Zdůrazňoval, že jeho prvotním cílem je přesvědčit sovětského generálního tajemníka, že USA nejsou nepřitelem. A vysvětlit mu hlavní myšlenku SDI. Moderátor se několikrát přeptal, zda by skutečně Spojené státy nabídl k dispozici SDI, což Reagan považoval za jedinou možnost, jak zajistit mír.³⁵

Text je postaven na kritickém popisu Ronalda Reagana jako muže, který odmítá omezení zbrojení a „manipuluje se slovy o programu hvězdných válek a mírovém poslání strategické obranné iniciativy.“³⁶ Ve stejném duchu navazuje komentář TASS, který v úvodní větě vyvrací veškeré zprávy z Reaganova projevu a je obsažen i v titulku článku: „Podobná tvrzení, jen záměrně zkreslují fakta,“ a pokračuje tučně zvýrazněným textem: „Celý svět ví, že USA byly první zemí, která použila jadernou zbraň proti civilním cílům ...“³⁷ Podobný postup byl typický pro komunistickou propagandu, jež se zaměřovala na očeřování USA a jejich spojenců a často se odkazovala na historické milníky, které zůstaly v lidské paměti.³⁸ Americký jaderný útok na japonská města měl posloužit socialistickému tisku jako ukázka toho, že jsou to právě Spojené státy

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž.

³⁴ „A nuclear war cannot be won and must never be fought.“ Radio Address to the Nation and the World on the Upcoming Soviet-United States Summit Meeting in Geneva. Ronald Reagan Presidential Library & Museum [online], [vid. 22. 9. 2017], dostupné z: <https://reaganlibrary.gov/archives/speeches/33-archives/speeches/1985/5048-110985a>.

³⁵ President Reagan's Interview with Brian Widlake from BBC. Reagan library. In: *Youtube* [online], [vid. 27. 12. 2017], 01: 35. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=2cGZKv8BMlo>.

³⁶ USA záměrně zkreslují fakta. In: *Rudé právo*, Praha, 1985, 11. 11. s. 6.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ RYCHLÍK, J.: Komunistická propaganda v Československu 1945 – 1989 z tematického hlediska. In: *Informační boj o Československo*. Ústav pro studium totalitních režimů - Technická univerzita v Liberci, Praha 2014 s. 21.

americké, kdo se nebál použít jaderné zbraně. Zatímco SSSR měl usilovat o jejich zákaz.

Článek vkládal do projevu prezidenta slova, která neproněsl, příkladem byla zkrácená zpráva ohledně SDI, „*kdyby Spojené státy měly obranný systém, rozhodně by ho začaly rozmísťovat*“.³⁹ Ve svém projevu naopak prezident nabádá k postupnému odstranění jaderných zbraní s tím, že obranný systém by měl být dostupný všem.⁴⁰

Na kritiku ohledně nedodržování lidských práv z úst Ronalda Reagana tisk reagoval slovy, že „*výzev musí především uposlechnout samy USA*“⁴¹, které podle TASS omezovaly lidská práva arabských zemí a nezávislost Grenady. Z článku je zřetelná snaha vést čtenáře k negativnímu vnímání USA a jejich boji o demokracii. „*Jsou to právě americké zvláštní služby, jež pozvedají ruku nejen proti jednotlivcům, kteří jim nejsou pochtivi, ale i proti celým zemím a jejich vládám, aby jim ozbrojeným násilím vnutily americkou demokracii.*“⁴²

1. 1. 1. Otázky zbrojení a Strategická obranná iniciativa

V zahraničním i československém tisku bylo hlavním tématem omezení zbrojení, především Strategická obranná iniciativa⁴³, jinak označovaná jako „Hvězdné války“ nebo v anglickém překladu „Star Wars“. Právě SDI byla viděna jako největší překážka k dohodě mezi USA a Sovětským svazem. Obzvláště československý tisk označoval Reaganovu neústupnost v tomto bodě za ohrožení míru na zemi: „*Program hvězdných válek je zřejmě v Bílém domě modlou iluzorních nadějí, že se podaří dostat do ruky zbraň, za jejímž štítem by v příhodný okamžik mohl uskutečnit beztržnou agresi proti SSSR.*“⁴⁴

³⁹ USA záměrně zkracují fakta. In: *Rudé právo*, Praha, 1985, 11. 11. s. 6.

⁴⁰ Radio Address to the Nation and the World on the Upcoming Soviet-United States Summit Meeting in Geneva. Ronald Reagan Presidential Library & Museum [online], [vid. 18. 9. 2017], dostupné z: <https://reaganlibrary.gov/archives/speeches/33-archives/speeches/1985/5048-110985a>.

⁴¹ USA záměrně zkracují fakta. In: *Rudé právo*, 1985, 11. 11. s. 6.

⁴² Tamtéž

⁴³ Strategická obranná iniciativa byl program výstavby obranného systému vyhlášený americkým prezidentem Ronaldem Reaganem. Cílem bylo chránit USA před mezikontinentálními balistickými střelami a ničit je již za letu. SDI se stalo především politickou zbraní, která odhalila hospodářskou a technologickou zaostalost SSSR.

⁴⁴ JELÍNEK, M.: Úvahy před Ženevou. In: *Rudé právo*, Praha, 1985, 7. 11. s. 7.

Reagan byl silným zastáncem programu SDI, zatímco Sovětský svaz proti této iniciativě brojil a další vývoj SDI považoval za porušování dohod ABM⁴⁵. Reagan několikrát zopakoval to, co nazval „svým snem“; tím byla víra v budoucnost protiraketové obrany. Naopak nevěřil, že omezení či odstranění jaderných zbraní zajistí světu bezpečnost. Protiraketová obrana měla sloužit všem, což podle amerického prezidenta znamená, že SDI dostanou američtí spojenci i SSSR současně.⁴⁶

Články v československém tisku v čtenáři vyvolávaly strach z případného vyvinutí SDI. Varovaly, že americký prezident „manipuluje se slovy o programu Hvězdných válek a mírovém poslání Strategické obranné iniciativy“⁴⁷. Nejedním článkem v socialistickém tisku je skeptický vůči Reaganově zájmu o mír. Československý tisk zdůrazňoval Reaganovo lpění na hvězdných válkách. Sovětský svaz SDI vnímá jako ohrožení a všechny sovětské návrhy o omezení zbrojení podmiňoval zrušením strategického defenzivního programu. Články se vyjadřovaly skepticky k názoru, že Hvězdné války mají sloužit jako „nejjaderný oboustranný systém, který nikoho neohrožuje“.⁴⁸ V československém tisku poukazovali na to, že svět je proti Hvězdným válkám a dalšímu zbrojení, stejně jako Sovětský svaz, pouze Ronald Reagan se svou vládou je jediný, kdo stojí proti míru.⁴⁹ V rámci Televizních novin byla odvysílána reportáž, která popisovala fungování SDI a označovala existenci podobného zařízení za nereálnou. Podle československé televize se mělo jednat o neskutečný plán, který ve vesmíru skutečně nemůže fungovat.⁵⁰ Na jednu stranu tak Sovětský svaz tvrdě bojoval proti SDI, ale současně s tím byla jeho reálnost v médiích zlehčována.

Obdobně se i zahraniční média obávala, že veškerá jednání mezi vrcholnými vůdci skončí fiaskem, především díky programu Star Wars. Zvláště neústupnost prezidenta Ronalda Reagana v rámci programu SDI a odmítání jeho ukončení tak, jak vyžadují z Moskvy. Americký prezident SDI vnímal jako jediné možné obranné

⁴⁵ Smlouvou Anti-Balistic Missile Treaty (ABM) se Spojené státy americké i Sovětský svaz zavázaly omezit systémy protiraketové obrany.

⁴⁶ CANNON L. - OBERDORFER D.: U. S. tells Soviet Union it is willing to extend adherence to SALT 2. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 1985, 14. 11., s. 1.

⁴⁷ USA záměrně zkreslují fakta. In: *Rudé právo*, Praha, 1985, 11. 11., s. 6.

⁴⁸ Žádné nové podněty. In: *Mladá fronta*, Praha, 1985, 16. 11., s. 5.

⁴⁹ Mírové manifestace po celém světě. In: *Rudé právo*, Praha, 1985, 18. 11., s. 6.

⁵⁰ Televizní noviny. Nereálné plány Pentagonu. In: *Česká televize* [online], [vid. 27. 12. 2017], 01: 54. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10132488909-pred-25-lety/210411000111206>.

opatření proti jaderným raketám.⁵¹ The New York Times popsal reakci Ronalda Reagana na obavy ze SDI: „*Tím, že spoléháme na obranné systémy, řekl Reagan, lidstvo by mohlo, konečně uniknout z vězení vzájemného teroru. To je můj sen, řekl.*“⁵²

V průběhu zpravodajské konference v Ženevě Michail Gorbačov popsal americký projekt jako hlavní překážku v pokroku v kontrole zbrojení a chlubil se tím, že by Sovětský svaz dokázal lépe a rychleji konkurovat. V článku se objevil názor, že se M. Gorbačov nehlásí tak výslovně proti Star Wars, jako tomu bývalo v minulosti, vyjadřuje naději, že by hvězdné války nemusely mít tak velký vliv na odzbrojovací politiku.⁵³ Obdobně si média všimla narážek na SDI z úst Michaila Gorbačova v listu Pittsburgh Post-Gazette, podle kterého generální tajemník zdůraznil nutnost zastavit závody ve zbrojení a zabránit rozšiřování zbrojení do dalších sfér. Tímto útočil na americký vesmírný program raketové obrany, který Rusové chtěli zastavit.⁵⁴ Jiný článek v Pittsburgh Post-Gazette zaujala slova Michaila Gorbačova, který varoval před tím, že pokud USA neustoupí od SDI, bude konec veškeré zdrženlivosti ze strany SSSR.⁵⁵ Článek dále popsal obavy Sovětského svazu, který jí měla hrůza z představy, že by mohlo dojít k nešťastné nehodě, pokud by se náhle odtrhla jaderná hlavice z vesmírného prostoru. Obdobné obavy má sovětský vůdce i z případných chyb v počítačovém řízení systému SDI.⁵⁶

V návrzích na snižování zbrojení se tisk nerozcházel, ovšem neshody panovaly v tom, co je pro koho výhodné či nevýhodné. Rudé právo zdůrazňovalo, že Sovětský svaz nemůže přijmout americké návrhy pro jejich jednostrannost a proto, že by vedly k podkopání nejdůležitější složky strategických sil SSSR. Podle Rudého práva ve Washingtonu navrhovali stanovit závazný limit pro množství munice pouze u jednoho

⁵¹ Televizní rozhovor, 12. 11. 1985 v Bílém domě. Ronald Reagan Presidential Library & Museum [online], [vid. 20. 9. 2017], dostupné z:

<http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1985/111285b.htm>.

⁵² *“Through reliance on defensive systems,” Mr. Reagan asserted, mankind could “at long last escape the prison of mutual terror. “This,” he said, “is my dream.”* WEINRAUB, B.: Reagan and Gorbachev optimistic after meeting; president, back in U.S., looks ahead to a 'new realism'. In: *The New York Times*, New York, 22. 11. 1985 [online], [vid. 17. 8. 2017], dostupné z:

<http://www.nytimes.com/1985/11/22/world/reagan-gorbachev-optimistic-after-meeting-president-back-us-looks-ahead-new.html?pagewanted=all>.

⁵³ Reagan-Gorbachev talks end; new effort on arms planned; president sees a fresh start. In: *The New York Times*, New York, 22. 11. 1985 [online], [vid. 19. 8. 2017], dostupné z:

<http://www.nytimes.com/1985/11/22/world/reagan-gorbachev-talks-end-new-effort-arms-planned-president-sees-fresh-start.html?pagewanted=all>.

⁵⁴ WEINRAUB, B.: Second U. S. – Soviet summit likely, In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 19. 11. 1985, s. 1.

⁵⁵ Arms deadlock remains, In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 22. 11. 1985, s. 1.

⁵⁶ Arms deadlock remains. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 22. 11. 1985, s. 2.

z prvků triády, a to u mezikontinentálních balistických střel. To by se týkalo jen těch zbraní, které jsou základem potenciálu SSSR, čímž SSSR poukazoval na snahy USA o převahu.⁵⁷

Rudé právo označovalo za pozitivní „nulovou variantu“ týkající se jaderných zbraní středního doletu v Evropě. Ovšem nezapomínalo podotknout, že SSSR se v tomto případě skutečně ocitne na nule, zatímco USA zůstanou letouny s nosiči jaderných zbraní, ponorky s jadernými raketami a také jaderné zbraně Velké Británie a Francie.⁵⁸

Návrh Sovětského svazu zahrnoval i zákaz nukleárních zkoušek. Sověti poukazovali na to, že zastavili veškeré jaderné pokusy a sami snížili i počet raket středního doletu v Evropě, zatímco USA naopak tempo rozmístování svých raket prvního úderu zvýšily.⁵⁹ Československý tisk se ovšem nezmiňoval o mnohonásobné převaze již rozmístěných střel středního doletu SS-20 ve východní Evropě. Američané navíc souhlasili s ukončením dalšího rozmístování střel Pershing 2, pokud Sověti přistoupí k snížení počtu na jejich stranách.⁶⁰

V Rudém právu vyšel obsáhlý článek „USA záměrně zkreslují fakta“⁶¹, který reagoval na projev prezidenta Reagana k sovětské veřejnosti. TASS na Reaganových slovech dokládal snahu manipulovat se slovy o programu hvězdných válek a mírovém poslání SDI. Článek se zaměřil na to, že navzdory faktům se prezident v rozhlasovém projevu snažil tvrdit, že „*prý základem politiky Spojených států byly vždy principy míru a nevměšování do záležitostí jiných států*“. Tentýž článek připomíná americký útok na Hirošimu a Nagasaki: „*Celý svět ví, že USA byly první zemí, která použila jadernou zbraň proti civilním cílům ...*“⁶²

V západním tisku se obávali toho, že problémy kontroly zbrojení mohou být v Ženevě vytlačeny zbytečnými dohodami nad otázkami lidských práv a problémy

⁵⁷ PORYBNÝ, Z.: USA před Ženevou. In: *Rudé právo*, Praha, 2. 11. 1985, s. 7.

⁵⁸ Sovětští novináři o besedě v Bílém domě. In: *Rudé právo*, Praha, 5. 11. 1985, s. 7.

⁵⁹ Před ženevským dialogem. In: *Rudé právo*, Praha, 15. 11. 1985, s. 1.

⁶⁰ Suchý, P. c. d., s. 117.

⁶¹ USA záměrně zkreslují fakta. In: *Rudé právo*, Praha, 11. 11. 1985, s. 6.

⁶² Tamtéž.

jednotlivých politických a vojenských zapojení v různých vzdálených místech. Za podstatnější bylo vnímáno snížení ohrožení ve zbrojení.⁶³

Zahraniční média vnímala rozkol spíše v programu Star Wars než v ostatních otázkách odzbrojování. V *The New York Times* informovali o vyjádření amerického ministra zahraničních věcí G. Shultze, který jednání mezi vůdci označil za úspěšná. Za zvláště pozoruhodnou vnímal pasáž ve společném prohlášení, jež vyzývá k brzkému pokroku při vyjednávání o odzbrojování, zvláště u těch dohod, které se týkaly raket středního doletu v Evropě.⁶⁴

1. 1. 2. Otázky lidských práv

Zahraniční noviny poukazovaly na porušování lidských práv v socialistických zemích, především na problematiku rozdělených manželských párů, disidentů a emigraci Židů. Jeden z úředníků Reaganovy administrativy prohlásil: „*Pokud Gorbačov umožní významnou měrou pohyb Židů a dalších ze Sovětského svazu, mohly by Spojené státy zmírnit omezení obchodu s Moskvou.*“⁶⁵ Československý tisk se o tomto požadavku nezmiňoval. Naopak média ukazovala prstem na Spojené státy americké, ve kterých mělo docházet k porušování lidských práv, příkladem měl být rasismus v USA. Dále tisk poukazoval na to, že v zemi „*přes 8 milionů lidí nemá právo na práci, rozšiřuje se praxe nelegální polo otrocké práce. Více než tři miliony lidí bez přístřeší nemají právo na obydlí a přes 35 milionů obyvatel žijících pod oficiální hranicí chudoby nemá právo na důstojnou lidskou existenci.*“ Požadoval, aby v USA „*byla respektována demokratická občanská odborová práva a svobody, ...*“⁶⁶

Larry Speakes, mluvčí Bílého domu, prohlásil, že v průběhu jednoho z osobních rozhovorů zazněla i problematika lidských práv, což označil za jeden z dalších hlavních

⁶³ The main Summit Business is arms control. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 14. 11. 1985, s. 4.

⁶⁴ APPLE, R. W.: Reagan-Gorbachev talks end; new effort on arms planned; president sees a fresh start. In: *The New York Times*, New York, 22. 11. 1985 [online], [vid. 18. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1985/11/22/world/reagan-gorbachev-talks-end-new-effort-arms-planned-president-sees-fresh-start.html?pagewanted=all>.

⁶⁵ „*A senior Reagan administration official said Tuesday that if Mr. Gorbachev allowed "a significant movement" of Jews and others from the Soviet Union, the United States would move to ease restrictions on trade with Moscow.*“ CANNON, L.- OBERDORFER, D.: U. S. tells Soviet Union it is willing to extend adherence to SALT-2. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 14. 11. 1985, s. 5.

⁶⁶ Výzva prezidenta USA. In: *Mladá fronta*, Praha, 16. 11. 1985, s. 15.

bodů programu Ronalda Reagana. The New York Times dál informoval, že nikdo z přítomných úředníků nebyl ochoten se konkrétně vyjádřit k tématu lidských práv. Řekli pouze, že „*se shodli na důležitosti vyřešení humanitárních případů v duchu spolupráce*“.⁶⁷ List Daily News konstatoval, že ačkoliv americký prezident zdůraznil v průběhu jednání i dodržování lidských práv, nezmínil nic o možném pokroku v propuštění sovětských disidentů.⁶⁸

1. 1. 3. Regionální otázky

Rudé právo zmiňovalo i další z témat, které mělo být probíráno na vrcholné schůzce v Ženevě, a to regionální konflikty. „*Sovětský svaz je ochoten posoudit každý z nich, nevyhýbá se projednání kterékoliv otázky*.“⁶⁹ Podle tisku to byly právě Spojené státy, kdo by měl uposlechnout výzev ohledně nevměšování se do záležitostí jiných států. V československých novinách byly zmiňovány především regionální zásahy USA. „*Svět si pamatuje, kdo pošlapal nezávislost Grenady a kdo porušuje práva arabských zemí*.“⁷⁰ Československý tisk se otázkám regionálních problémů vyhýbal a neinformoval konkrétněji o důvodech, proč bylo toto téma zařazeno na jednání. Podle socialistického tisku by mělo být hlavním tématem omezení zbrojení a ostatní témata mají jediný záměr, a to „*vést rozhovory do uličky polemik o otázkách, které z hlediska cíle, pro které byla schůzka dohodnuta, se jeví jako podružné*“⁷¹.

Spojené státy americké považovaly za největší problém v otázce regionálních problémů přítomnost sovětské armády v Afghánistánu a požadovaly její stažení.⁷² Západní tisk připomínal, že právě invaze do Afghánistánu vedla k tomu, že Kongres neratifikoval smlouvu SALT II., stejně tak zavedení výjimečného stavu v Polsku vztahy USA a SSSR zcela zmrazily. Stejný článek si všiml demonstrace v Ženevě, jíž se

⁶⁷ „*They agreed on the importance of resolving humanitarian cases in the spirit of cooperation.*“ APPLE, R. W.: Reagan-Gorbachev talks end; new effort on arms planned; president sees a fresh start. In: *The New York Times*, New York, 22. 11. 1985 [online], [vid. 18. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1985/11/22/world/reagan-gorbachev-talks-end-new-effort-arms-planned-president-sees-fresh-start.html?pagewanted=all>.

⁶⁸ Reagan Holds hope for better relations. In: *Daily News*, Bowling Green, 22. 11. 1985, s. 1.

⁶⁹ JELINEK, M.: Rozhodující bude ochota dohodnout se. In: *Rudé právo*, Praha, 14. 11. 1985, s. 7.

⁷⁰ USA záměrně zkreslují fakta. In: *Rudé právo*, Praha, 11. 11. 1985, s. 6.

⁷¹ Úvahy před Ženevou. In: *Rudé právo*, Praha, 7. 11. 1985, s. 7.

⁷² HARRISON, S.: The summit's agenda should include Afghanistan. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. – 10. 11. 1985, s. 4.

zúčastnilo na deset tisíc demonstrantů. „Někteří měli masky, jiní předváděli transparenty s nápisy jako ‚Sovětský svaz z Afghánistánu‘ a ‚USA ze Střední Ameriky‘.“⁷³ List Daily News informoval o možné shodě v řešení otázky okupace Afghánistánu, podle některých indicií z řad úředníků, „je Afghánistán patrně předmětem, na kterém vyjednávači pokročili nejvíce“.⁷⁴

Ani zahraniční média se tématu regionálních problémů příliš nevěnovala, většina prostoru byla věnována problematice zbrojení.

1. 2. Reflexe summitu v Ženevě

Na místo setkání přiletěl jako první americký prezident Ronald Reagan. Na letišti v Cointrin ho přivítal švýcarský prezident Kurt Furgler. Reagan na úvod pronesl: „Přišel jsem v naději, že jménem všech lidí na světě mohu udělat první krok směrem k trvalému míru.“⁷⁵ Sovětský vůdce dorazil v pondělí. Deník International Herald Tribune konstatoval, že sovětský vůdce přijel především kvůli kontrole zbrojení a zamezení dalšího vývoje SDI, zatímco pro amerického prezidenta je to pouze jeden z hlavních bodů na pořadu jednání. Podle deníku se chtěl americký prezident Ronald Reagan především zapsat do dějin jako mírotvůrce. Generální tajemník Gorbačov sice prohlašoval, že jeho hlavním záměrem je mír, ale faktem je, že v první řadě potřeboval zmírnit břemeno zbrojení na sovětskou ekonomiku, aby mohl začít prosazovat široký program změn v Sovětském svazu. Schůzka byla vnímána ve Washingtonu i Moskvě a jiných hlavních městech nejen jako střet ideologií, ale i jako souboj mezi dvěma impozantními osobnostmi.⁷⁶ Stejně tak i George F. Will se v Pittsburgh Post-Gazette zamýšlel nad teorií, že Michail Gorbačov chce ukončit zbrojení, aby mohl vyřešit

⁷³ „Some wore mask, others carried placards bearing such legends as ‚Soviet Union out of Afghanistan‘ and ‚USA out of Central America‘.“ APPLE, R. W.: 3 key issue on agenda of U.S. leader. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 18. 11. 1985, s. 1. - 2.

⁷⁴ „Afghanistan is apparently the subject on which the most headway was made by the negotiators.“ APPLE, R. W.: Reagan-Gorbachev talks end; new effort on arms planned; president sees a fresh start, In: *The New York Times*, New York, 22. 11. 1985 [online], [vid. 24. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1985/11/22/world/reagan-gorbachev-talks-end-new-effort-arms-planned-president-sees-fresh-start.html?pagewanted=all>.

⁷⁵ „I had come ‚in the fervent hope that on behalf of all the people of the world we can make a start towards lasting peace‘.“ APPLE, R. W.: 3 keys issue on agenda of U. S. leader. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 18. 11. 1985, s. 1.

⁷⁶ Tamtéž.

ekonomické problémy Sovětského svazu. Autor argumentoval slovy, že je „*absurdní říct, že vojenské výdaje způsobují ekonomické problémy režimu. Vojenské výdaje jsou smyslem existence režimu. Režim nikdy nedal přednost pohodlí mas. Nikdy se nepokusila zajistit do každého bytu Cuisinart⁷⁷, nebo dokonce vlastní byt pro každou rodinu.*“⁷⁸

Média si všímala různých detailů, například oblečení vůdců, a často narážela na Reaganovo stáří a mládí Gorbačova. Podle Rudého práva byl program navržen na žádost americké strany, tak aby americký prezident „*v 75 letech zvládl sledovat průběh náročných jednání, reagovat a účastnit se rozhovorů*“.⁷⁹ Taktéž v International Herald Tribune poukazovali na Reaganův věk a zdůrazňovali, že Reaganovi je již 74 let a jeho vláda bude trvat už pouhé tři roky, zatímco u 54 let starého Gorbačova se očekává, že bude vládnout ještě deset až dvacet let.⁸⁰

V západním tisku vyvolal velkou odezvu únik dopisu od ministra obrany Caspara Weinbergera, který byl určen americkému prezidentovi. Dopis byl zveřejněn v The New York Times a Washington Post. C. Weinberger v něm varoval prezidenta před ústupky. Poukazoval na to, že bude jistě pod velkým tlakem. Sověti se budou snažit vyhnout otázkám lidských práv, budou chtít pokračovat v dodržování smlouvy SALT II, omezit výzkum protiraketové obrany. Caspar Weinberger přesvědčoval prezidenta, že není nutné zavázat se k prodloužení SALT II. Ukončení této dohody obhajoval tím, že Rusové smlouvu neustále porušovali, a není tak důvod se jí dál držet.⁸¹ Únik Weinbergerova dopisu byl podle úředníků z Bílého domu vnímán jako pokus o sabotáž.⁸² Stejný názor sdílel také deník Pittsburgh Post-Gazette, jenž se přímo obrátil se svými obavami na amerického prezidenta, který jasně odmítl podobné obavy

⁷⁷ Cuisinart značka kuchyňských elektrospotřebičů.

⁷⁸ „*But it is absurd to say that military spending is causing the regime's economic problems. Military spending is the regime's raison d'etre. The Regime has never given priority to the comforts of the masses. It has never made a serious effort to provide a Cuisinart in every apartment, or even a separate apartment for every family.*“ WILL, G. F.: What Soviet leaders really mean. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 18. 11. 1985, s. 6.

⁷⁹ ROVENSKÝ, D.: Sovětsko-americké setkání na nejvyšší úrovni zahájeno. In: *Rudé právo*, Praha, 20. 11. 1985, s. 7.

⁸⁰ APPLE, R. W.: 3 keys issue on agenda of U. S. leader. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 18. 11. 1985, s. 1.

⁸¹ TANNER, H.: Leaked letter asks president for vigilance. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 18. 11. 1985, s. 1. - 2.

⁸² Reagan says hell no to firing of Weinberger. In: *Millwaukee Sentinel*, Millwaukee, 18. 11. 1985, s. 1.

ze sabotáže, stručně odpověděl: „*Ne*.“ A stejně striktně odmítal, že by měl v úmyslu vyhodit ministra obrany Caspara Weinbergera.⁸³

Weinbergerovu dopisu věnovala pozornost i československá média, která ho použila jako důkaz, že USA nemají skutečný zájem o kontrolu zbrojení. Dopis podle nich potvrzoval, že ve Washingtonu by měla být vlivná skupina, která si „*nepřeje seriózní jednání se SSSR*“⁸⁴. Za hlavního představitele této skupiny byl označen ministr obrany Caspar Weinberger a jeho dopis prezidentovi, v němž Reaganovi doporučuje nevázat se k dalšímu dodržování smluv mezi USA-SSSR.⁸⁵ V Mladé frontě vyšel článek: „*Weinberger vypustil tornádo*“, kde citovali zvláštního zpravodaje Pravdy, který prohlašoval: „*Dopis potvrdil, že v USA je velmi vlivná skupina spojená s vojenskoprůmyslovým komplexem.*“⁸⁶

Západní tisk vnímal za hlavní příčinu ochlazení vztahů sovětskou intervencí v Afghánistánu. A všiml si, že Sověti považovali za hlavní důvod Reaganův postoj vůči SSSR. Podle Moskvy by regionální konflikty neměly být vázány na pokrok v oblasti kontroly zbrojení.⁸⁷

Zahraniční noviny informovaly o přerušeném brífinku, z kterého odešel rozzuřený vedoucí tiskového odboru Vladimír Lomejko. Deník International Herald Tribune popisoval, že už druhý den po sobě narušila sovětskou tiskovou konferenci Irina Grivina, disidentka, která předešlý měsíc opustila Sovětský svaz. Paní Grivina vystupovala za holandský časopis a v průběhu nedělního brífinku pokládala sovětskému mluvčímu nespočet otázek o porušování lidských práv v Sovětském svazu. Už po příletu Gorbačova pokřikovala: „*Pokud jste aktivista za mír, propusťte Sacharova*“⁸⁸.⁸⁹ Sovětský mluvčí V. Lomejko byl rozzuřený a požadoval, aby opustila místnost s tím, že nemohou mluvit oba současně. Když mu nebylo vyhověno, vyštěkl a rozzuřeně odkráčel pryč se slovy: „*Děkuji za Vaši pozornost.*“⁹⁰

⁸³ Soviet accent U. S. discord on arms talks. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 18. 11. 1985, s. 1-2.

⁸⁴ SYRUČEK, M.: Šance pro politický realismus. In: *Mladá fronta*, Praha, 19. 11. 1985, s. 5.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Weinberger vypustil torpédo. In: *Mladá fronta*, Praha, 20. 11. 1985, s. 5.

⁸⁷ The issues in Geneva. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 19. 11. 1985, s. 1.

⁸⁸ Andrej Sacharov Dmitrievich byl významným sovětským fyzikem a zastáncem lidských práv. Získal Nobelovu cenu míru. Jeho manželkou byla Jelena Bonnerová, jež byla také významnou aktivistkou v oblasti lidských práv.

⁸⁹ Soviet briefing disrupted for 2nd time by heckler. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 19. 11. 1985, s. 2.

⁹⁰ Tamtéž.

O výše zmíněné události se v Rudém právu ani v Mladé frontě nepsalo. V československém tisku poukazovali pouze na protesty proti Reaganovi a velké úsilí sovětského tajemníka o světový mír. Socialistický tisk si z Lomejkova projevu vybral pouze prohlášení o tom, že Sovětský svaz nepřišel s prázdnýma rukama, ale nabízel řadu konstruktivních návrhů, a také jeho slova chvály k prohlášení generálního tajemníka ÚV KSSS Michaila Gorbačova při příletu do Ženevy, jeho odhodlání o pozitivní úspěch vrcholného setkání.⁹¹

Zatímco československý tisk informoval pouze o tom, že záměrem vrcholného setkání má být zmírnění napětí a s tím související mír, západní média vnímala jako hlavní záměr Sovětského svazu špatnou ekonomickou situaci. V International Herald Tribune vyšel článek od Henryho Kissingera, který se vyjádřil k setkání vůdců USA-SSSR a možnému úspěchu summitu, zaobíral se situací v Sovětském svazu a tím, jak vnímal nové sovětské vedení: „*Gorbačov nevyžaduje žádný sentimentální závazek k západnímu pojetí míru, jeho země pouze nemůže současně provádět zásadní reformy a udržovat zvýšené napětí.*“⁹² S tím souvisely výdaje na zbrojení, výzkum a s rostoucími informačními technologiemi čelili Sověti dalším finančním nákladům. „*Sovětské ekonomice hrozí, že se vymkne kontrole ...*“⁹³ Henry Kissinger v článku popisoval fungování sovětské ekonomiky, vysvětloval, že ceny se neřídí trhem, ale jsou stanoveny státem a silně dotovány vládou. V Sovětském svazu podle něj panovala „*silná korupce, lenost a neúčinnost [...]*“, což Kissinger označil za „*[...] nevyhnutelné rysy tohoto systému*“.⁹⁴ Henry Kissinger Gorbačova popisoval jako člověka s kultivovaným vzhledem a byl vnímán jako nový typ sovětského vůdce, jehož hlavním cílem bylo především odstranění iniciativy americké strategické obrany. Autor článku si všiml, že západní média a výroky západních vůdců odráží fascinaci novou sovětskou osobností a navrhovali, že by Spojené státy americké měly podniknout jednostranné ústupky, aby ho uklidnily.⁹⁵

Gorbačov ihned po svém příjezdu zdůraznil, že prvořadým tématem je omezení zbrojení a iniciativa pro vesmírný raketový štít Americké strategické obrany. Naopak

⁹¹ Odvrátit hrozbu jaderné války, zajistiti plodnou spolupráci. In: *Rudé právo*, Praha, 19. 11. 1985, s. 7.

⁹² „*Mr. Gorbachev requires no sentimental commitment to Western notions of peace to conclude that his country cannot simultaneously sustain fundamental reform and heightened international tensions.*“ KISSINGER, H. A.: Reagan's chances of negotiating an accord at Geneva: If not now, when? In: *International Herald Tribune*, Zurich, 18. 11. 1985, s. 5.

⁹³ „*The Soviet economy is threatening to spin out of control ...*“ Tamtéž.

⁹⁴ „*Corruption, sloth and inefficiency [...]*“; „*[...] as inevitable attributes of the systems.*“ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž.

Reagan, jak už dávno oznámil, plánoval prodiskutovat nejen problematiku zbrojení, ale i regionální konflikty, otázky lidských práv a bilaterálních vztahů, a také kulturní výměnu a informační programy. Prezidentův poradce pro bezpečnost McFarlane popisoval Reaganovu náladu v předvečer setkání: „*Prezident cítí hluboký smysl pro odpovědnost, výzvu a příležitost.*“⁹⁶ A dodal, že Ronald Reagan očekává upřímné jednání. Ve svém projevu připomněl, že schůzku sledují s velkou pozorností i sovětští občané.⁹⁷

Americký prezident Ronald Reagan a generální tajemník Michail Gorbačov se setkali v úterý soukromě a neformálně, jejich setkání trvalo delší dobu, než se očekávalo. Oba představitelé se dohodli na zákazu šíření zpráv, žádné informace z jejich rozhovorů se nesměly dostat ven před koncem jednání. Ještě před „blackoutem“ americký mluvčí řekl, že může dojít k prodloužení jejich setkání do čtvrtka, kde by byl prostor k tiskové konferenci.⁹⁸ Všechna média si všimla toho, že prvotní soukromé setkání bez pobočníků, pouze s tlumočníky, mělo proběhnout pouze 15 minut, ale o samotě zůstali déle než hodinu.

Summit začal v deset hodin, hostitelem byl americký prezident Ronald Reagan, generálního tajemníka M. Gorbačova přijal na schodech vily Fleur d'Eau, v soukromém panském sídle na břehu Ženevského jezera. Média se zaměřila na jejich oblečení, zvláště západní tisk byl zaujat tím, že Ronald Reagan byl ve svém věku oblečen nalehko bez kabátu a klobouku, zatímco Gorbačov byl zachumlaný v teplém kabátu a klobouku.⁹⁹

Za další zajímavost bylo považováno odpolední přerušení a krátká procházka obou státníků. Zastavili se v domě u jezera, kde se usadili před rozpáleným krbem. Procházka byla údajně spontánním nápadem amerického prezidenta. Večer se americký prezident s manželkou zúčastnili večere pořádané generálním tajemníkem Michailem Gorbačovem a jeho ženou v sovětské misii v evropském ústředí Spojených národů.¹⁰⁰ V americké delegaci se spekulovalo, že Reagan využil část času stráveného o samotě

⁹⁶ „*The president feels a deep sense of responsibility, challenge and opportunity.*“ TANNER, H.: Soviet Leader in Geneva, says arms limit is summit goal. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 19. 11. 1985, s. 1.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ TANNER, H.: Pleasant summit opens with a hint of extension. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 20. 11. 1985, s. 1.

⁹⁹ APPLE, R. W.: Summit leaders hit it off. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 20. 11. 1985, s. 1.

¹⁰⁰ TANNER, H.: Pleasant summit opens with a hint of extension. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 20. 11. 1985, s. 1.

s Gorbačovem k vysvětlení svého návrhu protiraketové obrany, označované jako Hvězdné války.¹⁰¹ Mluvčí Bílého domu potvrdil, že se jednalo o spontánní záležitost, jejímž hlavním účelem mělo být více času k soukromým diskuzím.¹⁰²

Zahraniční tisk se zaměřoval na ty nejmenší detaily, jako byla například barva křesla, do kterého se vůdcové usadili, jejich úsměvy a uvítání. Deník Pittsburgh Post-Gazette se zaměřil i na typické gesto Ronalda Reagana, kdy uchopil Michaila Gorbačova za levý loket a doprovodil ho do místnosti, což označil za obvyklý způsob amerického prezidenta jako hostitele pro uvedení zahraničních státníků. Tisk konstatoval, že se Ronald Reagan projevil během krátkého okamžiku pro fotografie více aktivní a usmívající se než Michail Gorbačov.¹⁰³

Československá i zahraniční média si všímala setkání Michaila Gorbačova s delegací protiválečného hnutí ze Spojených států, ke kterému došlo v průběhu prvního dne summitu, a to v pauze před dalším setkáním vůdců SSSR-USA. Rudé právo zdůrazňovalo, že členem delegace byl i jeden z uchazečů na prezidentský úřad Jesse Jackson. „*Delegace předala sovětskému státníkovi petici podepsanou jeden a půl miliónem Američanů.*“ A Gorbačov uvedl, že tyto „*požadavky odpovídají přání sovětských lidí.*“¹⁰⁴ Načež Milwaukee Journal Sentinel informoval, že svým setkáním s asi padesáti představiteli anti-nukleárního hnutí a Jesse Jacksonem Gorbačov popudil některý západní tisk. Sovětský mluvčí popřel, že by jejich setkání mělo narušit osobní rozhovory s americkým prezidentem. Článek dále konstatoval, že přestože sovětská vláda odrazovala od jakéhokoliv nezávislého hnutí odzbrojování doma, tak nemá žádné výčitky svědomí podporovat mírové hnutí na Západě, aby podpořili své stanovisko.¹⁰⁵ Ronald Reagan nejednou poukázal na fakt, že zatímco na Západě probíhá řada protestů, v Sovětském svazu k žádným projevům nesouhlasu proti jadernému zbrojení nedocházelo, nikdo nevyvíjel podobný tlak na SSSR.¹⁰⁶

¹⁰¹ Russ official sees summit extension. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 20. 11. 1985, s. 1.

¹⁰² NOKES, R. G.: Stroll, chats add an air of informality to the talks. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 19. 11. 1985, s. 4.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ ROVENSKÝ, D.: Sovětsko-americké setkání na nejvyšší úrovni zahájeno. In: *Rudé právo*, Praha, 20. 11. 1985, s. 7.

¹⁰⁵ Two spokesmen shed light on news blackout. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 20. 11. 1985, s. 2.

¹⁰⁶ D'SOUZA, D.: *Ronald Reagan*. Barrister & Principal 2004, s. 142.

V Pittsburgh Post-Gazette vyšel článek s titulkem „*Jackson sdílí pozornost*“,¹⁰⁷ v němž se Jesse Jackson bránil kritice, že přijel do Ženevy především s cílem upoutat na sebe větší pozornost. Své rozhodnutí zdůvodnil slovy: „[...] máme právo být zde, stejně jako morální důležitost.“¹⁰⁸ K setkání došlo ve vestibulu sovětské mise. Jejich 45 minut trvající rozhovor neproběhl v soukromí, ale před zraky mnoha přihlížejících. Reverend se vedle požadavku na ukončení zbrojení vyjádřil také k omezování lidských práv v Sovětském svazu, především židovské problematice. Omezování práv Židů Gorbačov striktně odmítl s tím, že „*neexistuje takový problém Židů v Sovětském svazu. Pokud ano, tak jen s těmi, kteří usilují o narušení vztahů s námi.*“¹⁰⁹ A ostře dodal, že „*Američané mohli navštívit Sovětský svaz a přesvědčit se, jak Rusové žijí v systému, který je osvobozen od kapitalismu a umožnil jim přečkat Hitlerovy armády*“.¹¹⁰

Československý tisk uváděl, že petici za zmrazení jaderných arzenálů na obou stranách podepsalo více než jeden a půl milionu lidí,¹¹¹ zatímco americká média shodně zaokrouhlila množství podpisů na petici přes jeden milion.¹¹² Socialistický tisk představil čtenářům pouze jediné téma rozhovorů mezi Michailem Gorbačovem a Jesse Jacksonem, tím bylo omezení zbrojení a konec jaderných zbraní. V Mladé frontě bylo věnováno pouze několik řádků Jesse Jacksonovi, ožehavá témata byla zcela vynechána, byla zmíněna pouze líbivá témata a vyzdvihovány snahy Sovětského svazu, „*signatáři požadují zmrazení jaderných arzenálů na obou stranách a vyzývají vládu Spojených států, aby po vzoru Sovětského svazu zastavila pokusy s jadernými pokusy*“.¹¹³ V New York Times byl zveřejněn názor Jesse Jacksona, projevil velké nadšení z jednání Michaila Gorbačova v průběhu jejich setkání a označil ho za „*mistrovského komunikátora*“.¹¹⁴

Po druhém dnu setkání Reagana a Gorbačova řekl ve středu americký mluvčí, že došlo k pokroku během jednání. Druhý den summitu proběhl obdobně jako ten první. S tím rozdílem, že druhé setkání proběhlo v budově sovětské mise. Reagan i Gorbačov

¹⁰⁷ CZUCZKA, T.: Jackson shares the spotlight. In: *Pittsburgh Post-Gazette*. Pittsburgh, 20. 11. 1985, s. 4.

¹⁰⁸ „[...] we have a right to be here, as well as a moral imperative.“ Tamtéž.

¹⁰⁹ „Therefore, the problem of Jews in the Soviet Union does not exist. Perhaps this problem exist only with those who would like to mar relations with us [...]“ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Jednání SSSR-USA v Ženevě zahájeno. In: *Mladá fronta*, Praha, 20 11. 1985, s. 1.

¹¹² CZUCZKA, T.: Jackson share the spotlight. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 20. 11. 1985, s. 4.

¹¹³ Jednání SSSR-USA v Ženevě zahájeno. In: *Mladá fronta*, Praha, 20 11. 1985, s. 1.

¹¹⁴ APPLE, R. W.: Reagan, Gorbachev in good atmosphere. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 20. 11. 1985, s. 1.

společně opět strávili delší čas o samotě, pouze se svými mluvčími. Oba ministři zahraničí George Shultz i Eduard Ševardnadze a další poradci dostali za úkol pokračovat v jednání o prezentaci, která by shrnula výsledky summitu.¹¹⁵

Milwaukee Journal Sentinel si všimal, že sovětský tisk zjemňoval obraz Reagana. Obvykle byl líčen jako kovboj s jadernými zbraněmi místo koltů, nebo také s prodlouženými drápy, které zařínal do Střední Ameriky. Ovšem ve střeďečnīm vydání novin se na titulní straně objevila jeho fotografie bez obvyklého útoku na jeho politiku, což bylo podle Milwaukee Journal Sentinel Reaganovým debutem.¹¹⁶ Jiný článek v International Herald Tribune popisoval, že to musel být šok pro Rusy spatřit amerického prezidenta na titulní straně, sedícího po boku generálního tajemníka Michaila Gorbačova, s příjemným úsměvem a „smířlivě si povídající v záři ohně“.¹¹⁷ V československých novinách bylo zdůrazňováno, že celý svět vnímá Gorbačova jako hlavního zastánce míru, což bylo dokládáno řadou setkání s představiteli různých mírových organizací. A Ronald Reagan byl tím, kdo ukončil většinu dvoustranných dohod, což zaznělo také v projevu sovětského mluvčího Leonida Zamjatina.¹¹⁸

Média, úředníci i oba státníci se shodovali v tom, že ženevská schůzka je pouze prvním krokem k zlepšení vztahů. Společné komuniké proběhlo ve čtvrtek dopoledne v ženevském středisku mezinárodních konferencí. V prohlášení se americký prezident R. Reagan a sovětský tajemník M. Gorbačov zavázali, že nebudou usilovat o dosažení vojenské převahy, a uznali za důležité, aby proběhlo jejich další setkání v následujícím roce. International Herald Tribune si všimal, že Gorbačov i Reagan sedící vedle sebe působili uvolněně, usmívali se a navzájem rozmlouvali.¹¹⁹

V průběhu ženevského summitu se americký prezident spolu s generálním tajemníkem dohodli na dalších mezinárodních setkáních, v roce 1986 se měli setkat ve Spojených státech a v roce 1987 v Sovětském svazu. Dosáhli dohody v oblasti sovětsko-americké obnovy kulturní výměny umělců, studentů, pedagogů a vědců. K zlepšení bezpečnosti vzdušného prostoru v severním Pacifiku mělo být zřízeno

¹¹⁵ TANNER, H.: U. S. reports progress as Reagan, Gorbachev talk privately a 2nd day. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 21. 11. 1985, s. 1.

¹¹⁶ Two spokesmen shed light on news blackout. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 20. 11. 1985, s. 2.

¹¹⁷ Soviet media break a taboo on showing Reagan. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 22. 11. 1985, s. 2.

¹¹⁸ ROVENSKÝ, D.: Otevřené, věcné rozhovory: Druhý den ženevské schůzky M. Gorbačova s R. Reaganem. In: *Rudé právo*, Praha, 21. 11. 1985, s. 1.

¹¹⁹ TANNER, H.: Reagan, Gorbachev end talks by pledging peace. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 22. 11. 1985, s. 1.

komunikační spojení pro větší bezpečnost. V rámci rozhovorů bylo schváleno otevření amerického konzulátu v Kyjevě a sovětského v New Yorku. V oblasti výzkumu mělo dojít ke spolupráci a podpoře v oblasti sluneční energie.¹²⁰ Zatímco *International Herald Tribune* věnoval samostatnou kapitolu otázce, čeho summit v Ženevě dosáhl, v československém tisku byly dohody zveřejňovány prostřednictvím tiskové konference Michaila Gorbačova v Ženevě.

Americký prezident Ženevu opustil ve čtvrtek v odpoledních hodinách. Jeho další zastávkou bylo uzavřené jednání v NATO, kde měl informovat spojence o výsledcích rozhovorů. Prezident by měl přiletět do Washingtonu ve čtvrtek večer, kdy má k americkému lidu promluvit v televizním projevu.¹²¹

Zatímco generální tajemník Michail Gorbačov se sešel s novináři na tiskové konferenci v budově sovětské mise při OSN. V Rudém právu vyšel článek „*První krok*“¹²², v němž Dušan Rovenský, jakožto zvláštní zpravodaj v Ženevě, považoval za hlavní událost právě konferenci Michaila Gorbačova a konstatoval, že americký prezident se rozhodl jinak, konferenci nesvolal a Ženevu urychleně opustil. Autor článku se nijak nesnaží vysvětlit, že Reagan měl ještě další povinnosti. Gorbačovův projev popisuje jako „pohotový a obsažný“, podle něj je Gorbačov otevřeným řečníkem a zaujal i zahraniční média.¹²³

Gorbačov ve svém rozsáhlém projevu opakoval stále stejná slova jako před Ženevou. Zdůrazňoval, že setkání bylo prvním krokem k zlepšení sovětsko-amerických vztahů. Připomínal, že Moskva s sebou přivezla řadu realistických návrhů k snížení zbrojení. Líčil, co vše už Sovětský svaz udělal pro úspěch jednání, například zastavení veškerých jaderných výbuchů ze strany SSSR. A mluvil o tom, jak důležitý je pro Sovětský svaz trvající mír.¹²⁴

Na dalších stránkách novin vyšel článek „*Pozitivní posun*“¹²⁵, kdy se redakce Rudého práva spojila telefonicky s Moskvou a požádali je o bezprostřední dojmy. Vitalij Korionov, jeden z novinářů listu Pravda, považoval jako rozhodující roli „*pevnou*

¹²⁰ What the Geneva summit achieved. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 22. 11. 1985, s. 6.

¹²¹ TANNER, H.: U. S. reports progress as Reagan, Gorbachev talk privately a 2nd day. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 21. 11. 1985, s. 5.

¹²² ROVENSKÝ, D.: První krok. In: *Rudé právo*, Praha, 22. 11. 1985, s. 4.

¹²³ Tamtéž

¹²⁴ Tisková konference Michaila Gorbačova. In: *Rudé právo*, Praha, 22. 11. 1985, s. 3. - 4.

¹²⁵ Pozitivní posun. In: *Rudé právo*, Praha, 22. 11. 1985, s. 7.

a jasnou pozici sovětské strany“.¹²⁶ SSSR podle něj vytvořil kolem rozhovorů „potřebné plodné ovzduší, které napomohlo jejich úspěchům“.¹²⁷ A stejně tak Jurij Kornilov, zaměstnanec z agentury TASS, potvrzoval, že úsilí o mír je „zřetelné především ze strany SSSR“.¹²⁸ V československém tisku byly zveřejněny také ohlasy a články ze zahraničí, všechny potvrzovaly pozitivní přínos Moskvy.

Reagan potvrdil, že Spojené státy i Sovětský svaz zůstaly v mnoha otázkách rozděleny. Zvláště program SDI je stále nevyřešen. Americký prezident se nechal slyšet, že se snažil generálního tajemníka přesvědčit, že SDI nemá být útočnou zbraní. Ronald Reagan považoval summit za dobrý začátek a zdůrazňoval, že „*nechce křehký mír, ... chceme skutečný mír.*“¹²⁹

Zahraniční noviny se zajímaly o procházku Reagana s Gorbačovem. International Herald Tribune zmiňoval, že to byla Nancy Reaganová, kdo americkému prezidentovi pomohl s výběrem prvního setkání, a právě ona navrhla, aby oba muži podnikli procházku k domu u jezera a prostor využili k soukromému rozhovoru. Stejný článek informoval o problémech vyjednávačů, kdy obvykle klidný George Shultz ztratil trpělivost a rozohnil se na sovětského úředníka G. Korniyenka, prvního náměstka zahraničí. Podle amerického ministra zahraničí v průběhu práce nad společným prohlášením dělal právě Korniyenko obstrukce. Ronald Reagan v této záležitosti vzpomínal na scénu, kdy „*Gorbačov něco pošeptal svému asistentovi a prohlášení bylo dohodnuto o hodinu později.*“¹³⁰ Kompromis umožnil oběma stranám svými formulacemi podpořit své argumenty. Příkladem byla dohoda odvolávání se na Strategickou obrannou iniciativu, což je termín, který americký prezident preferuje. Ovšem generální tajemník veřejně používá termín Hvězdné války, který Ronald Reagan odmítal.¹³¹

Prezident Ronald Reagan zavzpomínal i na některé bezstarostné soukromé rozhovory. Během procházky k Ženevskému jezeru si americký prezident postěžoval,

¹²⁶ Tamtéž

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ HOFFMAN, D.: Reagan says talks with Gorbachev have moved arms control forward. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 23. – 24. 11. 1985, s. 4.

¹³⁰ „*Mr. Gorbachev whispered to an aide. The statement was agreed upon hours later.*“ WEINRAUB, B.: Behind the Scenes at Geneva: A Nightmare vision of failure. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 25. 11. 1985, s. 5.

¹³¹ WEINRAUB, B.: A Summit Failure Nightmare. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 25. 11. 1985, s. 1.

že se ho dotkl komentář sovětského odborníka na americké záležitosti, Georga Arbatova, který označil Reagana za B herce. A požádal ho, aby mu vyřídil, že „*všechny filmy nebyly béčkové*“.¹³² Gorbačov se naopak zmínil, že viděl Reagana v jednom z jeho filmů, *King's Row*, který Reagan označil za jeden ze svých nejlepších filmů.¹³³

Zahraniční tisk pečlivě monitoroval setkání prvních dam. Nancy Reaganová vyjádřila své pohoršení, nad tím, že jim byl věnován zbytečně velký zájem o jejich vzhled. Odmítla názor, že by mělo jít o soutěž v módní válce supervelmocí. Média sledovala detailně jejich setkání a zjišťovala veškeré detaily, včetně jejich jídelníčku nebo tématu hovorů. Ohledně jejich námětu hovorů nad čajem Nancy Reaganová prohlásila, že hovořily o svých manželech a jejich jednání, obě vyjádřily naději, že summit bude úspěšný. Dámy se navzájem pozvaly k návštěvě jejich vlasti.¹³⁴ Paní Gorbačovová během své návštěvy v Ženevě navštívila řadu pamětihodností a na místní univerzitě vzdala hold Leninovi, který v Ženevě několik let pobýval. Ve svém projevu ke studentům řekla: „*Budoucnost patří mladým lidem. Musíme bojovat za mír. Hodně záleží na Reaganovi.*“¹³⁵ Svými slovy tak označila Ronalda Reagana jako toho jediného, který stojí proti míru. Článek dále konstatoval, že studenti paní Gorbačovovou přijali kladně, pouze jeden z nich se hlasitě ozval a požadoval svobodu pro Židy. Nancy Reaganová navštívila rehabilitační centrum pro drogově závislé, jež se nacházelo mimo Ženevu.¹³⁶ Obě první dámy se účastnily slavnostního otevření muzea Červeného kříže, tisk detailně sledoval jejich projevy. U paní Gorbačovové vyzdvihovali její improvizované poznámky k různým zájmovým, zatímco americká první dáma během ceremoniálu svůj projev četla. Deník *Pittsburgh Post-Gazette* registroval, že o záležitostech prvních dam sovětský tisk neinformuje.¹³⁷

1. 3. Analýza reflexe summitu v Ženevě

¹³² „[...] they weren't all B-movies.“ A Summit Failure Nightmare. Tamtéž.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ LEDERER, E. M.: First ladies focus on substantive issues. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 21. 11. 1985, s. 3.

¹³⁵ „The future belongs to young people. We must struggle for peace. Much depends on Reagan.“ Mrs. Reagan greets Mrs. Gorbachev for first tea. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 20. 11. 1985, s. 5.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ LEDERER, E. M.: First ladies focus on substantive issues. In: *Pittsburgh Post Gazette*, Pittsburgh, 21. 11. 1985, s. 3.

První setkání nejvyšších představitelů USA a SSSR bylo ve znamení soutěže, kdo z vůdců nejvíce touží po míru. Ronald Reagan a jeho žena se skutečně snažili ukázat světu, že americký prezident chce mír, současně s tím Reagan odmítal dělat ústupky Sovětskému svazu.

Generální tajemník Michail Gorbačov a socialistický tisk za pojmem mír skrýval své skutečné zájmy. V československém tisku se o ničem jiném nepsalo, slovo mír se vyskytuje v každém článku několikrát. V socialistických novinách se objevovaly pouze zprávy, které potvrzovaly zájmy komunistické strany. Generální tajemník byl vyzdvihován za své úsilí o mír a bezpečnost světa, vždy je vina na straně Američanů. Řada novinových článků čtenáře zasvěcovala do toho, jak Američané touží po míru, zaštitovaly se různými průzkumy veřejného mínění, jež měly potvrdit jejich úvahy.

V socialistickém tisku nebyl prostor k úvahám, zda je mír hlavním záměrem SSSR a jestli je něco, co by Sověti měli udělat jinak. Oproti tomu v International Herald Tribune, Milwaukee Journal Sentinel a dalším tisku se často objevovaly spekulace, zda americký prezident jednal správně, pozastavovali se nad jeho zaujetím SDI. Tisk podrobně rozebírá snižování zbrojení, zda je věnován dostatečný důraz na problematiku lidských práv a současně vyjádřil své obavy, aby lidská práva nezastínila jednání o zbraních. Jednoznačně bylo věnováno více prostoru o setkání nejvyšších představitelů SSSR a USA v zahraničním tisku, zvláště International Herald Tribune podrobně informoval o dění v průběhu summitu v Ženevě. V International Herald Tribune vycházely články z Washington Post, The New York Times a jiných zahraničních novin, především západního tisku. Československý tisk pro změnu čerpal informace především z ruského listu Pravda a Izvestija, noviny přebíraly zprávy i ze zahraničního tisku, například Washington Post, The New York Times a další, ovšem informace si pečlivě vybíral podle svých potřeb. Zprávy měly potvrzovat negativní mínění vůči kapitalistickému Západu, zvláště USA, jejichž hlavním zájmem měla být převaha ve zbrojení.

V socialistických denících byl zřetelný ústup seriózních informací před ideologií, nová doktrína glasnost¹³⁸ neměla vliv na československá média. Hlavní záměr novinářů nebyl informovat, ale především zastrašit, vyvolat negativní názor na Spojené státy a jejich spojence. K tomu jim sloužily pojmy jako horečné zbrojení,

¹³⁸ Glasnost znamená v překladu otevřenost. Tento pojem byl součástí reformy v Sovětském svazu, tzv. perestrojky.

militarizace kosmu, hvězdné války, vojenskoprůmyslový komplex, agresivní imperialistické státy a další obdobné výrazy.

V otázkách odzbrojování byl Sovětský svaz jednoznačně vyzdvihován jako iniciátor odstranění veškerého jaderného arzenálu na obou stranách. Spojené státy byly označovány za agresora. Socialistický tisk se zaměřil především na odzbrojování a projekt SDI, ale vyhýbal se otázkám regionálních konfliktů a lidských práv.

Československý tisk se snažil vyvolat zdání seriózního a objektivního média. Oba státy, SSSR i USA, měly na stránkách novin stejný prostor, i přesto je zřejmé, na čí straně média stála. Ovlivňovala čtenáře klamnými či nedostatečnými informacemi, jedním z příkladů je reportáž Československé televize z Ženevy. Moderátor hovořil o tom, že právě Reaganova vláda neměla nejmenší zájem o udržování normálních vztahů se Sovětským svazem. Z projevu komentátora zřetelně vyznělo, že ke schůzce došlo jen zásluhou Sovětského svazu.¹³⁹ Československá média opomenula zcela zmínit jakékoliv snahy Ronalda Reagana o setkání s Michailem Gorbačovem.

¹³⁹ Televizní noviny. In: Česká televize [online], [vid. 26. 12. 2017], 03: 50. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10132488909-pred-25-lety/210411000111120>

2. Summit v Reykjavíku

2. 1. Mezi Ženevou a Reykjavíkem

Vrcholná schůzka v Ženevě skončila příslibem, že v průběhu roku 1986 dojde k dalšímu setkání ve Washingtonu. Na krátkou dobu to skutečně vypadalo, že vztahy mezi USA a SSSR se zlepšují. Ovšem nálada mezi velmocemi se zhoršila poté, co Spojené státy v dubnu bombardovaly Libyi. Bombardování bylo reakcí na několik teroristických akcí provedených Libyjci, zvláště na bombový útok na západoněmecké diskotéce, při kterém zemřeli i američtí vojáci.¹⁴⁰ V srpnu Rusové zadrželi amerického novináře a obvinili ho ze špionáže, což vedlo k dalšímu ochlazení vztahů ze strany Reaganovy administrativy. Nebylo náhodou, že k zadržení amerického novináře¹⁴¹ došlo krátce poté, co byl Rus Gennadij Zacharov¹⁴² obviněn FBI. Navíc Sověti se nechtěli smířit s odvoláním dvaceti pěti zaměstnanců sovětské mise v OSN.¹⁴³ Odvolání sovětských členů mise OSN považoval sovětský ministr zahraničí Eduard Ševardnadze za „nezákonné, provokativní rozhodnutí“¹⁴⁴. Podle zahraničního tisku byla sovětská mise pobočkou KGB v New Yorku.¹⁴⁵

Šance na setkání nejvyšších představitelů Sovětského svazu a Spojených států amerických vzrostla po 19. září, kdy se ve Washingtonu setkali oba ministři zahraničí, Eduard Ševardnadze a George Shultz, k dvoudenním jednáním, jejichž cílem bylo zlepšení vztahů a termín dalšího summitu. Oba ministři se shodli na potřebě omezení počtu nukleárních raket středního doletu v Asii a Evropě. Ovšem americký ministr zahraničí G. Shultz se nechal slyšet, že není možné stanovit datum summitu, dokud nebude vyřešen Danilloffův případ. Deník International Herald Tribune si všiml, že sovětský ministr Ševardnadze považoval za hlavní překážku k uskutečnění summitu

¹⁴⁰ DURMAN, K.: *Popely ještě žhavé*, s. 391.

¹⁴¹ Nicholas Daniloff byl americký novinář pracující v Moskvě pro časopis U. S. News & World Report. Situaci zkomplikovalo zjištění, že byl bez vlastního vědomí využit CIA. Americký prezident se za něj za ručil, ale ani to nic na jeho zadržení nezměnilo. (SUCHÝ, P., c. d., s. 210)

¹⁴² Zacharov byl zadržen při předávání peněz za tajné materiály, což byla předem připravená lest FBI. Sovětský svaz své členy při misi OSN využíval ke špionáži běžně. (Suchý, P., c. d., s. 210)

¹⁴³ SODERLUND, D.: Stockholm talks end in pact; Progress on summit is cited. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 22. 9. 1986, s. 6.

¹⁴⁴ Uměle vyhrocené ovzduší, In: *Mladá fronta*, Praha, 22. 9. 1986, s. 1.

¹⁴⁵ KRAUTHAMMER, CH.: For Reagan a summit induces amnesia. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 4. - 5. 10., 1986, s. 5.

odvolání sovětských zaměstnanců v OSN. A v průběhu tiskové konference se pečlivě vyhýbal zmínce o případu Zacharova.¹⁴⁶

Československý tisk informoval o setkání E. Ševardnadzeho s prezidentem Ronaldem Reaganem v Bílém domě. Během setkání mu předal „osobní poselství“ generálního tajemníka ÚV KSSS Michaila Gorbačova. A během své tiskové konference sdělil, že „*jakási zákeřná ruka se snažila zablokovat další postup vpřed*“.¹⁴⁷ Jednou z těchto akcí byl požadavek snížení sovětského personálu v OSN, který podle sovětského ministra zahraničí i v Organizaci spojených národů považovali za nezákonný.¹⁴⁸ Počet pracovníků sovětské mise při OSN činil 275 osob. Řada z nich měla spolupracovat s KGB. USA plánovaly do roku 1988 jejich počet zredukovat na 170 osob. Každých šest měsíců mělo Spojené státy opustit 25 pracovníků. Ovšem proti tomuto rozhodnutí protestoval SSSR i sekretariát OSN, ve kterém pracovalo 310 sovětských občanů.¹⁴⁹

Ke zklidnění situace nenapomohlo ani rozhodnutí americké administrativy z května 1986, že se necítí být vázání smlouvou SALT II, vzhledem k nedodržování jednotlivých dohod ze strany Sovětského svazu od roku 1984, za příklad uvádí stavbu krasnojarského radaru. K porušení dohod ze strany USA mělo dojít podle plánu až v závěru roku 1986.¹⁵⁰

Rudé právo se v článku „*Hluboké rozčarování z postojů USA*“¹⁵¹ zamýšlelo nad tím, zda Washington měl skutečně zájem řešit problematiku odzbrojení. A poukazoval na Reaganovu rétoriku v průběhu zasedání OSN. Socialistický tisk kritizoval vystoupení Ronalda Reagana na Valném shromáždění OSN, jeho projev se podle deníku „*vyznačoval předpojatými stereotypy negativních pohledů na SSSR*“.¹⁵² Americký prezident ve svém projevu skutečně nešetřil kritikou vůči Sovětskému svazu. Zvláště se zaměřil na Daniloffovu aféru. Ronald Reagan pronesl, že zatčení amerického novináře bylo v rozporu s lidskými právy a obvinění si Sověti vymysleli. Ve svém projevu zdůraznil, že dokud nedojde k vyřešení tohoto případu, jenž se stal „temným mrakem“

¹⁴⁶ PINCUS, W. – OTAWAY, D.: Stockholm talks end in pact; Progress on summit is cited. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 22. 9. 1986, s. 6.

¹⁴⁷ Uměle vyhocené ovzduší. In: *Mladá fronta*, Praha, 22. 9. 1986, s. 3.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ SUCHÝ, P., c. d., s. 206

¹⁵⁰ Mělo dojít k vybavení 131. bombardéru B-52 střelami s plochou drahou letu.

¹⁵¹ KAZDA, L.: Hluboké rozčarování z postojů USA. In: *Rudé právo*, Praha, 25. 9. 1986, s. 7.

¹⁵² Tamtéž.

nad americko-sovětskými vztahy, odmítl stanovení data další schůzky s generálním tajemníkem Michaiem Gorbačovem.¹⁵³

Navzdory zprávám o pokroku při jednání o jaderných zbraních středního doletu to podle zahraničního tisku nevypadalo, že by mohlo dojít k dohodě kvůli několika výše zmiňovaným rozporům. Obě strany se nemohly shodnout na povoleném počtu sovětských raket středního doletu SS-20 zaměřených na Asii a raket krátkého doletu, které měli Američané i Sověti na evropském kontinentě, nebo na mixu amerických raket středního doletu rozmístěných taktéž v Evropě. Stále se nedohodli na opatřeních, jak potvrdit dodržování této dohody.¹⁵⁴ Obě strany se shodly na tom, že jejich přáním je nulový počet jaderných hlavic, ale nedokázaly dojít k dohodě, jak to uskutečnit. Během posledních týdnů obě strany souhlasily, že sto hlavic je vhodný počet pro prozatímní dohodu o raketách středního doletu. Toto rozhodnutí by vyžadovalo snížení o 136 amerických a o 1335 sovětských hlavic.¹⁵⁵

Dne 28. září proběhlo čtvrté setkání ministrů zahraničí USA a SSSR, jež se týkalo Daniloffa. Následující den bylo umožněno zadrženému americkému novináři opustit Sovětský svaz a odletěl do Frankfurtu.¹⁵⁶ A již 1. října vyšla v *International Herald Tribune* na titulní straně zpráva o setkání Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova na Islandu ve dnech 11. – 12. října. Článek informoval, že je to vyústění jednání o propuštění Daniloffa v Moskvě a Zacharova v New Yorku. Ronald Reagan setkání s Michaiem Gorbačovem odmítl nazývat summitem. Prioritou zůstávalo uskutečnění summitu ve Washingtonu.¹⁵⁷

Rudé právo informovalo na titulních stránkách o setkání amerického prezidenta Ronalda Reagana a generálního tajemníka SSSR Michaila Gorbačova. Deník neopomněl dodat, že to byl právě generální tajemník ÚV KSSS, který toto setkání navrhl. Rudé právo také zveřejnilo informaci o propuštění amerického novináře Daniloffa a jeho odlet z Moskvy, vítalo propuštění sovětského pracovníka OSN

¹⁵³ Reaganův projev na VS OSN. Ronald Reagan Presidential Library & Museum [online], [vid. 20. 9. 2017], dostupné z: <http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1986/092286a.htm>.

¹⁵⁴ SMITH, H. – PINCUS, W.: Differences remain over deployment. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 24. 9. 1986, s. 1.

¹⁵⁵ SMITH, H. – PINCUS, W.: Arms: missile talks are stymied. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 24. 9. 1986, s. 6.

¹⁵⁶ The Daniloff affair: 4 tense weeks. In: *The New York Times*, New York, 30. 9. 1986 [online], [10. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1986/09/30/world/the-daniloff-affair-4-tense-weeks.html>.

¹⁵⁷ CANNON, L.: Leaders agreed on talks in Iceland Oct. 11 – 12. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 1. 10. 1986, s. 1.

Gennadije Zacharova, který se vrátil do vlasti. Článek odkazoval na sovětskou tiskovou agenturu TASS, která zdůrazňovala obvinění ze špionáže u amerického novináře, ale už se nijak nevyjadřovala k obvinění Zacharova ve Spojených státech amerických.¹⁵⁸

Československý tisk zdůrazňoval, že pro Sovětský svaz „*neexistuje závažnější úkol, žádná důležitější priorita než je mír*“.¹⁵⁹ Poukazoval na to, že v období po summitu v Ženevě je zřetelné, „*kdo je ve skutečnosti pro mír a kdo o něm pouze hovoří*“.¹⁶⁰ Připomínal, že zatímco Sovětský svaz dodržuje jednostranný zákaz jaderného testování, Washington urychlil vývoj zbrojních systémů pro hvězdné války a stále podniká jaderné zkoušky v nevadské poušti.¹⁶¹ Připomíná i „nehoráznou“ snahu snížení počtu sovětských atašé pro OSN. Podle Rudého práva jsou to snahy některých „kruhů ve Washingtonu“ zabránit produktivním rozhovorům. Opět zde bylo odkazováno na „vojenskoprůmyslový komplex“, který měl mít rozhodující vliv na politiku Bílého domu a těžil z jaderných a kosmických projektů USA.¹⁶²

Návrh na uspořádání předběžné schůzky vzešel od Michaila Gorbačova. Americkému prezidentovi ho předložil sovětský ministr zahraničních věcí Eduard Ševardnadze 19. září při jejich setkání v Bílém domě. Od setkání v Reykjavíku očekávali posouzení situace a dohodu ohledně opatření, jež povedou k pokroku v některých otázkách jaderného zbrojení. A sovětská strana zdůrazňovala, že se nebrání tomu, aby byly posouzeny i otázky dvoustranných vztahů, regionální otázky i všechny ostatní problémy.¹⁶³ Přesto je z novinových článků zřejmé, že hlavním tématem bylo odzbrojování, ostatní témata posloužila jen jako úlitba pro Západ. Zahraniční média očekávala, že Reagan podnítl diskuzi i o dalších otázkách, jež považuje za problémová, například lidská práva, problematiku Afghánistánu až po Nikaraguu. A snad najdou společnou cestu k dohodám o kontrole zbrojení.¹⁶⁴

Zatímco socialistický tisk s nadšením vítal setkání obou vůdců a zveřejňoval nadšené ohlasy ze světa, v zahraničním tisku si pokládali otázku: Co za tím stojí? Konzervativci obviňovali Ronalda Reagana z toho, že souhlasem se setkáním

¹⁵⁸ PORYBNÝ, Z.: Dohoda SSSR-USA. In: *Rudé právo*, Praha, 1. 10. 1986, s. 1.

¹⁵⁹ Za seriózní a věcný dialog. In: *Rudé právo*, Praha, 2. 10. 1986, s. 1.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ O jednotlivých jaderných testech v Nevadě informovalo Rudé právo články na titulní straně.

¹⁶² Za seriózní a věcný dialog. In: *Rudé právo*, Praha, 2. 10. 1986, s. 1.

¹⁶³ Naděje světa míří k Reykjavíku. In: *Mladá fronta*, Praha, 2. 10. 1986, s. 4.

¹⁶⁴ An Uncertain Summit. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 11. - 12. 10. 1986, s. 1.

s Gorbačovem a propuštěním Daniloffa ustoupil ze svého postoje k SSSR. Tyto názory Reagan odmítl slovy: „*Až vyměknu v postoji ke komunismu, tak bude v pekle zima.*“¹⁶⁵

Jiný článek informoval o tom, že summit má vyvolat „amnézii“. Autor Charles Krauthammer¹⁶⁶ článek zahájil stručnou vzpomínkou na poslední souboj Američana Bobby Fishera a Rusa Borise Spasského v šachové partii, který proběhl v Reykjavíku. Zvítězil Američan a následně ukončil partii, čímž autor připomínal další očekávanou partii mezi Michailem Gorbačovem a Ronaldem Reaganem, kteří se měli utkat na stejném místě, ale v „jiné partii“. A dodal: „*Tentokrát kterýkoliv z výsledků by byl požehnáním. Ani jeden není pravděpodobný.*“ Ptal se: „*Proč tedy jedou do Reykjavíku?*“¹⁶⁷ Zamýšlel se nad tím, že „*neočekávaný summit s sebou nese neočekávaná dramata.*“¹⁶⁸ List International Herald Tribune zmiňoval taktéž Reaganovu oblibu summitů. Prezident podle všeho věřil, že „*rozhovor tváří v tvář může něco změnit.*“¹⁶⁹ Dokonce i prezidentovo nejbližší okolí se obávalo, že Gorbačov zapůsobí na Reagana natolik, že by se nechal vtáhnout do nevýhodné smlouvy pro USA a jeho spojence.¹⁷⁰ Nejen International Herald Tribune si všímal, že setkání může Reagan využít ve svůj prospěch, zvláště své strany v následujících volbách. Navíc i neúspěch jednání měl být pro Reagana vítězstvím, mohl to využít jako zbraň, se kterou mohl odrazit kongres v opozici, jenž ho vyzývá k zákazu jaderného testování.¹⁷¹

International Herald Tribune kritizoval cestu vedoucí do Reykjavíku, jež vedla přes Daniloffa. Nesouhlasil s propuštěním Zacharova, obviněného ze špionáže, a s pozastavením vyhoštění sovětských členů OSN, které mělo především vést k zmenšení pobočky KGB. Uznával, že úspěchem bylo i propuštění Orlova, ale současně s tím poukázal na to, že nebyl jediný, kdo byl „*drženy ve vazbě a psychiatrických léčebnách, anebo jen toužící opustit vězení jménem Sovětský svaz. Sovětská kapacita v tvorbě*

¹⁶⁵ „*It will be a cold day in Hades when I go soft on communism.*“ NELSON, J.: Meeting: Don't Undercut Me, Reagan Urges. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 4. – 5. 10 1986, s. 2.

¹⁶⁶ Americký zahraniční a kulturní novinář. Získal Pulitzerovu cenu.

(<https://web.archive.org/web/20131029202413/http://syndication.washingtonpost.com/charles-krauthammer> [13. 8. 2017]).

¹⁶⁷ „*This time, either outcome would be a blessing. Neither is likely.[...] Why, then, go to Reykjavik?*“ NELSON, J.: Meeting: Don't Undercut Me, Reagan Urges. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 4. – 5. 10 1986, s. 2.

¹⁶⁸ „*A snap summit carries added drama and expectations.*“ KRAUTHAMMER, CH.: For Reagan a Summit Induces Amnesia. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 4. - 5. 10. 1986, s. 5.

¹⁶⁹ „*He believes that one-on-one he can change things*“ Tamtéž

¹⁷⁰ SCHWEIZER, P., c. d., s. 277.

¹⁷¹ KRAUTHAMMER, CH.: For Reagan a Summit Induces Amnesia. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 4. - 5. 10, 1986, s. 5.

*rukojmích nezná hranic.*¹⁷² A konstatoval, že proti tomuto nekonečnému přívalu rukojmích bude Západ potřebovat „*nekonečné množství principů, které za ně vymění. Už jim jich moc nezbyvá.*“¹⁷³ Za hlavní cíl setkání v Reykjavíku vnímal vytlačení Zacharova z titulních stránek novin. „*Není nic lepšího než summit, který navodí dobrou náladu, nic než nečekaný summit, který navodí stav vzrušené amnézie.*“¹⁷⁴

Podle deníku South Missourian americký prezident souhlasil s tak rychlou schůzkou, protože by se rád zapsal do dějin, a současně to může pomoci republikánským kandidátům, kteří musí soupeřit s „mírumilovnými demokraty“. Reagan navíc očekával, že Gorbačov udělá vše pro dosažení dohody o zbraních. Článek spekuloval, že Gorbačov přijde s vlastními mírovými záměry na zakázání všech jaderných zbraní, přičemž je všem jasné, že Reagan ho odmítne, což prohlásil již na půdě OSN: „*Realita je, že nyní stále musíme spoléhat na tyto zbraně kvůli hrozbě války.*“¹⁷⁵

Zahraniční i socialistická média shodně informovala, že do Reykjavíku byly vyslány pracovní skupiny, jejichž úkolem je příprava sovětsko-amerického setkání. Československý tisk věnoval pozornost především otázce bezpečnosti, omezení a snížení jaderného zbrojení. Rudé právo se zaměřilo na Reaganovu rétoriku vůči Sovětskému svazu, kterou označoval za „silně nenávistnou“, což mělo dokazovat, že Reagan nemá ve skutečnosti zájem o mír. Socialistický tisk označil americké noviny za „reakční“. Svou pravdu dokazoval na listu The New York Times, jež obviňoval prezidenta USA, že se stal měkkým vůči komunismu. A své čtenáře varoval slovy: „*Nejvíce ze všeho si musíme dát pozor na falešné tání v Reykjavíku.*“¹⁷⁶

Článek v Rudém právu detailně popisoval, jakým způsobem odpůrci jednání ovlivňují smýšlení veřejnosti. V novinách si údajně platili drahé celostránkové inzeráty s fotografií usmívajícího se Michala Gorbačova s titulkem: „*Proč se tento muž usmívá?*“

¹⁷² „... but behind Mr. Orlov are tens of thousands in jail and psychiatric hospital or just asking to leave the prison that is the Soviet Union. The Soviet capacity to manufacture hostages, indigenous and foreign, is unlimited.“ Tamtéž.

¹⁷³ „..., the West will need an endless supply of principles to give up in Exchange. It hasn't many left.“ Tamtéž.

¹⁷⁴ „There is nothing like a summit to launch a mood of good feeling, nothing like snap summit to induce a state of amnestiac excitement.“ Tamtéž.

¹⁷⁵ „The reality is that for now we still must rely on these weapons for the deterrence of war“. SCHWEID, B.: Reagan and Gorbachev stake a lot on upcoming Reykjavik summit. *The Southeast Missourian*, Cape Girardeau, 7. 10. 1986, s. 5A.

¹⁷⁶ PORYBNÝ, Z.: Spojené státy před Reykjavíkem. In: *Rudé právo*, Praha, 8. 10. 1986, s. 7.

*Protože sněmovna reprezentantů oslabuje americkou obranu.*¹⁷⁷ Československý tisk poučoval své čtenáře o tom, že tyto a jiné kriticky smýšlející články proti summitu vůdců USA a SSSR platí ti, kdo požadují obnovení silné americké obrany a nesouhlasí se škrty ve vojenském rozpočtu. Média vzbuzovala obavy z toho, že americký prezident této demagogii ustoupil, což mělo dokazovat jeho vyjádření o islandské schůzce jako základním táboru, před pokusem o zdolání skutečného vrcholu a varoval před silným optimismem. Zmínil, že schůzka má být pouze přípravou k vrcholnému setkání ve Washingtonu.¹⁷⁸

International Herald Tribune své čtenáře přesvědčoval o tom, že setkání na Islandu nemají nazývat summitem, jelikož tam nebude prostor pro velká očekávání. Článek také poukazyval na to, že nedávné americko-sovětské nepřijemnosti by neměly být zapomenuty mezi „islandskou lávou a gejzíry“. Článek dále odsoudil výměnu sovětského špióna za záměrně zadrženého amerického rukojmího Daniloffa. Důvodem měl být zájem amerického prezidenta uhájit další summit, který si přál uspořádat. Ovšem podle deníku International Herald Tribune se dalo očekávat, že Ronald Reagan spoléhá především na svůj šarm a bude si setkání vysloveně užívat. Americký prezident si uvědomoval, že se od něj nic závatného neočekává. List se zaměřil na postavení Michaila Gorbačova v Sovětském svazu, kterému vyhoštění dvaceti pěti sovětských členů při misi OSN zkomplikovalo situaci ve vztahu ke KGB, jenž měl podle deníku zásadní význam v sovětské vládě. Zmiňovali se i o jeho reformátorské kampani, která se setkávala s pokračujícím odporem.¹⁷⁹

Deník The New York Times sledoval, jakým způsobem se americká vláda stavěla k otázce lidských práv. Reaganova administrativa zdůrazňovala před dalším setkáním M. Gorbačova a R. Reagana, že lidská práva pro ně mají velký význam. Poslední summit v Ženevě skončil bez konkrétního prohlášení o lidských právech, což mnohé vedlo k dojmům, že toto téma nebylo pro amerického prezidenta prioritou a zůstalo zastíněno jednáním o odzbrojování a SDI.¹⁸⁰ Americký prezident a jeho poradci

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ PFAFF, W.: Summitry in Iceland: no place for high hopes. *International Herald Tribune*, Zurich, 6. 10. 1986, s. 4.

¹⁸⁰ GWERTZMAN, B.: The Iceland summit: Setting the stage; U.S. stressing human rights and regional Issues. In: *The New York Times*, New York 10. 11. 1986 [online], [vid. 29. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1986/10/10/world/iceland-summit-setting-stage-us-stressing-human-rights-regional-issues.html>.

se nechali slyšet, že návštěva generálního tajemníka Michaila Gorbačova ve Washingtonu se nemůže uskutečnit, pokud nedojde k výraznému uvolnění v sovětské emigrační politice. Článek reagoval na upřednostňování kontroly zbrojení nad problematikou sovětské emigrace a poukazoval na výrazný pokles v „sovětské emigraci, která klesla z 51,330 v roce 1979 na 667 v září tohoto roku“.¹⁸¹

Americká vláda ujišťovala, že lidská práva patří mezi hlavní témata na summitu v Reykjavíku. Oproti tomu Rusové uváděli, že hlavním zájmem měly být možné dohody o kontrole zbraní.¹⁸² Tento postoj potvrdil i ve svém projevu americký prezident, v němž zahrnul lidská práva mezi hlavní body jednání. Současně na příkladu čerstvě propuštěného J. Orlova ze Sovětského svazu zdůrazňoval, že jsou i další, kteří potřebují pomoci, a nemělo by se na ně zapomínat.¹⁸³ A dodal: „*Jsou naší inspirací a my jsme jejich nadějí.*“¹⁸⁴

List The New York Times se zaměřil na protesty na Islandu. Židé tam uspořádali menší setkání a modlili se za ty, kteří neměli možnost svobodně opustit Sovětský svaz, připojily se k nim i další islandské náboženské skupiny, akce se zúčastnilo asi 150 demonstrantů. V průběhu jednání amerického prezidenta a generálního tajemníka ÚV KSSS došlo k dalším drobným protestům vůči porušování lidských práv.¹⁸⁵ Nic z toho nijak nezasáhlo do jednání nejvyšších představitelů SSSR a USA. Taktéž ostatní deníky sledovaly situaci okolo problematiky lidských práv. International Herald Tribune si všiml vyjádření prezidenta a jeho administrativy k otázce lidských práv. Jeden z článků informoval, že státní činitelé jsou si vědomi toho, že kontrola zbrojení musí být doprovázena změnami v oblastech, jako je židovská emigrace a zacházení s disidenty a

¹⁸¹ „..., which has fallen from a high of 51,330 in 1979 to only 667 through September this year.“ Soviet Jewish Emigration Gains in the Agenda, In: *New York Times*, New York, 11. 10. 1986 [online], [vid. 22. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1986/10/11/world/soviet-jewish-emigration-gains-in-the-agenda.html>.

¹⁸² GWERTZMAN, B.: The Iceland Summit: Setting the Stage; U. S. Stressing Human Rights and Regional Issues. In: *The New York Times*, New York, 10. 11. 1986 [online], [vid. 29. 9. 2017], dostupné z [www: http://www.nytimes.com/1986/10/10/world/iceland-summit-setting-stage-us-stressing-human-rights-regional-issues.html](http://www.nytimes.com/1986/10/10/world/iceland-summit-setting-stage-us-stressing-human-rights-regional-issues.html).

¹⁸³ „*They're our inspiration, and we are their hope.*“ Tamtéž.

¹⁸⁴ Remarks on Departure for Reykjavik, Iceland, [online], [vid. 29. 9. 2017], dostupné z: <https://www.reaganlibrary.archives.gov/archives/speeches/1986/100986c.htm>.

¹⁸⁵ The Iceland Summit: Outside the main event. In: *New York Times*, New York, 12. 10. 1986 [online], [vid. 22. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1986/10/12/world/iceland-summit-outside-main-event-iceland-protests-jews-hare-krishna.html>.

stejně tak i Afghánistánu.¹⁸⁶ Význam těchto jednání podtrhla slova Ronalda Reagana: „*Dám víc než dostatečně najevo panu Gorbačovovi, že dokud nenastane skutečné zlepšení lidských práv v Sovětském svazu, tak na naší straně nebude taková politická atmosféra, aby zaručila trvajících vývoj v dalších oblastech.*“¹⁸⁷

Ve Spoken Chronicle porovnával Raymond Coffey v článku „*Reagan a Gorbačov nejsou ve stejné baseballové lize*“¹⁸⁸ televizní program na nadcházející víkend, kdy se mělo odehrát finále baseballové ligy, s mezinárodním setkáním Ronalda Reagana v Reykjavíku. Osobně vyjádřil názor, že bude zajímavější zhlédnout spíše některý ze sportovních zápasů. A svůj názor obhajoval slovy: „*Bez ohledu na to, co se stane – a že to nebude úplně podstatné a důležité – obě strany budou proklamovat vítězství.*“¹⁸⁹ Mluvčího Bílého domu označil za pálkaře, který navrhl „informační embargo“, které se jim osvědčilo již během jejich posledního setkání v Ženevě. Veřejnost se tak všechny zprávy z průběhu setkání dozví až po jeho skončení. Všechna líbivá gesta o důvodech cesty do Reykjavíku a očekáváních označil za „*bezvýznamnou kaši*“ a dodává: „*Je to tak vzrušující, jak jenom meeting v Reykjavíku může být.*“¹⁹⁰ Podle jeho mínění mělo být zajímavější tak sledovat přímý přenos, kde se může něco odehrát. Zatímco v případě Reykjavíku se nic nového očekávat nedalo. Gorbačov bude nadále vyžadovat zákaz jaderného testování a bude zdůrazňovat své argumenty proti programu hvězdných válek, což mu Reagan opět zamítne. A vše podtrhává slovy Ronalda Reagana, který se nechal slyšet, že v „*Reykjavíku nepodepíše žádnou dohodu o regulaci zbraní nebo cokoliv jiného*“.¹⁹¹

Přes všechna očekávání a otázky médií ohledně účelu cesty do Reykjavíku prezident ve své doktríně NSDD-245 zdůvodňoval setkání především zájmem o zlepšení vztahů. Očekával, že jejich setkání bude vedeno v soukromém duchu, z toho důvodu ho měl doprovodit pouze úzký okruh spolupracovníků. Ronald Reagan setkání

¹⁸⁶ GWERTZMAN, B.: U.S. wants progress on Issues other than arms, In: *International Herald Tribune*, Zurich, 11. -12. 10. 1986, s. 1.

¹⁸⁷ „*I'll make it amply clear to Mr. Gorbachev that unless there is real Soviet movement on human rights, we will not have the kind of political atmosphere necessary to make lasting progress on other issues.*“ Tamtéž.

¹⁸⁸ COFFEY, R.: Reagan and Gorbachev not in the same league with baseball playoff. In: *Spokane Chronicle*, 7. 10. 1986, s. A13.

¹⁸⁹ „*No matter what happens – and not much in the way of substance or significances likely to happen – both sides will claim victory.*“ Tamtéž.

¹⁹⁰ „*You can't argue with any of that, but it is mush, meaningless mush. It is about as exciting as the Reykjavik meeting is likely to get.*“ Tamtéž.

¹⁹¹ „*Reagan himself says he won't be signing any agreement on arms control or anything important transpiring there.*“ Tamtéž.

s generálním tajemníkem obhajoval s tím, že „*cestou na Island Spojené státy demonstují světu, že jsme připraveni vynaložit veškeré úsilí k vytvoření konstruktivního a váženého dialogu se sovětským vedením.*“¹⁹²Dále ve zprávě NSDD-245 zdůrazňoval, že v průběhu jednání nedojde k žádným oficiálním dohodám.¹⁹³

Jiný kritický článek vyšel v *International Herald Tribune*, jeho autorem byl William Pfaff¹⁹⁴. Ronalda Reagan a Michail Gorbačova označil za „*monarchy moderní doby*“, tedy „*krále demokracie a cara komunismu*“¹⁹⁵. W. Pfaff poukazoval na skutečnost, že celý svět bude sledovat do nejmenšího detailu jejich setkání, ale málokdo zaregistruje, že „*tito dva muži jsou nepotřebné a postradatelné figúrky. Základní zájmy a konflikty obou národů nezmizí.*“¹⁹⁶ W. Pfaff považoval toto setkání za „*iluzi summitu*“, jenž má nahradit původně plánovaný summit ve Washingtonu. Na výše zmíněný článek navazoval na stejné straně další článek s obdobným zaměřením, jehož autorem byl William H. Luera. Stejně jako jiní autoři se zamýšlel nad důvody setkání obou vůdců, za hlavní zájem považoval snahu o „*individualizaci summitu*“ a obával se, že „*Reagan je nejméně náchylný k lichotkám z Kremlu*“.¹⁹⁷ Taktéž vyzdvihl umírněnější rétoriku amerického prezidenta vůči Kremlu, vyjádřil domněnku o zájmech Michaila Gorbačova, jenž je zřejmě ochoten jednat. A konstatoval: „*Prezident Reagan neriskuje nic setkáním s generálním tajemníkem Gorbačovem. Takové jednání by mělo být běžné, a ne úžasné a pozoruhodné.*“¹⁹⁸

Setkání nejvyšších představitelů USA proběhne ve vile Hofdi, jež dříve sloužila jako sídlo starosty, ale podle pověsti tam straší, takže ji raději neobývá. Stejný článek zmiňuje, že Rusové i Američané již roky soupeří o islandskou loajalitu. A zlehčuje to konstatováním, že i přes snahy Islandčanů o neutralitu, se jedna ze tří populárních

¹⁹² „*In going to Iceland, the United States demonstrates to the world that we are prepared to exert every effort to establish a constructive and serious dialogue with the Soviet leadership*“. NSDD-245 [online], [vid. 10. 8. 2017], dostupné z: <https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-245.htm>.

¹⁹³ Tamtéž

¹⁹⁴ Novinář, spisovatel, autor řady autobiografických publikací.

¹⁹⁵ „*..., seem modern monarchs. They will appear in Iceland as King of the Democracies and Czar of Communism, ...*“ PFAFF, W.: *Summitry in Iceland: No place for high*. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 6. 10. 1986, s. 4.

¹⁹⁶ „*Neglected will be the fact that these both men are transient and expendable figures. The fundamental interests and conflicts the two nations will not yield to them alone.*“ Tamtéž.

¹⁹⁷ „*I feel Mr. Reagan is the least vulnerable to the blandishments of the Kremlin.*“ LUERS, W. H.: *...or a Fine Starting Point for a President in the Saddle.* „*...or a fine starting for a president in the saddle?*“ In: *International Herald Tribune*, Zurich, 6. 10. 1986, s. 4.

¹⁹⁸ „*President Reagan risks nothing by meeting with General Secretary Gorbachev. Such meeting should be routine, not awesome and spectacular.*“ Tamtéž.

diskoték jmenuje Kreml a další dvě Hollywood a Broadway. Zdálo se, že v tomto ohledu měly Spojené státy trochu navrch.¹⁹⁹ Neutrállost Islandu byla jedním z důvodů, proč byl vybrán. Dalším je i jeho poloha, nachází se v půli cesty z USA i ze SSSR. Spojené státy měly navíc na Islandu svou vojenskou základnu.

Zahraniční noviny se všeobecně zamýšlely nad tím, co vzejde z Reykjavíku? A co znamená Reykjavík pro Reagana? Usuzovaly, že je to jen divadlo. List *International Herald Tribune* citoval jednoho z Reaganových pobočníků, který nazval Reykjavík „naše říjnové překvapení pro demokraty“.²⁰⁰ Reaganovým hlavním záměrem měla být především možnost dalšího pokroku v otázkách kontroly zbrojení, obzvláště snížení útočných zbraní. Předpokládal, že Gorbačov se bude chtít ve světě prezentovat jako mírotvůrce v očích světa. Navíc zdůrazňoval, že Gorbačov bude s tím vším usilovat o omezení SDI. Přesto deník konstatoval, že nelze očekávat, že v Reykjavíku může být dosaženo větší dohody v oblasti omezení zbrojení.²⁰¹

Československý tisk kritizoval snahy prezidenta Reagana využít summit v Reykjavíku k propagandě a zlepšení volebních vyhlídek Reaganovy Republikánské strany. Odpůrcům schůzky určil prohlášení, že v Reykjavíku chce řešit i otázku židovské emigrace a nutnost zlepšení lidských práv SSSR.²⁰² Mladá fronta se ohlížela za tím, co přispělo k uskutečnění setkání nejvyšších představitelů USA a SSSR. Deník konstatoval, že je to díky „sovětskému a americkému lidu a národům celého světa, jelikož chtějí mír“.²⁰³ A současně deník vrátil úder USA, tisk spekoval o špatném sovětském stavu ekonomiky, popisoval, že právě nebývalé vojenské výdaje Spojených států amerických za posledních několik let, jež měly poškodit sovětské hospodářství, aniž by se dotkly ekonomiky USA, se ukázaly naprosto mylné.²⁰⁴ Ovšem dál se již nijak nevyjadřoval ke stavu ekonomiky SSSR.

Rudé právo se detailně zabývalo kampaní „vojenskoprůmyslového komplexu“ v USA a dokládalo to sloučením firem General Electric a RCA, která byla majitelem NBC. Záměrem měla být kontrola hlavních sdělovacích prostředků, tak aby mohli

¹⁹⁹ DOWD, M.: Iceland: a date with history. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 11. -12. 10. 1986, s. 2.

²⁰⁰ „Our October surprise for the Democrats.“ An uncertain summit. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 11. - 12. 10. 1986, s. 1.

²⁰¹ An uncertain summit. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 11. - 12. 10. 1986, s. 1.

²⁰² PORYBNÝ, Z.: Bílý dům manévruje. In: *Rudé právo*, Praha, 10. 10. 1986, s. 7.

²⁰³ Naděje a obavy před Reykjavíkem. *Mladá fronta*, Praha, 9. 10. 1986, s. 5.

²⁰⁴ Tamtéž.

vlivní lidé ovlivňovat americké veřejné mínění pro své vlastní potřeby a zájmy. Čtenář byl opětovně konfrontován s tím, že od nástupu Ronalda Reagana se americké výdaje na nákup zbraní zdvojnásobily a výdaje na vojenský výzkum vzrostly o 80 %. Odkazoval se na americký časopis „American Scientist“. Navíc upozorňoval, že bez výdajů na válku by americká ekonomika začala „skřípat“.²⁰⁵

Zahraniční média se pozastavila nad prohlášením Gorbačova, že ho do Reykjavíku bude doprovázet jeho manželka Raisa. „*Američtí úředníci předpokládali, že absence manželek udrží pozornost důležitého, vážného a věcného charakteru setkání.*“²⁰⁶ Taktéž deník Mladá fronta informoval, že Raisa Gorbačovová přijede do Reykjavíku na pozvání manželky islandského premiéra.²⁰⁷

2. 2. Reflexe setkání v Reykjavíku

Na Island přiletěl jako první americký prezident Ronald Reagan. Letadlo dosedlo na Islandské letiště Keflavík, přivítala ho prezidentka Islandu Vigdís Finnbogdóttir. Následně odjel americký prezident do rezidence velvyslance L. Nicholase, kde byl prezident po dobu summitu ubytován. Úředníci z Bílého domu vyjádřili obavy o výdrž sedmdesátiletého prezidenta. Zbytek dne strávil v klidu, odpočíval při četbě a poradami o víkendovém setkání.²⁰⁸ Československý tisk pro změnu psal o tom, že jednání měla být plánována vždy po dobu dvou hodin, tak aby je americký prezident zvládl vnímat, vzhledem k jeho stáří a fyzickému stavu.²⁰⁹

Generální tajemník Michail Gorbačov přiletěl na Island v pátek. Socialistický tisk detailně popisoval, kdo vše ho na letišti přivítal, ministr zahraničních věcí Mathias Mathiesen a zástupci města Reykjavíku, velvyslanec SSSR v USA Jurij Dublin a další osobnosti.²¹⁰ Ovšem islandská prezidentka ve výčtu osob scházela. Důvodem byla její

²⁰⁵ PORYBNÝ, Z.: Pozadí jedné kampaně Pentagonu a výrobců zbraní. In: *Rudé právo*, Praha, 10. 10. 1986, s. 6.

²⁰⁶ „U.S. officials had hoped the wives absence would keep attention focused on the principals and the serious, businesslike nature of their meetings.“ SANDLER, N. D.: Reagan promises Frank talk upon arrival in Iceland. In: *Schenectady Gazette*. Schenectady, 10. 10. 1986, s. 1.

²⁰⁷ Chceme hledat cestu. In: *Mladá fronta*, Praha, 11. 10. 1986, s. 5.

²⁰⁸ WEINRAUB, B.: The Iceland Summit setting the stage. In: *New York Times*, New York, 10. 10. 1986 [online], [vid. 16. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1986/10/10/world/the-iceland-summit-setting-the-stage-president-arrives-for-iceland-talks.html>.

²⁰⁹ ROVENSKÝ, D.: Před zahájením schůzky. In: *Rudé právo*, Praha, 10. 10. 1986, s. 1.

²¹⁰ Chceme hledat cestu, In: *Mladá fronta*, Praha, 11. 10. 1986, s. 1.

neodkladná přítomnost v parlamentu, a přestože SSSR byl o všem včas informován, rozhodli se přijet i v tak nevhodnou dobu. Asistent ministra obrany USA to označil za krajní nezdvořilost k islandským představitelům. „*Kdybychom my přijeli i přes námitky islandského parlamentu, sedřeli by nás z kůže.*“²¹¹

Rudé právo cituje list Pravda, z článku od novináře J. Grigorjeva „*Od Ženevy po Reykjavík*“, v němž shrnuje sovětsko-americké vztahy za uplynulé období. Snažil se ukázat, kdo je hlavním strůjcem míru. Varoval před tím, že Washington zůstává v zajetí své „*ambice militarizovat kosmos*“, a to dokonce i přes realizaci projektu hvězdné války, což by znamenalo „*krok k válce*“. A kritizoval negativní postoj Spojených států amerických k zastavení jaderných pokusů, tak jako to udělal Sovětský svaz. To vše měly dělat z jediného důvodu, pro vojensko-strategickou převahu nad Sovětským svazem. Usilovaly o rozvrácení sovětské ekonomiky, bránily uskutečnění „*grandiózních plánů společenského a hospodářského rozvoje a lepších životních podmínek pro lidi*“.²¹²

První jednání začala v sobotu v půl jedenácté, hostitelem byl americký prezident, doprovod mu dělal ministr zahraničních věcí George Shultz a personální šéf Bílého domu Donald Regan. Podle Rudého práva o šest minut později přijel generální tajemník, jehož doprovázel ministr zahraničí Eduard Ševardnadze a tajemníci ÚV KSSS Anatoly Dobrynin a Alexandr Jakovlev. Zatímco během dopoledního setkání strávili americký prezident s generálním tajemníkem dvě hodiny o samotě pouze s tlumočníky, odpolední jednání proběhlo za účasti ministrů zahraničí. Nedělní pokračování schůzky bylo zahájeno v jedenáct hodin a v průběhu této schůzky se shodli na čtvrtém pokračování rozhovorů od 18 hodin. Jejich poslední setkání skončilo krátce před 20 hodinou. Rudé právo informovalo, že odpoledne vyvolala vzrušení mezi novináři zpráva o tom, že Spojené státy americké předložily krátce před setkáním nový „*kompromisní*“ návrh na řešení problémů zákazu jaderných zkoušek.²¹³

Jednalo se o kompromisní návrh, který zahrnoval padesátiprocentní redukci strategických zbraní, současně umožňoval provádění výzkumu, vývoje a testování prvků antibalistických systémů v rozsahu povoleném ABM, a to po dobu pěti let. V průběhu tohoto období mělo dojít k eliminaci zbývajících balistických střel.

²¹¹ „*If we had arrived over the objections of the Icelandic government, we would have been excoriated.*“ U. S. wants progress on issues other than arms. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 11- 12. 10. 1986, s. 1.

²¹² KAZDA, L.: Moskva: cestou úmluv ze Ženevy. In: *Rudé právo*, Praha, 11. 10. 1986, s. 7.

²¹³ Výsledek zmařila neústupnost USA. In: *Mladá fronta*, Praha, 13. 10. 1986, s. 1.

V následujících pěti letech by tento proces měl pokračovat, na konci by každá ze stran byla oprávněna rozmístit defenzivní systém. Ronald Reagan v tomto případě navrhl ještě další kompromis, jenž spočíval v desetiletém zákazu vypovězení dohody ABM. Ovšem výzkum, vývoj a testování defenzivních systémů měl být umožněn.²¹⁴ Evropští představitelé a Reaganovi poradci byli z navržené dohody v šoku. Obávali se oslabení sil Západu, vzhledem k tomu, že Východ by měl převahu konvenčních zbraní.²¹⁵ K dohodě mezi Reaganem a Gorbačovem nakonec nedošlo, v cestě stála neústupnost obou stran v projektu SDI.

Rudé právo z neúspěchu obvinilo prezidenta Reagana a jeho neústupnost v rámci projektu hvězdné války. Československý tisk informoval o tom, že SSSR na setkání představil radikální návrhy k snížení stavu strategických zbraní. I přesto nenašli cestu k možné shodě, a tak bylo jednání přerušeno. Článek končil slovy Michaila Gorbačova: „*Možná, že prezident se potřebuje poradit s Kongresem, v politických kruzích, s americkou veřejností.*“²¹⁶ Socialistický tisk hodnotil pozitivně úsilí generálního tajemníka, zvláště pozitivně byly vnímány jeho návrhy ohledně SDI, ponechat výzkum a zkoušky SDI pouze v laboratořích po dobu deseti let. Odmítnutí tohoto návrhu vysvětloval potřebou americké vlády mít volné ruce při přípravě „*militarizace kosmu*“.²¹⁷

Socialistický tisk se detailně zabýval rozborem návrhů Sovětského svazu v průběhu jednání. Rudé právo například detailně rozebíralo, proč americký prezident potřebuje SDI. Popisovalo, jak velkým nebezpečím pro lidstvo může být vyvinutí SDI. Autor článku odmítal tvrzení, že hvězdné války by měly být „*pojistkou proti sovětskému podvádění*“.²¹⁸ Stejný autor v článku „*Nevídaná kampaň Reaganovy vlády*“ psal o snahách Bílého domu svalit vinu za neúspěch na Sovětský svaz. A zdůrazňoval, že schůzka skončila nezdarem, protože prezident byl neústupný v SDI, tedy v programu Hvězdných válek, pro nějž ve Spojených státech používají „*krycí název*“ Strategická obranná iniciativa. V opačném případě mohlo být dosaženo významných odzbrojovacích jednání.²¹⁹ V novinách dostali prostor odpůrci SDI, zvláště američtí

²¹⁴ Suchý, P., c. d., s. 215 – 216.

²¹⁵ LUŇÁK, P. *Západ*, s. 317.

²¹⁶ ROVENSKÝ, D.: Jak probíhala schůzka v Reykjavíku. In: *Rudé právo*, Praha, 13. 10. 1986, s. 1.

²¹⁷ Střetnutí dvou přístupů. In: *Rudé právo*, Praha, 14. 10. 1986, s. 1.

²¹⁸ PORYBNÝ, Z.: Obhajoba hvězdných válek. In: *Rudé právo*, Praha, 15. 10. 1986, s. 7.

²¹⁹ Tamtéž.

vědci, čímž se socialistický tisk snažil dokreslit nespokojenost i americké veřejnosti s Reaganovým postojem.

Článek „*Ze své cesty nesejdeme*“ je detailním přepisem televizního rozhovoru ze sovětské televize. Na titulní straně se objevil jen krátký výňatek z rozhovoru, kde citovali slova generálního tajemníka: „*Americký prezident nebyl připraven řešit zásadní otázky.*“ Jedná se o doslovný přepis projevu generálního tajemníka ÚV KSSS. Právě z těchto plných znění bylo zřejmé přejímání názorů sovětského politbyra, což se pak objevovalo na stránkách československých novin. Americký prezident je socialistickým tiskem označován za prezidenta „*amerického vojensko-průmyslového komplexu*“.²²⁰

Zahraniční tisk informoval o neúspěchu jednání, když Spojené státy americké odmítly sovětské požadavky na drastické omezení raketového programu Star Wars. Neočekávaný konec byl jednoznačným zklamáním obou stran. Podle amerického ministra zahraničí George Shultze, Gorbačov požadoval omezení SDI pouze na výzkum v laboratořích. Cílem Sovětů bylo konečné vymýcení programu SDI.²²¹ Deník Milwaukee Journal Sentinel v jednom ze svých článků citoval slova generálního tajemníka Michaila Gorbačova, jenž vnímal jako důvod neúspěchu to, že americká vláda dělá pouze to, co požaduje vojensko-průmyslový komplex. Obvinil USA ze snah o vojenskou nadvládu, k čemuž měl přispět především program Star Wars. V článku byly vyjmenovány obavy Sovětského svazu ze SDI. Gorbačov během rozhovoru pronesl, že nemá obavy z toho, že by SSSR nedokázal konkurovat USA v oblasti technologií. Ovšem nechtěli vyčerpát svou ekonomiku v době, kdy usilovali o její zrychlení. Stejný článek informoval o tom, že i SSSR má svůj výzkumný program kosmických zbraní, což Moskva odmítala.²²²

Zahraniční tisk si všímal úsilí amerického prezidenta přesvědčit Američany o tom, že sovětské požadavky byly příliš vysoké. Detailně informoval veřejnost o průběhu jejich rozhovorů. Noviny informovaly o tom, že prezident podal návrh nejrozsáhlejší a nejštědřejší regulaci zbraní v historii, dokonce souhlasil s posunutím termínu rozmístění SDI o deset let, jakmile se velmocí zbaví svého arzenálu jaderných střel. A citovaly prezidentova slova o tom, že SDI má být především „*garancí americké bezpečnosti*“. Nejednou Sověti selhali v plnění svých závazků. Autor článku dál poukazoval na to, že

²²⁰ BENDA, A.: Nedělní drama na Islandu. *Mladá fronta*. 14. 10.1986, s. 5.

²²¹ Summit ends in impasse. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 13. 10. 1986, s. 1

²²² ROSENTHAL, A: Summit collapse makes it clear that Soviets fear Star Wars. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 14. 10. 1986, s. 2.

Reagan ve své řeči zmínil skutečně jen stručně ostatní témata summitu, jako jsou lidská práva, regionální konflikty, oboustranné konflikty. I pokrok v této oblasti byl pozdržen střetnutím nad SDI.²²³

Deník Bangor Daily News zmiňoval pochybnosti Britů, kteří spekulovali nad tím, že summit v Reykjavíku byl pouze trikem Sovětů. Článek citoval Georga Youngera, britského tajemníka obrany, který se nechal slyšet, že americký prezident se rozhodl správně, když odmítl přistoupit na sovětské návrhy. Velká Británie již od počátku napjatě očekávala, jaké jsou skutečné úmysly Kremlu. Anglie považovala za hlavní cíl Sovětského svazu snahu Gorbačova osvobodit se od závazku setkání ve Washingtonu, když neměl jistotu příznivého výsledku jednání. A nechtěl být tím, kdo poruší dohodu ze Ženevy. Britský tajemník zdůraznil, že Británie a další evropské spojenci souhlasí s Reaganovým rozhodnutím neustoupit nátlaku Sovětů.²²⁴

Po skončení setkání ministr zahraničí G. Shultz uvedl, že i přestože byl kladen důraz na odzbrojovací jednání, lidská práva nebyla opomíjena. Sovětům byla předána listina se seznamem Židů, kteří chtěli opustit Sovětský svaz, ale nebyla jim udělena víza. Tisk zdůrazňoval, že emigrace ze Sovětského svazu je „obecně silně omezená“. Zatímco Sovětský svaz se hájil, že všichni, kteří chtěli odejít už tak učinili, což židovské skupiny popíraly.²²⁵

Vzhledem k informačnímu embargu v době setkání nejvyšších představitelů USA a SSSR články stále jen spekulovaly nad možnými tématy a problémy. Všimly si výrazů obou vůdců v průběhu jejich příchodu i odjezdu. Socialistický tisk například píše o počasí na Islandu, kdy přelo, kdy foukalo a jak rychle se tam počasí mění.

2. 3. Analýza reflexe setkání v Reykjavíku

²²³ Reagan says there's hope for arms limits. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 14. 10. 1986, s. 1.

²²⁴ British believe Reykjavik summit was a Soviet trick. In: *Bangor Daily News*, Bangor, 29. 10. 1986, s. 1.

²²⁵ GWERTZMAN, B.: Reagan – Gorbachev Talks End in Stalemate as U.S. Rejects Demand to Curb „Star Wars“. In: *New York Times*, New York, 13. 10. 1986 [online], [22. 8. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1986/10/13/world/reagan-gorbachev-talks-end-in-stalemate-as-us-rejects-demand-to-curb-star-wars.html?pagewanted=all>.

Socialistický tisk zůstával věrný svému slovníku vůči USA a zvláště americkému prezidentovi Ronaldu Reaganovi. Některé výrazy, které byly ještě v průběhu minulého setkání nadužívány, například vojenskoprůmyslový komplex, militarizace vesmíru, imperialismus, se objevovaly již s menší frekvencí. Dokonce média používala častěji pojem SDI, i přesto byl užívanější stále výraz Hvězdné války.

Projekt SDI byl Sověty stále považován za největší hrozbu pro lidstvo. Současná administrativa Bílého domu v čele s Ronaldem Reaganem byla obviňována ze snahy získat převahu nad Sovětským svazem, tisk je označil za hlavní strůjce horečného zbrojení. Československý tisk navíc upozorňoval na moc, kterou měl disponovat údajný vojenskoprůmyslový komplex, dokonce mu měla být podřízena i vláda Spojených států amerických. Článek poukazoval na to, že západní média jsou právě tímto komplexem ovlivňována, jelikož měl silný vliv na média.

Socialistická média čerpala informace ze zahraničí především ze sovětské Pravdy a Izvestije. Novináři odkazovali i na západní tisk, například z USA, Velké Británie, SRN, NDR, Francie a jiných, ovšem informace si vybírali tendenčně, tak aby potvrzovaly jejich zprávy. V tisku je tak stále zřetelná komunistická propaganda. Sovětský svaz měl být tím, kdo byl ochoten bojovat za mír pro celé lidstvo, zatímco americký prezident horečně zbrojil, pokračoval v militarizaci kosmu, a to vše k spokojenosti vojenskoprůmyslového komplexu a vlivných podnikatelů. Zřetelné bylo nekritické přejímání názorů ze sovětského tisku, zvláště z různých projevů generálního tajemníka a jiných vysokých sovětských činitelů či novinářů.

Zahraníční média se většinou shodovala v tom, že prezident neměl jinou možnost. Vyjadřovala spokojenost nad tím, že nedošlo k dohodám, jež by byly nevýhodou pro Spojené státy a jejich západní spojence. Americká média nejčastěji rozebírala pohnutky Ronalda Reagana, zvláště snahu pomoci uspět své straně v blížících se volbách. A jeho sen zapsat se do historie jako prezident, který zvítězil nad komunismem. Názory v zahraničním tisku se tak skutečně různily od těch, co vnímaly jako hlavní záměr snahu prezidenta zapomenout na případ Daniloff. Jiné deníky vyjadřovaly svou obavu z toho, že se stává příliš měkkým vůči komunismu. Nejednou se v tisku objevil názor, že se Ronald Reagan jede do Reykjavíku pouze pobavit a zkusit využít svého charisma. Zahraníční tisk neměl velká očekávání od setkání v Reykjavíku.

V NSDD – 250 je podrobně zachycen průběh setkání v Reykjavíku i možné návrhy ohledně odzbrojování. Ronald Reagan označil za pozitivní dohody, které mohou v budoucnu posloužit jako základna k dalšímu pokroku. Popisoval zájem generálního tajemníka, aby Spojené státy neustoupily od smlouvy ABM, současně s tím generální tajemník požadoval další omezení, která by se dotkla programu SDI. Americký prezident zdůrazňoval svou víru možný pokrok k dohodě. Obě strany souhlasily s prodloužením smlouvy ABM po dobu pěti let, tedy do roku 1991, během tohoto období mělo dojít k 50% snížení strategických jaderných zbraní. V průběhu následujících deseti let mělo dojít k odstranění balistických střel, následně by mohly obě strany nasadit obranu. Současně s tím by Spojené státy ani Sovětský svaz neuplatňovaly právo na odstoupení od smlouvy ABM. Po výše zmíněných dohodách následovaly sovětské návrhy, které požadovaly zákaz testování vesmírných komponentů protiraketové obrany, veškerý výzkum měl probíhat pouze v laboratořích.²²⁶

Americké návrhy považoval Reagan za velkorysé a nejrozsáhlejší v historii odzbrojování. Ve svém projevu připomínal, že zatímco Sověti kritizují SDI, sami vyvíjí svou celonárodní obranu a v Krasnojarsku instalovali moderní radar, jenž považoval za porušení smlouvy ABM. Ujišťoval, že odzbrojování a SDI nebylo jediným bodem programu. Zaměřili se taktéž na porušování lidských práv a porušování Helsinských dohod ze strany Sovětského svazu. Zdůrazňoval, že cílem americké vlády není pouze prevence války, ale i rozšiřování svobody a demokratizace světa.²²⁷

Setkání v Reykjavíku tak skončilo neúspěchem, počáteční naděje na možný kompromis se v závěru rozplynuly. Gorbačov usiloval o to, aby program SDI probíhal pouze v laboratoři. Během setkání tak opět zaznělo Gorbačovovo ultimátum: „*Bud' laborator' – nebo good bye.*“²²⁸ Americký prezident odmítl ustoupit a ukončil jednání. Rozhodnutí ukončit jednání v Reykjavíku Ronald Reagan obhajoval ve svém projevu. SDI považoval za jedinou záruku bezpečnosti a odmítl projekt nechat pohřbit M. Gorbačovem. Zdůrazňoval, že na Islandu probíhaly skutečně plodné diskuze a mnoho z toho co zaznělo, nezůstane zapomenuto. Věřil, že obě země najdou společnou cestu a

²²⁶ NSDD-250, Post Reykjavík Follow-up [online], [26. 9. 2017], dostupné z: <https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-250.pdf>.

²²⁷ Adress to the nation on the meetings with Soviet general Secretary Gorbachev in Iceland, 13. 10. 1986 [online], [vid. 22. 8. 2017], dostupné z:

<https://www.reaganlibrary.archives.gov/archives/speeches/1986/101386a.htm>.

²²⁸ Durman, K.: *Útěk od praporů*. Praha, Karolinum 1998, s. 315.

budou usilovat o rozumný přístup.²²⁹ S vážnou tváří, ale s nadějí v budoucí jednání Reagan shrnoval body, v kterých se shodovali a naopak rozcházeli. Následující den proběhl briefing v Bílém domě. Během něhož se novináři zajímali především o to, zda měl sovětský generální tajemník SDI v záloze a vyčkával úmyslně až na závěr samotného jednání. Nejednou se tázali, zda ho Reagan považuje za podvodníka. Americký prezident odmítl považovat neúspěch společných jednání za předem plánovaný. Zdůrazňoval, že až jednotlivé přípravné týmy narazily na problematické body a jedním z nich bylo i SDI. Vyjádřil naději, že to nebylo jejich poslední setkání.²³⁰

Po návratu do Moskvy generální tajemník hovořil o Reaganovi víc než urážlivě. Označil ho například za třídního nepřítele, jeskynního primitiva, intelektuálně neschopného. Pronesl: „*Je důležité, abychom zabezpečili neodvratnost našeho odvetného úderu. Proto se také nesmíme dotknout výdajů na obranu.*“²³¹ Zdálo se, že další setkání není reálné.

²²⁹ Adress to the nation on the meetings with Soviet general Secretary Gorbachev in Iceland. Reagan Library. In: *Youtube* [online], [vid. 26. 12. 2017], https://www.youtube.com/watch?v=CDi5g_9j9HM.

²³⁰ President Reagan's Briefing for network anchors on Reykjavik summit. Reagan Library. In: *Youtube* [online], [vid. 27. 12. 2017], 00: 35. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=JkTAOcVGGko>.

²³¹ Tamtéž.

3. Summit ve Washingtonu

3. 1. Cesta z Reykjavíku do Washingtonu

Summit v Reykjavíku ztroskotal a vztahy mezi velmocemi SSSR a USA opět stagnovaly. Michail S. Gorbačov dál pokračoval v reformách²³², které zahájil krátce po svém nástupu. Americký prezident Ronald Reagan se potýkal s řadou nepříjemností. V listopadu roku 1986 vypukla ve Spojených státech aféra Irangate,²³³ jež měla za následek změny v Reaganově administrativě²³⁴. Po volbách do senátu došlo navíc k oslabení republikánů, což ztížilo Reaganovi situaci, protože se demokraté zaměřili na škrtání ve vojenských výdajích.

I přes neúspěch v Reykjavíku nepřestávaly obě velmoci hledat cestu k úspěšnému jednání. Reagan se nevzdával myšlenky uspořádat summit ve Washingtonu, tak jak bylo již dříve domluveno v Ženevě. V dubnu 1987 mělo proběhnout plánované setkání amerického ministra zahraničí G. Shultze a generálního tajemníka Sovětského svazu. Vzhledem k odhalení další špionážní aféry²³⁵ se senát vyslovil proti cestě ministra zahraničí do Moskvy. Americký ministr odmítl akceptovat rozhodnutí Senátu a do Moskvy se přesto vydal, věřil, že jeho setkání s M. Gorbačovem a sovětským ministrem E. Ševardnadzem může vést ke zklidnění situace.²³⁶

²³² Michail Gorbačov byl přesvědčen, že k urychlení ekonomického vývoje je potřeba informovanější a svobodnější obyvatelstvo, začal tak zveřejňovat některé problémy systému. Na 27. sjezdu KSSS v únoru 1986 hovořil o nutnosti hlubokým reforem (perestrojka) a potřebě posílit socialistickou demokracii. Jeho cílem byl návrat k čistým leninským hodnotám. (VYKOUKAL, J. – LITERA, B. – TEJCHMAN, M.: *Východ: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku*, Libri 2004, s. 648 – 649.)

²³³ Ve spojených státech vyšlo najevo, že Reaganova administrativa poskytla zbraně Íránu výměnou za americké rukojmí, navíc se ukázalo, že výtěžek z prodeje byl zaslán kontras bojující v Nicaragui, což bylo Kongresem zakázáno. Reaganovo postavení bylo výrazně oslabeno. (SCHWEIZER, P., c. d., s. 283 – 284.)

²³⁴ Poradce prezidenta pro otázky národní bezpečnosti Poindextra nahradil Frank Carlucci, který se po rezignaci Weinbergera stal ministrem obrany a novým poradcem se stal Collin Powel. (DURMAN, K., c. d., s. 358.)

²³⁵ Dva členové americké námořní pěchoty, sloužící v Moskvě na americké ambasádě, předávali tajné informace dvěma ženám, jež byly agentkami KGB. O něco později vyplula na povrch další aféra. Ukázalo se, že budova nové ambasády v Moskvě byla prošpikována odposlouchávacím zařízením.

²³⁶ SUCHÝ, P., c. d. s. 221.

V průběhu jednání s generálním tajemníkem a sovětským ministrem zahraničí se začala zřetelně rýsovat dohoda o zbraních středního doletu. Michail Gorbačov začal usilovat o jednání na téma ofenzivních zbraní ve vesmíru, což americký ministr zamítl. Bílý dům nadále dodržoval čtyřbodovou agendu, tudíž v průběhu Shultzovy návštěvy v Moskvě došlo i na další otázky. Eduard Ševardnadze požádal o seznam osob, jimž by mělo být umožněno vystěhování ze Sovětského svazu. Spojené státy americké se v oblasti lidských práv zaměřily především na problematiku židovského a německého obyvatelstva. V rámci regionálních konfliktů se USA soustředily na problematiku stažení sovětských vojsk z Afghánistánu. Sověti sice souhlasili se stažením svých jednotek z Afghánistánu, ale nestanovili přesný termín. K posílení vzájemných vztahů byla podepsána smlouva o zřízení center v Moskvě a Washingtonu, která měla sloužit ke zmírnění možnosti jaderného konfliktu mezi supervelmocemi.²³⁷

V průběhu říjnového jednání byla vypracována dohoda o zbraních středního a krátkého doletu. Zbývalo už jen stanovit datum Gorbačovovy návštěvy Washingtonu. Vše vypadalo nadějně, ale pouze do chvíle, než Gorbačov prohlásil, že nepojede do Washingtonu jen kvůli podpisu smlouvy. Vyslovil požadavek spojit další setkání s řešením otázek strategických a vesmírných útočných zbraní. S tím G. Shultz nesouhlasil. Americký ministr zahraničí se do Washingtonu vrátil bez data uskutečnění summitu. Až návštěva E. Ševardnadzeho ve Washingtonu vedla k stanovení data setkání nejvyšších představitelů USA a SSSR.²³⁸

Americký prezident Ronald Reagan považoval za svůj hlavní cíl summitu ve Washingtonu podpis smlouvy INF²³⁹ a pokračování v jednání o dohodě START. Další význam kladl na vypracování smlouvy o defenzivních a vesmírných systémech, která měla podpořit roli SDI. V průběhu setkání s Michaiem Gorbačovem americký prezident neopouštěl čtyřbodovou agendu. Prostor měly dostat otázky lidských práv, pozornost upíral na problémy Židů. A v oblasti regionálních problémů vyžadoval urychlené stažení z Afghánistánu. Hlavním sovětským zájmem bylo podepsání dohody o raketách středního doletu.²⁴⁰

²³⁷ Tamtéž, s. 222 – 224.

²³⁸ Tamtéž, s. 225.

²³⁹ Smlouva o likvidaci raket středního doletu (Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty), podle které se velmoci dohodly, že stáhnou všechny své rakety s doletem 500 – 5 000 km z Evropy. (LUNÁK, P.: Západ, s. 318.)

²⁴⁰ P. Suchý, s. 225 – 226.

Nejvíce pozornosti média věnovala podpisu smlouvy INF. Smlouvu tisk považoval pouze za zahřívací kolo, „krvavější zápas“ byl očekáván až během diskuzí o zbraních dlouhého doletu. Za překvapující byl považován souhlas Sovětského svazu s intenzivním ověřováním dodržování dohody. Oponenti INF se pozastavovali nad podstatou prověřovacích procedur, ptali se, zda je možné Sovětům důvěřovat, jelikož kontroly měly probíhat pouze na místech, která by SSSR představil jako místa související se zbraněmi krátkého a středního doletu.²⁴¹

Stejně jako předchozí setkání Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova budilo i jejich třetí jednání velký mediální zájem po celém světě. International Herald Tribune si všímal úsilí generálního tajemníka o vyvolání dojmu, že je pro něj v první řadě nezbytné úspěšné konání summitu. Publicista A. M. Rosenthal, popisoval skepsi Američanů nad tím, že úspěch blížících se jednání by měl záviset především na M. Gorbačovovi, kterého považoval za mladého a nezkušeného. Zaměřil se na Gorbačovovu ctižádostivou cestu k dosažení smlouvy se Západem a s hlavním zájmem ulehčit sovětské ekonomice, která je v katastrofickém stavu po sedmdesáti letech socialismu. Poukazoval na rozdíly ve smýšlení, zatímco Západ měl snít o tom, že vytvoří ze SSSR společnost se svobodou projevu, generální tajemník M. Gorbačov rozhodně neměl zájem zničit kontrolní síť, jež jej držela u moci. Připomínal Gorbačovovo vyjádření k invazi Afghánistánu, kterou nazval přátelským gestem, vůči sousedovi ohroženému zvenčí. Ve Střední Americe i nadále pokračoval ve vojenské pomoci Kubě a Nikaraguy. Berlínská zeď podle něj byla právem NDR bránit se, ani v oblasti lidských práv nelze očekávat změnu k lepšímu. Michail Gorbačov se v průběhu své vlády vyjádřil jasně, ale pro Reagana a jeho administrativu bylo podstatné, že souhlasil s podpisem smlouvy.²⁴²

Československý tisk týden před setkáním informoval o „propagandistických akcích“ úředníků z Bílého domu, jejichž hlavním cílem měla být „*propagace amerických politických přístupů*“²⁴³ k tématům, o nichž se má při schůzce jednat. Rudé právo vyzdvihovalo Michaila Gorbačova jako vynikajícího řečníka, což měla potvrzovat karikatura v deníku Washington Post. V Rudém právu nebyla zveřejněna její kopie, pouze detailní popis. Údajně to měl být obraz amerického prezidenta Ronalda

²⁴¹ Battle of INF treaty. In: *International Herald Tribune*, Zurich 3. - 4. 12. 1987, s. 6.

²⁴² Rosenthal, A. M.: Gorbachev: He pulled no Punches. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 2. 12. 1987, s. 6.

²⁴³ Porybný, Z.: Washington žije schůzkou. In: *Rudé právo*, Praha, 1. 12. 1987, s. 1.

Reagana, jak se spolu se svými poradci zděsil nad zprávou, že generální tajemník SSSR M. Gorbačov bude mít na závěr svého Washingtonského pobytu tiskovou konferenci. Americký prezident se „znepokojeně ptal svého štábu, zda i on bude muset odpovídat přímo na otázky novinářů“²⁴⁴. Tato karikatura měla podle socialistického tisku dokazovat obavy americké strany, že „sovětský generální tajemník svou perfektní znalostí faktů a uměním komunikovat zatlačí, velkého komunikátora, Ronalda Reagana do pozadí“.²⁴⁵

Zahraniční média se před summitem zaměřovala i na takzvané nepřátele smlouvy, což měli být podle tisku především prominentní američtí konzervativci, kteří obviňovali Ronalda Reagana ze zaprodání USA Sovětům. Zástupců skupiny „*Aliance proti smlouvě*“²⁴⁶ se měla dotknout slova amerického prezidenta, který se nechal slyšet, že kritici smlouvy věří v nevyhnutelnost války. Demokratický politik Howard Phillips pronesl: „*Je tragické, že máme prezidenta, který není nic jiného než nástrojem sovětské propagandy.*“²⁴⁷ Konzervativci smlouvu, kterou se Ronald Reagan chystal podepsat, přirovnávali k Mnichovské smlouvě.²⁴⁸ K těmto nesouhlasným vyjádřením členů amerického Kongresu se vyjádřili i v socialistickém tisku. Rudé právo citovalo, již výše zmíněná slova amerického prezidenta o tom, že někteří odpůrci, zvláště z řad pravicových konzervativců, odmítali dojit k dorozumění se Sovětským svazem a přijali názor, že „válka je nevyhnutelná“ a k válce mezi supervelmocemi musí dojít.²⁴⁹ Výraz o nevyhnutelnosti války se v socialistickém tisku objevoval i v dalších článcích, které měly poukazovat na odpor některých amerických činitelů, k zlepšení vzájemných vztahů mezi USA a SSSR.

Média sledovala Gorbačovův ortodoxní pohled na USA, všímala si pojmů, které používal k popisu americké situace, například výrazy typu „*vládnoucí třída ovládaná vojensko-průmyslovým komplexem, kontrolující vládu a vykořisťující většinu Američanů, měla vytvářet společenskou a ekonomickou nespravedlnost*“.²⁵⁰ Článek dál

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ „*Anti-Appeasement Alliance.*“ Reagan assailed by right. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 4. 12. 1987, s. 5.

²⁴⁷ „*It is tragic that we have a president who has made himself nothing more than an instrument of Soviet propaganda.*“ Tamtéž.

²⁴⁸ Tamtéž.

²⁴⁹ Obhajoba dohody. In: *Rudé právo*, Praha, 5. 12. 1987, s. 7.

²⁵⁰ „*A ruling class, dominated by military-industrial complex, controls the government and exploits the vast majority of Americans, creating a society of economic inequity and injustice.*“ TAUBMAN, P.: For Gorbachev, an Orthodox View of U.S. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 5.- 6. 12. 1987, s. 5.

poukazoval na to, že v soukromí byli Rusové méně kritičtí vůči Spojeným státům americkým, a to i navzdory rokům anti-americké rétoriky. Rusové si měli být vědomi lepšího životního standardu na Západě, i toho že Sovětský systém neudržel tempo se západní technologií.²⁵¹

Československá i zahraniční média sledovala popularitu vedoucích představitelů USA a SSSR. Deník *International Herald Tribune* psal, že generální tajemník Michail Gorbačov dokázal přesvědčit téměř dvě třetiny americké veřejnosti, která ho vnímala jako jiného, lepšího oproti jeho předchůdcům. Průzkumy ukázaly, že 63% dotázaných se vyslovilo ve prospěch rozhovorů Reagan – Gorbačov. A více než polovina Američanů vyjádřila svůj souhlas s podpisem smlouvy o jaderných raketách, přestože většina neměla tušení, o čem smlouva je.²⁵² Také Rudé právo se zaměřilo na popularitu sovětského generálního tajemníka ve Spojených státech, podle jejich zdrojů 59 % Američanů vnímalo pozitivně Michaila Gorbačova, což bylo o 4 % méně než u amerického prezidenta. Stejný článek uváděl, že dvě třetiny dotázaných bylo ochotných obětovat Reaganovy Hvězdné války výměnou za podstatné snížení jaderných zbraní.²⁵³ Reagan působil sklesle, během rozhovorů nežertoval, tak jak mu bylo často blízké. Vžil se do role spasitele, který bojuje za dobro všech demokratických států a SDI je jedinou zbraní, s kterou se může postavit proti Sovětskému svazu.

Cestou do Spojených států amerických se Michail Gorbačov zastavil na několik hodin ve Velké Británii, kde se setkal s ministerskou předsedkyní Margaret Thatcherovou. Podle deníku *Millwaukee Journal Sentinel* se britská premiérka vyjádřila o dohodě, kterou se chystají nejvyšší představitelé USA a SSSR podepsat, jako o historické události. Vyslovila svou důvěru, že v průběhu příštího roku by mělo dojít k podepsání další smlouvy týkající se raket dlouhého doletu. K tomu všemu považovala za nutnou redukci chemických zbraní a ukončení výhod běžně užívaných sovětských zbraní v Evropě. Podle médií se očekávalo, že M. Thatcherová podpoří amerického prezidenta Ronalda Reagana a měla naléhat na generálního tajemníka SSSR, aby souhlasil s navrženým časovým plánem ohledně vývoje Star Wars, což mělo vést uzavření další smlouvy o omezení raket dlouhého doletu.²⁵⁴

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² APPLE, R. W.: Gorbachev seems to have persuaded America He's different. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 5. -6. 12., 1987, s. 5.

²⁵³ Obhajoba dohody. In: *Rudé právo*, Praha, 5. 12. 1987, s. 7.

²⁵⁴ Gorbachev gets boost from Thatcher talks. In: *Milwaukee Journal*, Milwaukee, 7. 12. 1987, s. 1.

3. 2. Reflexe summitu ve Washingtonu

Návštěvě generálního tajemníka SSSR Michaila Gorbačova ve Washingtonu se socialistický tisk věnoval do nejmenších detailů. Noviny pečlivě sledovaly a komentovaly přilet a uvítání generálního tajemníka a jeho manželky. Nejvyššího představitele a jeho delegaci na letišti přivítal ministr zahraničí George Shultz. Americký prezident Ronald Reagan se v době přiletu generálního tajemníka účastnil tradičního rozsvícení národního vánočního stromku u Bílého domu.²⁵⁵ Rudé právo informovalo, že Washington Post zaznamenal zvláštní optimismus amerických činitelů ohledně možnosti pokroku k dohodě o 50 % likvidaci útočných strategických zbraní. Socialistický deník konstatoval, že bude obtížné zdolat překážku v podobě Reaganova programu Hvězdných válek. Sovětská strana požadovala věrnost smlouvě z roku 1972, zatímco americká strana si měla podle Rudého práva smlouvu vykládat po svém.²⁵⁶

Zahraníční i socialistická média shodně vnímala podpis smlouvy o snížení jaderného zbrojení za historickou událost. Podle tisku obě strany vyjádřily ochotu pokračovat v jednáních o snížení počtu raket dlouhého doletu. Spojené státy americké měly zrušit 396 raket Pershing 2 v Německu, Velké Británii, Itálii a Belgii, Sověti měli zrušit 683 raket, z nichž 50 bylo ve východním Německu a Československu. Ronald Reagan považoval smlouvu za začátek další spolupráce. Michail Gorbačov prohlásil, že datum 8. prosince 1987 bude vepsáno do historie.²⁵⁷ Smlouva INF měla vést k likvidaci všech střel s doletem 500 – 5000 km z Evropy. Střely krátkého doletu vlastnil pouze Sovětský svaz, celkem mělo být z jejich strany staženo 1846 jaderných raket, Američané se zavázali odstranit 846 raket Pershing II.²⁵⁸ Socialistický tisk detailně uváděl, jaké typy raket i množství měly být zlikvidovány. Rudé právo přiznávalo, že SSSR se zavázal k likvidaci většího počtu zbraní, ale dodalo, že americké zbraně Pershing II. jsou nebezpečnější. Tyto rakety umístěné v západním Německu mohly doletět „hluboko do sovětského území“.²⁵⁹

²⁵⁵ Předběžný program schůzky ve Washingtonu. In: *Rudé právo*, Praha, 2. 12. 1987, s. 6.

²⁵⁶ PORYBNÝ, Z.: Washington uvítal Michaila Gorbačova. In: *Rudé právo*, Praha, 8. 12. 1987, s. 7.

²⁵⁷ OBERDORFER, D.: U. S., Soviet Union Sign Pact to Scrap INF Missiles. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 1.

²⁵⁸ LUŇÁK, P.: *Západ*. Libri 1997, s. 318.

²⁵⁹ WICKER, T.: Smlouva pana Reagana. In: *Rudé právo*. 5. 12. 1987, s. 6.

Setkání dvou nejvyšších představitelů SSSR a USA se věnoval celý svět, všichni považovali za stěžejní téma omezení zbrojení. Za první krůčky v této otázce byla označována smlouva, jež měla být podepsána oběma vůdci v Bílém domě. Americký deník Bangor Daily News²⁶⁰ konstatoval, že střely krátkého doletu nejsou pro USA hrozbou, jsou zaměřeny na západní Evropu a Sovětský svaz, zatímco strategické zbraně mohou být odpáleny přes celý svět, a jsou tak nejzávažnější hrozbou. Deník si všiml obav některých úředníků, podle kterých čekalo oba leadery ještě dlouhé a náročné vyjednávání, a připomínal, že jejich poslední setkání v Reykjavíku ztroskotalo právě kvůli jejich odlišným postojům k Star Wars.²⁶¹

List International Herald Tribune se zaměřil na citáty z oficiálních prohlášení, první sloupec uváděl úryvky z projevu Ronalda Reagana, který v úvodu své řeči označil návštěvu generálního tajemníka a jeho manželky za významnější než setkání s jinými státníky, protože měla „*reprezentovat spolupráci ne spojenců, ale soupeřů*“.²⁶² Druhý sloupec byl věnován projevu Michaila Gorbačova, z jehož projevu se zaměřili především na slova o povinnosti „*naplnit naděje amerického a sovětského lidu a národů celého světa, uzavřít závody ve zbrojení, vzájemnou spoluprací a společnou vírou*“.²⁶³ Michail Gorbačov svůj projev postavil především na vyzdvihování SSSR a poukazování na to, že je to právě Sovětský svaz, kdo se rozhodl udělat něco pro mír. Uvítací ceremoniál využil generální tajemník k tomu, aby řekl několik slov k perestrojce a glasnosti. Stručně popisoval, že Sovětský svaz se vydal cestou reform „*ve všech sférách – ekonomické, sociální, politické a duchovní*“. Zmínil, že podstatou všech změn je „*demokratizace a veřejná informovanost*“.²⁶⁴

Zahraniční média poukazovala na to, že třetí setkání Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova je naplněno pompou a symboly. Za příklad byly dávány opakující se proslovy o jejich nadějích na mír, nebo i přivítání generálního tajemníka a jeho ženy

²⁶⁰ Americké noviny vycházející a pokrývající celé území státu Maine vycházející šest dní v týdnu.

²⁶¹ Soviet leader hopes to hear „new words“ from United States. In: *Bangor Daily News*, Bangor, 8. 11. 1987, s. 1.

²⁶² „[...] because it represents a coming together not of allies but of adversaries.“ Greeting at the White House: Excerpts from the official Remarks. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 1.

²⁶³ „[...] with a solemn duty to justify the hopes of Americans and Soviet people, an of people the world over, to undo the logic of the arms race by working together in good faith.“ Greeting at the White House: Excerpts from the official Remarks. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 1.

²⁶⁴ Projevy R. Reagana a M. Gorbačova na zahajovacím ceremoniálu. In: *Rudé právo*, Praha, 9. 12. 1987, s. 2.

za zvuku fanfár.²⁶⁵ Tisk nesledoval pouze situaci v Bílém domě, ale i dění v okolí Bílého domu. V průběhu podpisu smlouvy se v jeho okolí objevila řada lidí s transparenty, k vidění byli američtí Ukrajinci kritizující generálního tajemníka SSSR M. Gorbačova, konzervativní ženy s nápisy podporujícími Strategickou obrannou iniciativu, transparenty přistěhovalců z Vietnamu, Etiopie a Afghánistánu. Největší protesty uspořádali američtí Ukrajinci, z jejichž řad se ozývala hesla typu, „*Gorbačov je arcipodvodník a řezník*“.²⁶⁶ Konzervativní ženy měly s sebou deštníky bez látky, což mělo symbolizovat, že USA nemá nad svým územím žádný deštník. Na otázku, jak se cítí, když vidí americkou a sovětskou vlajku vedle sebe na Bílém domě? Jedna z odpovědí zněla: „*Alespoň je americká vlajka na vrcholu*“.²⁶⁷ V socialistických novinách své čtenáře také informovali o plánovaných demonstracích, kritizovali demonstranty za to, že se snažili „*vrcholnou schůzku svést na vedlejší kolej*“, o což měly usilovat především „*americké militantní židovské organizace a různé emigrantské spolky*“.²⁶⁸

V průběhu setkání si zahraniční tisk všímal snahy generálního tajemníka M. Gorbačova o pochopení americké společnosti. Článek v *International Herald Tribune* se zaměřil na popis členů v jeho doprovodu, který mu v tom měl pomoci. Alexandr Nikolajevič Jakovlev žil v Manhattanu jako výměnný student. Anatoly Fjodorovič Dobrynin prožil dlouhá léta ve Washingtonu. Ministr zahraničí Eduard Ševardnadze byl podle médií nováčkem bez větších znalostí o USA, ale od té doby navázal silné pouto s americkým ministrem zahraničí Georgem Shultzem.²⁶⁹ Zahraniční noviny se o blízkém vztahu nezmiňovaly poprvé, ale v socialistickém tisku o tom není žádná zmínka. Americký ministr zahraničí G. Shultz²⁷⁰ během svých setkání s generálním tajemníkem M. Gorbačovem a ministrem zahraničí E. Ševardnadzem nejednou poskytl radu ohledně rozvoje sovětského hospodářství.²⁷¹

²⁶⁵ HOFFMAN, D.: The 3d summit: Pageantry, promises and symbols. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 1.

²⁶⁶ „[...] Mr. Gorbachev was an archdeceiver and a butcher.“ WEINRAUF, B.: Gorbachev's visit brings out banners. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 3.

²⁶⁶ Washington žije schůzkou. In: *Rudé právo*, Praha, 1. 12. 1987, s. 1.

²⁶⁷ „At least the U.S. flag is on top.“ WEINRAUF, B.: Gorbachev's Visit Brings out Banners. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 3.

²⁶⁸ PORYBNÝ, Z.: Washington žije schůzkou. In: *Rudé právo*, Praha, 1. 12. 1987, s. 1.

²⁶⁹ LEE, G.: Soviet americanologists play key summit role. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 4.

²⁷⁰ Někdejší profesor ekonomiky na Stanfordově univerzitě.

²⁷¹ GADISH, J. L.: *Studená válka*, Slovart 2006, s. 205.

Při ceremoniálu podpisu smlouvy o odstranění všech jaderných střel středního doletu v Evropě Ronald Reagan řekl: „Důvěřuj, ale prověřuj.“²⁷² Michail Gorbačov na to zareagoval s úsměvem a dodal: „*To opakujete při každém setkání.*“²⁷³ Reagan připustil, že je to jeho oblíbené ruské přísloví.²⁷⁴ Zahraniční noviny považovaly podepsanou smlouvu za ohromný úspěch, přestože na druhou stranu poukazyvaly na to, že omezení této třídy střel nemá velkou hodnotu. Smlouva především vzbuzuje naděje. Dalším důvodem k optimismu bylo podle médií přiznání obou stran, že měly více jaderných zbraní, než bylo nutné pro zastrašení protivníka. Autor článku za další pozitivum považuje shodu prezidenta a jeho administrativy uzavřít smlouvu se Sověty.²⁷⁵

Zahraniční média si povšimla změny v zobrazování a představování Ameriky. Za příčinu nového pohledu na USA považovala nadšení ze summitu. Deník International Herald Tribune psal, že Spojené státy americké již nejsou zobrazovány jako země bezdomovců a zločinců. Dokonce obrázek prezidenta Reagana byl pozitivní, stal se „*přitažlivějším pro sovětské lidi*“²⁷⁶. Jedinou „hořkou pilulkou“ pro socialistický tisk byly veřejné protesty proti porušování lidských práv v SSSR.²⁷⁷ K těm se československá média nevyjadřovala, pokud už se odhodlala k nějaké zmínce, pak za tím vždy stáli odpůrci míru. Rudé právo upozorňovalo, že americký prezident bude pod velkým tlakem sionistických organizací, které obviňovaly Sovětský svaz „*z údajného utlačování svých občanů židovského vyznání*“.²⁷⁸

Změna ve vnímání USA je zřetelná také v československém tisku, k zvlášť zřetelné změně došlo ve vnímání amerického prezidenta. Rudé právo píše o tom, jak „*Ronald Reagan kritizuje své spojence na pravici Republikánské strany za jejich neochotu podpořit chystanou smlouvu o raketách středního a kratšího doletu*“.²⁷⁹ Americký prezident již nebyl v socialistickém tisku zobrazován jako nepřítel míru, ale byl vyzdvihován za to, že pochopil, co je potřeba udělat pro mír.

²⁷² Trust but verify. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 4.

²⁷³ „*You repeat that at every meeting.*“ HOFFMAN, D.: Scene: Pageantry and promise. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 4.

²⁷⁴ Tamtéž.

²⁷⁵ SCHELL, J.: A modest treaty but a step toward realism. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 8.

²⁷⁶ „*[...] he has become more attractive to the Soviet people.*“ In Soviet media, It's now America the nice. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 10. 12. 1987, s. 1.

²⁷⁷ Tamtéž.

²⁷⁸ PORYBNÝ, Z.: Nevidaný zájem. In: *Rudé právo*, Praha 7. 12. 1987, s. 6.

²⁷⁹ PORYBNÝ, Z.: Obhajoba dohody. In: *Rudé právo*. Praha, 5. 12. 1987, s. 7.

Americký žurnalista Jim Hoagland²⁸⁰ se ve svém článku zamýšlel nad tím, zda je Michail Gorbačov skutečně tak výjimečný, jak si Ronald Reagan myslí. Americký prezident označoval generálního tajemníka za hybnou sílu historických změn, čímž se americký prezident snažil ospravedlnit svou změnu názoru na kontrolu zbrojení. Novinář poukazoval na odlišný vztah mezi Ronaldem Reaganem a Michaiilem Gorbačovem, než byl třeba mezi prezidentem Richardem Nixonem a Leonidem I. Brežněvem, nebo Jimmy Carterem a L. I. Brežněvem. Reagan ve své rétorice již nebyl vůči SSSR a jejich vůdci agresivní, naopak Američanům představoval M. Gorbačova jako výjimečného a důvěryhodného. Svou důvěrou v Michaila Gorbačova si americký prezident zneprátlil pravé křídlo konzervativců. Dokonce si dovolil říci, že konzervativci považují válku za nevyhnutelnou, s čímž se Ronald Reagan odmítl ztotožnit. Přesto všechno si podle autora článku byl R. Reagan vědom trvajících rozdílů mezi oběma zeměmi a obě velmoci vnímal nadále za protivníky nikoli spojence.²⁸¹ Rudé právo se těmto americkým obavám také věnovalo: „*Klišé o sovětské hrozbě je v podvědomí Američanů pěstováno po dlouhá desetiletí.*“²⁸² Navíc dodává, že Američané o SSSR nic nevědí.²⁸³

Deník The New York Times citoval slova Henryho A. Kissingera²⁸⁴, který prohlásil, že „*Američané v postoji vůči Sovětskému svazu oscilují mezi zoufalstvím a euforií*“²⁸⁵. Autor článku R. W. Apple Jr. komentoval situaci slovy, že obdobné pocity nadšení panovaly i během poslední návštěvy L. I. Brežněva v Bílém domě roku 1973, což se následně ukázalo jako pomíjivé a vztahy mezi Sovětským svazem a Spojenými státy americkými se opět zkomplikovaly. Nezakrýval překvapení nad tím, že právě tyto dva muži, Ronald Reagan a Michail Gorbačov, zahájili proces odzbrojování. Zvláště připomněl Reaganovu tvrdou rétoriku vůči Sovětskému svazu v průběhu jeho prvního funkčního období a naopak poukázal na nový přátelský tón v průběhu návštěvy Michaila Gorbačova ve Washingtonu. R. W. Apple za změnou rétoriky amerického

²⁸⁰ Americký novinář, který dvakrát získal Pulitzerovu cenu, věnoval se zahraniční politice.

²⁸¹ HOAGLAND, J.: Is Gorbachev as special as Reagan thinks he is. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 10. 12. 1987, s. 1.

²⁸² PORYBNÝ, Z.: Washington uvítal Michaila Gorbačova. In: *Rudé právo*, Praha, 8. 12. 1987, s. 7.

²⁸³ Tamtéž.

²⁸⁴ Americký historik a diplomat, za prezidenta R. Nixona byl ministrem zahraničí.

²⁸⁵ „*Americans oscillate between despair and euphoria in their attitudes toward the Soviet Union.*“ APPLE, R. W.: THE SUMMIT: A Tempered optimism; At the end of an unlikely journey, Reagan and Gorbachev are mindful of differences. In: The New York Times. New York, 8. 12. 1987 [online], [vid. 29. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1987/12/09/world/summit-tempered-optimism-end-unlikely-journey-reagan-gorbachev-are-mindful.html>.

prezidenta viděl hned několik faktorů, například snahu získat místo v historii jako mírotvůrce, uvědomění si vlastní smrtelnosti ať už vinou kulky nebo nemoci.²⁸⁶

Jiný článek, jehož autorem byl William Safire²⁸⁷, se zabýval novou propagací Sovětského svazu. Podstatou sovětského mírového úsilí mělo být heslo: „*Nepřítel neexistuje*.“²⁸⁸ Sovětský svaz se prezentoval jako stát toužící po svobodě a míru. Autor ovšem poukazoval na stále existující obrovskou armádu, budování základen na Dálném Východě, financování terorismu v Africe, Středním Východě a Střední Americe. Na závěr si autor W. Safire položil otázku, zda je možné důvěřovat SSSR a zda chtějí Sověti skutečnou demokratizaci společnosti, anebo všechny změny dělají jen z toho důvodu, aby se jim dostala ekonomická a technologická pomoc, tak aby mohli v budoucnu uskutečnit svou misi dominovat světu. Na závěr článek poukazoval na porušování lidských práv ze strany SSSR po celém světě.²⁸⁹

Lidským právům se věnoval i jiný článek v *International Herald Tribune*, jehož autorem byl Bill Keller²⁹⁰, zpochybňoval význam glasnosti. Za příklad porušování glasnosti dával antisemitské výroky vůči těm, kteří chtěli opustit Sovětský svaz a zákroky proti disentům. Čtyři osoby byly zadrženy při demonstraci před Ústřední Leninovou knihovnou za požadavek na právo svobodně emigrovat. Tvrdý zákrok proti demonstraci označil za další znamení, že hranice glasnosti jsou ve skutečnosti velmi úzké.²⁹¹ Média připomínala Gorbačovovo schválení genocidy a jeho řeč k oslavě sedmdesátého výročí totality označoval tisk za „obezřetnou“. Z těchto důvodů mu George F. Will²⁹² v jednom ze svých článků vytvořil vzdělávací itinerář, který by generálního tajemníka měl poučit o historii. Doporučil mu návštěvu Pearl Harboru, úrodného pásu Ameriky, knihkupectví, kde by si měl vybrat něco od Solženicyna nebo Brodského, ale i další místa. Autor se zamýšlel nad tím, že by nadšení manželé

²⁸⁶ Tamtéž.

²⁸⁷ Americký publicista, novinář pro *The New York Times*.

²⁸⁸ „*The Enemy does not exist*“. SAFIRE, W.: Before and after treaties, Moscow is an adversary. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 10. 12. 1987, s. 6.

²⁸⁹ Tamtéž.

²⁹⁰ Americký novinář, sloupkař pro *The New York Times*.

²⁹¹ KELLER, B.: Meaning of Glasnost is Clouded By Soviet Crackdown on Dissent. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 11. 12. 1987, s. 5.

²⁹² Americký politický komentátor, sloupkař pro *Washington Post*. Považován za nejvlivnějšího novináře v USA. Získal řadu cen, jednou z nich byla také Pulitzerovu cenu.

Gorbačovovi mohli chtít navštívit osobně Alexandra Solženicyna, který se usadil ve Vermontu.²⁹³

V zahraničním tisku kritizovali nedodržování připraveného programu ze strany Sovětského svazu. Zástupce předsedy vlády Vladimir M. Kamentsev se nedostavil na oběd pořádaný na jeho počest ministrem obchodu Spojených států amerických. Změna proběhla i během setkání Michaila Gorbačova s akademiky a spisovateli, které mělo být původně uzavřeno veřejnosti, bylo náhle vysíláno živě. Z hotelu Medison unikly informace o chování některých sovětských představitelů, kteří měli zapínat klimatizace, užívali nad míru bary ve svých pokojích a s radostí zdravili prostitutky v centru města. Jiní si stěžovali na zmateně pobíhající sovětské novináře, s nimiž byl problém domluvit se, jelikož neuměli jiný jazyk než ruský. Říkali je to „*jako křičet na kočku*“.²⁹⁴

Během úterní večeře na počest Michaila Gorbačova v Bílém domě si sovětský vůdce a ostatní členové jeho delegace zazpívali píseň „Moskevské noci“, kterou zahrál pianista Van Cliburn²⁹⁵. Millwaukee Journal Sentinel si všímal, že generální tajemník si odmítl obléct tradiční černý oblek, jak je zvykem v Bílém domě při podobných akcích, ale místo toho zvolil modrou barvu, a jeho žena Raisa přišla v brokátových šatech. A konstatoval, že komunisté a kapitalisté pro jednu zakopali válečnou sekeru a usedli k jednomu stolu. Článek dál popisoval uvolněnou atmosféru v Bílém domě, kdy sovětský vůdce a ostatní členové sovětské delegace neodolali a společně zazpívali spolu s pianistou Van Cliburnem ruskou baladu Moskevské noci.²⁹⁶ Deník International Herald Tribune baladu nazval jako „*sentimentální pijáckou píseň*“²⁹⁷. Michail Gorbačov v celém svém nadšení políbil „*pianistu třikrát na tvář*“.²⁹⁸

V průběhu návštěvy Washingtonu se generální tajemník před sovětskou ambasádou setkal s americkými intelektuály. V International Herald Tribune vyšel článek s názvem: „*Gorbačov se dvoří americkým intelektuálům, přemlouvá je, aby*

²⁹³ WILL, G. F.: For Gorbachev's U.S. visit, try this didactic itinerary. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 17. 11. 1987, s. 6.

²⁹⁴ „*It's like yelling at a cat.*“ DOWD, M.: In U. S. Soviets Forget About Central Plans. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 10. 12. 1987, s. 6.

²⁹⁵ Jeden z nejvýznamnějších amerických pianistů, v roce 1958 zvítězil v Moskvě v Čajkovského mezinárodní soutěži, a to v době vrcholící studené války. (Dostupné z: <http://www.cliburn.org/about/van-cliburn/>. [vid. 28. 9. 2017])

²⁹⁶ Harmony reigns at glittering diner. In: *Millwaukee Journal*, Milwaukee, 9. 12. 1987, s. 11A.

²⁹⁷ „*[...] the sentimental Russian drinking song.*“ KASTOR, E. – RADCLIFFE, D.: Moscow Night's at the White House tops off formal diner for visitors. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 10. 12. 1987, s. 6.

²⁹⁸ „*[...] and planted three rounds of kisses on his cheeks.*“ Tamtéž.

*inspirovali politiky.*²⁹⁹ Jeho přednes potvrdil očekávání, že se pokusí apelovat na americké občany bez účasti Ronalda Reagana. V rámci svého proslovu přečetl dopis od amerického teenagera, který žádal světové lídry, aby „*vybudovali svět zodpovědnosti, jako kdyby na něm záležely naše životy a jako kdybychom všichni byli jedna lidská rodina*“³⁰⁰. Článek dál poukazoval na to, že se Michail Gorbačov pokusil zdůraznit populistický obraz slovy: „*Co potřebujeme teď, je politika, která vyjadřuje náladu lidí.*“³⁰¹ Požádal intelektuály, které označil za „*koření společnosti, aby dali hlas názorům na nezávislost*“³⁰². V publiku byli přítomni například dva bývalí státní tajemníci Henry A. Kissinger, Cyrus R. Vance a další bývalí vládní činitelé, ale i umělkyně a aktivistka Yoko Ono a jiní. Cyrus R. Vance řekl, že generální tajemník „*v některých věcech nerozumí Spojeným státům. Nemyslím si, že zcela rozumí USA ve věcech lidských práv.*“³⁰³ K tomuto setkání se vyjadřoval i socialistický tisk, který podrobně vyjmenovával nejvýznamnější hosty, mezi nimiž byli tedy především lidé, kteří měli významnou úlohu v životě země a měli vliv jak na formování politiky, tak i na vytváření veřejného mínění.³⁰⁴

3. 2. Analýza reflexe summitu ve Washingtonu

V pořadí třetí setkání nejvyšších představitelů USA a SSSR bylo ve znamení změny v rétorice socialistického tisku. Spojené státy americké nebyly zobrazovány jako agresor, Ronald Reagan přestal být považován za největšího odpůrce míru, naopak je vyzdvihován za to, že dokázal *opustit konzervativní hnutí* a vydal se cestou rozumu.³⁰⁵ Jeho místo agresora obsadili kritici podpisu smlouvy o omezení jaderných raket, demonstranti volající po dodržování lidských práv a svobod, kteří byli československým

²⁹⁹ REMNICK, D.: Gorbachev woos U.S. intellectuals, Urging them to inspire politicians. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 10. 12. 1987, s. 7.

³⁰⁰ „[...] *build a world of responsibility as if our lives depended on it. And as if we are indeed one human family.*“ Tamtéž.

³⁰¹ „*What we need now is a policy that could express the mood of the people.*“ Tamtéž.

³⁰² „[...] *yeast of society – to give voice to sentiments of interdependence.*“ Tamtéž.

³⁰³ „*On some things he doesn't understand the United States. I don't think he really understands the United States on the issues of human rights.*“ Tamtéž.

³⁰⁴ Přihlížet ke společným zájmům všeho lidstva. In: *Rudé právo*, Praha, 10. 12. 1987, s. 2.

³⁰⁵ PORYBNÝ, Z.: Proč tolik zloby na pravici? In: *Rudé právo*, Praha, 11. 12. 1987, s. 1.

tiskem označování za provokatéry, jejichž hlavním záměrem bylo svést schůzku na vedlejší kolej.

Klíčovými slovy v československém i zahraničním tisku se stala perestrojka a glasnost'. Zahraniční média spíše vyjadřovala nejistotu a nedůvěru v reformy, ČSSR naopak ukazovala na jejich popularitu ve světě. Ovšem tématem číslo jedna byl podpis dohody o zbraních středního doletu. Zahraniční tisk i odborné publikace podepsanou dohodu nazývaly jako Smlouvu o likvidaci raket středního doletu, ale v socialistickém tisku byly vedle raket středního doletu zmíněny i zbraně krátkého doletu, celý název byl tedy uváděn jako Smlouva o likvidaci raket středního a krátkého doletu. V ČSSR i zahraničních médiích byl velký prostor věnován samotnému aktu podpisu smlouvy, který trval asi osm minut a byl po celou tu dobu zachycen na kamery. Diváci tak mohli spatřit závod o to, kdo se zvládne lépe a rychleji podepsat. V rychlosti zvítězil sovětský generální tajemník, který všechny potřebné dokumenty měl podepsané dříve a musel vždy chvíli vyčkat. Během samotného setkání panovala uvolněná atmosféra.³⁰⁶ A právě v souvislosti s podpisem této dohody se československá veřejnost prvně dozvěděla o přítomnosti jaderných raket na našem území.

Socialistické deníky uváděly, že k dohodě může dojít jen díky vzájemnému kompromisu obou stran, což bylo nezvyklé, do té doby Sovětský svaz vždy stál za všemi důležitými událostmi, zatímco Američané zastávali roli agresora, který hájil pozici síly. V této souvislosti psala zahraniční média o ústupcích sovětské strany, která nejenže přistoupila na návrh Ronalda Reagana o nulovém stavu, ale také přestala smlouvu vázat na omezení SDI.

Československý tisk si stále udržoval roli nástroje k formování veřejného mínění. Stále byla zřetelná propagace Sovětského svazu a vyzdvihování úspěchů a schopností Michaila Gorbačova, jenž převyšoval i amerického prezidenta. V ČSSR tisku nebyla zřetelná demokratizace neboli glasnost', ale noviny upouštěly od ryze ideologických frází používaných ještě při minulých setkáních, výrazy jako vojensko-průmyslový komplex, militarizace kosmu a jiné se v novinách objevovaly jen výjimečně.

³⁰⁶ Televizní noviny. In: *Česká televize* [online], [vid. 27. 12. 2017] 04: 50. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10132488909-pred-25-lety/212411000111209>.

4. Summit v Moskvě

4. 1. Mezi Washingtonem a Moskvou

Washingtonský summit skončil, smlouva byla podepsána a Michail Gorbačov se vrátil do Sovětského svazu, kde pokračoval ve svých reformách. Podepsaná dohoda o likvidaci všech sovětských a amerických raket středního dosahu z Evropy byla považovaná za začátek konce studené války. Gorbačov si svými kroky získal popularitu a Evropou se začala šířit vlna tzv. „gorbymanie“.³⁰⁷

Problematická zůstávala otázka Afghánistánu, Michail Gorbačov i jeho ministr zahraničí souhlasili se stažením sovětských vojsk, ale bez bližšího časového vymezení. V dubnu 1988 se setkali v Ženevě ministři zahraničních věcí SSSR, USA, Pákistánu a Afghánistánu. Jednání skončila podpisem pěti dokumentů, součástí byl i mírový závazek, v němž se zavázal SSSR ke stažení svých vojsk během devíti měsíců.³⁰⁸

Konec Reaganovy vlády byl ve znamení otřesů a skandálů. Vedle neustálého vyšetřování aféry Írángate, skrze níž byla odhalena i síť tajných aktivit vládních úředníků. Prezidentova popularita poklesla. Další ranou pro amerického prezidenta bylo obvinění ministra spravedlnosti Edwina Meese, Reaganova nejbližšího přítele, z finančních machinací, nakonec na nátlak demokratů rezignoval, přestože nebyl právně obžalován.³⁰⁹

V únoru 1988 během své návštěvy v Moskvě ministři zahraničí G. Shultz a E. Ševardnadze prodiskutovali vše potřebné k uskutečnění v pořadí již čtvrtého summitu. Nadále bylo hlavním cílem Ronalda Reagana a jeho administrativy pracovat dál na čtyřbodové agendě. Oba ministři zahraničí probrali všechny čtyři body a G. Shultz zdůraznil, že hlavní důraz bude kladen zejména na problematiku lidských práv v SSSR a otázky související s plánovaným stažením sovětských vojenských jednotek

³⁰⁷ VYKOUKAL, J. – LITERA, B. – TEJCHMAN, M.: *c. d.*, s. 658.

³⁰⁸ DURMAN, K.: *Popely ještě žhavé, c. d.*, s. 372.

³⁰⁹ TINDALL, G. B. – SHI, D. E.: *USA*. s. 751 – 752.

z Afghánistánu. Během jejich setkání bylo stanoveno datum konání summitu v Moskvě od 29. května do 2. června.³¹⁰

Ronald Reagan ve svém věku nerad cestoval na velké vzdálenosti, ovšem když se mu vyskytla příležitost letět do Moskvy, neváhal. Navíc to byla příležitost odpočinout si od neustálého vyšetřování Írángate. Objevovaly se spekulace, že tam jel získat nějaké body, aby si zlepšil svou pověst. Pro amerického prezidenta to byla jedna z posledních příležitostí zatlačit na SSSR, tentokrát zejména v oblasti porušování lidských práv. Během své návštěvy západního Berlína měl krátký projev nedaleko zdi, jež rozdělovala město na dvě části. Hovořil o nutných změnách za železnou oponou a pronesl větu: „*Pane Gorbačove strhněte tu zed!*“³¹¹

Svou cestou do Moskvy chtěl Ronald Reagan dokázat Sovětům i západním Evropanům, že Spojené státy usilují o překonání poválečného rozdělení Evropy na východní a západní. K tomu měly přispět právě stabilnější vztahy mezi USA a SSSR. Během své návštěvy si kladl za cíl zdůraznit pokrok v oblasti lidských práv, přimět Sověty k rychlému odsunutí z Afghánistánu a prosazovat další kroky, které se týkaly jeho čtyřbodové agendy.³¹²

4. 2. Reflexe summitu v Moskvě

Americký prezident měl do Moskvy přiletět v neděli večer. Bílý dům naplánoval čtyřdenní mezipřistání v Helsinkách, kde se měl připravovat k summitu a přizpůsobit se osmihodinovému rozdílu mezi Moskvou a Washingtonem. Zahraniční i socialistická média zdůrazňovala, že je to první americký prezident po čtrnácti letech, který navštíví Sovětský svaz. Stejně tak média sledovala, že s sebou Ronald Reagan nevezve ratifikovanou smlouvu INF, ale předpokládalo se, že do konce týdne bude dohoda ratifikována a urychleně poslána do Moskvy na slavnostní ceremoniál výměny

³¹⁰ SUCHÝ, P., c. d., s. 223 – 224.

³¹¹ SCHWEIZER, P., c. d., s. 285 – 286.

³¹² NSDD-304: Organization for the Moscow Summit [online], [vid. 22. 8. 2017], dostupné z: <https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-304.htm>.

ratifikovaných listin.³¹³ Deník Bangor Daily News poukazoval na fakt, že je to Reaganova první návštěva SSSR, přestože strávil většinu své dlouhé kariéry „*hovořením o amerických výzvách čelících zvyšování sovětské moci*“.³¹⁴

List Schenectady Gazette³¹⁵ sledoval přípravy v Moskvě, kam měl za několik dní přiletět americký prezident. Moskva byla zavalena americkými úředníky, kteří předávali veškeré informace a materiál k technologii, jenž bude potřeba k blížícímu se summitu. Sovětští úředníci „podle dávné tradice“ dohlíželi na úpravu města, tedy především těch míst, která Ronald Reagan plánoval navštívit. Tak jako každý rok se v Moskvě odehrával jarní úklid, ale tentokrát probíhal ve spěchu. Řada budov dostala nový nátěr, pokládala se nová dlažba a to vše především v okolí americké ambasády, kde měl americký prezident přebývat. Sovětští občané zatím nezaznamenali zvýšení zásob v obchodech, aby se zmenšily fronty, které se tvořily v moskevských ulicích. Jedna žena se vyjádřila k příjezdu Ronalda Reagana slovy: „*Možná, že dokonce dodají cukr,*“³¹⁶ ten byl po celé zemi na příděl.³¹⁷ Stejně tak československý tisk sledoval přípravy v Moskvě, ale Rudé právo zmiňovalo pouze přípravy rezidence amerických velvyslanců na Spasopěškovském náměstíčku, nazývaný jako „Dům na Spaso“³¹⁸. O ostatních úpravách v Moskvě socialistické noviny mlčely.

Západní média reagovala na změny v sovětské rétorice. Za překvapující byla považována slova generála N. Červova, který řekl: „*My rozumíme našim spojencům,*“ což žurnalista Jim Hoagland označil za překvapení, sovětský generál totiž výrazem spojenci neoznačil partnery Varšavské smlouvy, ale americké diplomaty a představitele americké armády. Žurnalista Jim Hoagland věřil, že existuje velká šance na urovnání konfliktů týkající se třetího světa, a vztahu obou zemí k těmto státům.³¹⁹

Před příletem amerického prezidenta do Sovětského svazu československý tisk seznámil veřejnost se čtyřmi hlavními body, jež by měly být na programu jednání: omezení zbrojení, řešení regionálních problémů, humanitární otázky a dvoustranné

³¹³ Reagan arrives in Helsinki on way to Moscow summit. In: *Bangor Daily News*, Bangor, 26. 5. 1988, s. 1.

³¹⁴ „[...] speaking of America's challenges in the face of rising Soviet power.“ Tamtéž.

³¹⁵ Americký deník Schenectady Gazette, v současnosti vychází pod názvem Daily Gazette, společnost sídlí v Schenectady v New Yorku.

³¹⁶ „Maybe they'll even bring out sugar.“ PORUBCANSKY, M. J.: Moscow Rushes to spruce up as American president nears. In: *Schenectady Gazette*, Schenectady, 26. 5. 1988, s. 6.

³¹⁷ Tamtéž.

³¹⁸ KAZDA, L.: Dům na Spaso. In: *Rudé právo*, Praha, 26. 5. 1988, s. 7.

³¹⁹ HOAGLAND, J.: Summit: The portents balance is Positive. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 26. 5. 1988, s. 4.

kontakty. A konstatoval, že to jsou témata, která se posuzovala na všech setkáních mezi USA-SSSR.³²⁰ Shodně vyjadřovala československá a zahraniční média názor, že summit v Moskvě proběhne bez dramatických okamžiků. Německý ministr zahraničí NSR řekl: „*Je uklidňující vidět, že se summity stávají rutinou, což značí systematictější, konstruktivnější vztahy mezi supervelmocemi.*“³²¹ Podobně se k summitu vyjádřili v Londýně a Paříži. Někteří od summitu očekávají, že rozhodne o budoucnosti Namibie a Angoly.³²²

International Herald Tribune psal, že pro Evropu bude rozhodující, jakým způsobem summit ovlivní vztahy mezi Západem a Východem. Většina diplomatů od summitu neočekává překvapení. „*Toto setkání nebude další Reykjavík s velkými rozhodnutími,*“³²³ řekl jeden z francouzských diplomatů. Článek informoval o Gorbačovově velkém náskoku v průzkumech před Ronaldem Reaganem. Ovšem podle deníku Le Monde byl i přesto americký prezident považován za nejefektivnějšího poválečného prezidenta USA. Britská předsedkyně Margaret Thatcherová popsala „nový duch“ ve vztazích Východu a Západu jako jeden z největších úspěchů Ronalda Reagana. A dodala, že stávajících výsledků dosáhl díky své neústupnosti v základních problémech, jako je spravedlnost, lidská práva a svoboda.³²⁴

Jerry F. Hough³²⁵ nazval setkání Michaila Gorbačova s Ronaldem Reaganem „*nejzvláštnějším summitem v historii těchto vyjednávání*“³²⁶. Hlavním důvodem bylo, že od summitu nikdo nic neočekával, snad jen ceremoniální rozloučení amerického prezidenta. Republikánská strana považovala summit za důkaz úspěšné Reaganovy politiky, jež přinesla mír a prosperitu. Liberálové věřili, že přijetí smlouvy o raketách středního doletu zpřístupní cestu k dalším vyjednáváním v příští administrativě. Jerry

³²⁰ TIHLAŘÍK, J.: S pohledem do budoucna. In: *Rudé právo*, Praha, 27. 5. 1988, s. 7.

³²¹ „*We are reassured by seeing summits become more routine suggesting more systematic, constructive relations between the superpowers*” For Europe, There’s appeal in a summit without drama. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 26. 5. 1988, s. 1.

³²² Tamtéž.

³²³ „*This is not going to be another Reykjavík, with big decisions [...]*” FITCHETT, J.: Europe: officials see Appeal in a summit meeting without drama. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 26. 5. 1988, s. 5.

³²⁴ Tamtéž.

³²⁵ Americký profesor, který se zaměřoval na americkou politiku a Sovětský svaz.

³²⁶ „*[...] are approaching the strangest summit meeting in the history of these negotiations.*” HOUGH, J. F.: The Strange Summit: Pitfalls and Illusions. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 28. – 29. 5. 1988, s. 4.

Hough vyjadřoval v článku pochybnosti o sovětském vůdci jako reformátorovi a konstatoval, že Gorbačov přivede zemi do relativně „*mírné diktatury*“.³²⁷

Jiný článek v International Herald Tribune naopak očekával, že summit se může stát historickým. Spojené státy americké ještě před jeho začátkem avizovaly, že cílem summitu by měla být celá šíře problémů, nejenom odzbrojování. Reaganův úmysl soustředit se na omezování lidských práv a svobod přivedl generálního tajemníka M. Gorbačova do komplikované situace, jelikož si měl plně uvědomovat, že bez jejich projednání, nemůže požadovat další smlouvu o kontrole zbrojení. Zahraniční tisk označoval za největší test dobré vůle jednání o ohledně řešení regionálních problémů.³²⁸

Československá média se před zahájením summitu zaměřila na rozdílné názory, jež přetrvávaly v oblasti odzbrojování, projednávat se tak mělo pět základních problémů: protiraketová obrana, rakety s plochou drahou letu umístěných na námořních a vzdušných prostředcích, mobilní mezikontinentální balistické rakety. Důležité místo měly zaujmout také regionální problémy. Článek se stručně zmiňoval o tom, že i rozhovory v humanitárních otázkách se stávaly konkrétnějšími a věcnějšími, skutečně dvoustrannými.³²⁹ Text více nevysvětloval, co přesně spadá do oblasti humanitární otázky.

Rudé právo informovalo, že senátoři v americkém Kongresu ratifikovali smlouvu o likvidaci jaderných raket středního a kratšího doletu.³³⁰ O několik dní později deník oslavoval ratifikaci i v Nejvyšším sovětu, připomínal významnou úlohu podepsané smlouvy. Text vysvětloval, proč Sovětský svaz disponoval větším množstvím raket než Spojené státy americké tím, že „*americké rakety středního doletu mohou zasáhnout území SSSR, zatímco sovětské střely tohoto typu USA nezasáhnou. Proto byl Sovětský svaz nucen vázat americké jaderné prostředky v Evropě větším počtem svých raket, aby byla co největší jistota, že útočící rakety budou včas zneškodněny. Proto také SSSR likviduje větší počet raket než USA*“.³³¹ Zahraniční média si všimla načasování ratifikace smlouvy v Nejvyšším sovětu na dobu, kdy byla smlouva ratifikována v USA. Andrej Gromyko³³² řekl, že smlouva demonstruje přání Sovětského svazu „rozvinout

³²⁷ Tamtéž.

³²⁸ SAFIRE, W.: This time the summiteers had a professional run-up. In: *International Herald Tribune*, Zürich, 31. 5. 1988, s. 5.

³²⁹ TIHLAŘÍK, J.: S pohledem do budoucna. In: *Rudé právo*, Praha, 27. 5. 1988, s. 7.

³³⁰ Senát Ratifikoval. In: *Rudé právo*, Praha, 28. 5. 1988, s. 1.

³³¹ Ratifikováno. In: *Rudé právo*, Praha, 30. 5. 1988, s. 1.

³³² Andrej Andrejevič Gromyko byl předsedou prezidia Nejvyššího sovětu.

vztahy s USA“. Sovětský ministr zahraničí E. Ševerdnadze dodal, že dohoda umožní Sovětskému svazu využít prostředky na obranu pro civilní ekonomický rozvoj. Podle International Herald Tribune řada expertů tento názor nesdílela. Mnozí upozorňovali, že přísné kontrolní podmínky povedou k rozšíření drahé a nové byrokracie na obou stranách.³³³

Reaganovým hlavním záměrem v Moskvě bylo udržení dosažených zisků v rámci čtyřbodové agendy, ale současně se rozhodl využít prostředí a soustředil se především na osvětu v oblasti lidských práv. Americký prezident se vyjádřil k reformám v SSSR, označil je za „nové a dobré“, ale zároveň osočil Kreml, že zaostává v otázce lidských práv. Poukázal na neplnění závazků Sovětského svazu, odvolával se tím na Závěrečný Akt v Helsinkách z roku 1975, kde se Sovětský svaz svým podpisem smlouvy zaručil k dodržování lidských práv. Tato Reaganova připomínka měla podle článku vyvolat ostrou reakci. Text připomínal, že i po třinácti letech se stále vyskytovaly případy rozdělených rodin, blokových manželství, zákazy emigrace a potlačování náboženství. I přes nedostatky uznal, že signatářské státy za posledních třináct let dokázaly politickou vůli k dosažení stanovených cílů.³³⁴

První chvíle setkání Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova byly prolunty vzájemnou výměnou přísloví a slov naděje. Ronald Reagan hovořil o dlouhé cestě, kterou obě země ušly. Připomněl velký pokrok, kterého dosáhli v průběhu jejich posledního setkání ve Washingtonu, kde podepsali smlouvu, jejímž účelem bylo snížení počtu jaderných zbraní. Připomněl jejich současné úsilí o 50 % snížení strategických útočných jaderných zbraní. Za velký úspěch označil podpis Ženevské dohody o stažení sovětských vojsk z Afghánistánu a to, že první odsuny již započaly. A na závěr oprášíl další z ruských přísloví, jakožto důkaz moudrosti ruského národa: „*Narodilo se, nebylo pobízeno.*“³³⁵ A dodal: „*Postupovali jsme krok za krokem a já jsem přijel, abych pokračoval v té práci.*“³³⁶ Československý tisk Reaganovo přísloví označil za slovní hříčku, nebo také jako „*překladatelský rébus: „Rodilsja, Nětoropilsja“*“. Autor článku seznamoval veřejnost s dvěma možnými překlady. „*Nic se nemá uspěchat.*“ Druhý

³³³ DOBBS, M.: After U. S. Acts, Supreme Soviet Ratifies Treaty. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 30. 5. 1988, s. 5.

³³⁴ Reagan says Russia still Lags on Rights. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 28. – 29. 5. 1988, s. 1.

³³⁵ „*It was born. It wasn't rushed.*“ At the Outset, an Exchange of Proverbs and Words of Hope. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 30. 5. 1988, s. 2.

³³⁶ „*We have taken our work step by step, and I have come here to continue that work.*“ Tamtéž.

překlad zněl: „*Co se vleče, neuteče.*“ Poslednímu překladu dal přednost štáb americké televize. Ruský výraz měl podle tisku představovat úsilí amerického prezidenta, který by skutečně rád uzavřel a sám podepsal dohodu o omezení strategických zbraních.³³⁷

Michail Gorbačov ve svém projevu zdůraznil, že jde již o jejich čtvrté setkání, a mohou si tak dovolit udělat smysluplné závěry. Hovořil o odstranění vzájemných antipatií a zažitých stereotypů vzájemného nepřátelství. Zdůraznil nutnost konstruktivní diskuze o odzbrojování a zachování smlouvy ABM z roku 1972, odstranění chemických zbraní, snížení ozbrojených sil a konvenčních zbraní v Evropě. Vyjádřil naději v urovnání regionálních konfliktů, zlepšení mezinárodních ekonomických vztahů, překonání zaostalosti, chudoby, překonání epidemiologických chorob a humanitárních problémů. A stejně jako Ronald Reagan svůj projev doplnil o přísloví: „*Je lepší vidět jednou, než slyšet stokrát.*“³³⁸

Zahraniční média komentovala chování agentů KGB během procházky amerického prezidenta a jeho manželky. Tisk situaci vysvětloval tím, že Sovětský svaz si předsevzal jako hlavní strategii setkání představit Reagana se sovětskými občany, mluvícího s obyčejnými lidmi. Z toho důvodu během Reaganovy procházky po Arbatu, oblíbeném nákupním středisku poblíž Domu na Spaso, při přiblížení manželů Reaganových k davu, začala strkanice mezi sovětskými bezpečnostními agenty a americkými reportéry. První dáma postřehla reportérku vyslanou Bílým domem z United Press International Helen Thomasovou, která si hlasitě stěžovala na hrubé zacházení a dala ochrance znamení, aby s ní tak nezacházeli. V tom všem zmatku, který vznikl, dav nakupujících prezidenta hlasitě povzbuzoval a aplaudoval.³³⁹ Na tuto scénu vzpomíná Reagan ve svém životopise: „..., *ještě jsem nezažil tak brutální chování k lidem, jaké předváděli oni, když nám uvolňovali cestu.*“³⁴⁰ Tato událost mu připomněla, že se stále nachází v komunistické zemi a i přes reformy se některé věci stále nezměnily.³⁴¹ Československý tisk pouze konstatoval, že se americký prezident

³³⁷ JELÍNEK, M.: Prezident je rád velmi ... In: *Rudé právo*, Praha, 30. 5. 1988, s. 2.

³³⁸ „*It is better to see once than to hear a hundred times.*“ At the Outset, an Exchange of Proverbs and Words of Hope. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 30. 5. s. 2.

³³⁹ ROBERTS, S. V.: Reagan Opens Moscow talks „Sparks“ Fly. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 30. 5. 1988, s. 1-2.

³⁴⁰ Reagan, R., c. d., s. 659.

³⁴¹ Tamtéž.

inspiroval M. Gorbačovem, jeho spontánním setkáním s Američany na ulici a podnikl neplánovanou exkurzi po Arbatu.³⁴²

Jak už bylo výše zmíněno, Ronald Reagan se na summitu v Moskvě zaměřil na lidská práva. Během druhého dne pobytu v Moskvě pronesl americký prezident výzvu Rusům k zlepšení lidských práv a náboženských svobod v Sovětském svazu. Navzdory rozdílům v pohledu na lidská práva proběhla státní večeře v přátelském duchu. Při přípitku generální tajemník volal po bližších kontaktech s Američany, ale dodal, že by se to mělo obejít bez zasahování do vnitřních záležitostí a využívání rodinných či osobních problémů do konfrontace mezi státy. Americký prezident řekl, že by rád doporučil svému nástupci v Bílém domě, aby pokračoval v hledání společného postupu.

343

Československé noviny se zamýšlely nad tím, zda pozitivní posun posledních třech let s příchodem nového prezidenta skončí a „*bude se začínat od Adama*“.³⁴⁴ Rudé právo vysvětlovalo americkou posedlost lidskými právy nespokojeností „*vlivných konzervativních kruhů v USA s oteplováním vztahu mezi oběma státy*“. Tyto kruhy se měly obávat toho, že „*studená válka bude umluvena k smrti*“.³⁴⁵

Socialistický tisk kritizoval rozhodnutí amerického prezidenta setkat se se „*skupinou sovětských občanů označovaných na Západě za tzv. disidenty*“³⁴⁶. Genadij Gerasimov při setkání s novináři řekl: „*Sovětská strana se nehodlá vyhýbat diskuzi o lidských právech,*“³⁴⁷ ale konstatoval, že prezident nemá jasnou představu o skutečné situaci v Sovětském svazu. G. Arbatov, ředitel Ústavu pro záležitosti USA a Kanady, setkání s disidenty označil za projev „*špatného politického vkusu Washingtonu*“³⁴⁸ a konstatoval, že prezidentovi poradci prokázali Ronaldu Reaganovi „*špatné služby a napsali si špatné vysvědčení*“³⁴⁹. Socialistický tisk označoval setkání za skandální, disidenty považoval za osoby „*vyznačující se nepokrytě protisovětskými názory*“³⁵⁰ a zločince, jejich hlavním záměrem bylo pomlouvát sovětskou společnost. Média se

³⁴² Hledá se slovo. In: *Rudé právo*, Praha, 31. 5. 1988, s. 2.

³⁴³ Reagan Tells Russians „It’s Time“ on Rights. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 31. 5. 1988, s. 1.

³⁴⁴ PORYBNÝ, Z.: Tři věty a jedno slovo. In: *Rudé právo*, Praha, 1. 6. 1988, s. 3.

³⁴⁵ PORYBNÝ, Z.: Hledá se slovo. In: *Rudé právo*, Praha, 31. 5. 1988, s. 2.

³⁴⁶ Prezidentovým hostem hitlerovský policajt. In: *Rudé právo*, Praha, 1. 6. 1988, s. 3.

³⁴⁷ Tamtéž.

³⁴⁸ Tamtéž.

³⁴⁹ Tamtéž.

³⁵⁰ Tamtéž.

snažila Reaganovy hosty očernit. Rudé právo se odvolávalo na ruský tisk, například list Izvestija, podle kterého prezidentovi nešlo o lidská práva, ale o politické body. Sdělovací prostředky kritizovaly, že je moralizuje někdo, kdo sám porušuje lidská práva, jako příklad uváděly americké Indiány. Ti údajně přijeli do Moskvy, aby se setkali s americkým prezidentem, ale na ně čas údajně neměl.³⁵¹ V zahraničním tisku se žádné z těchto zpráv nevyskytovaly.

Zahraníční média informovala o tom, že Sovětský svaz blokuje setkání s disidenty. Ronald Reagan reagoval slovy: „*Děláme, co můžeme*“.³⁵² Podle mluvčího Bílého domu se nic nemění, setkání proběhne a přijdou tam všichni lidé, které tam chtějí mít.³⁵³ Po setkání s disidenty se nechal Reagan slyšet, že vnímá lidská práva jako zásadní pro vztah USA k SSSR a všem národům. Poukázal na to, že stovky náboženských míst jsou nyní zavřené, nebo užívané pro nenáboženské účely. Generál Gerasimov se vyjádřil ke kritice od sovětských občanů, že se Ronald Reagan setkal jen s vybranými sovětskými občany, řekl: „*Každý host, který k nám přijde, má právo využít svůj čas, jak chce*“.³⁵⁴

Americký prezident během návštěvy v moskevském klášteře hovořil s mnichy o modlitbách Američanů, aby perestrojka přinesla náboženské svobody do Sovětského svazu. Největší část disidentů tvořili Židé, kterým byla odpírána víza do Izraele.³⁵⁵ Ronald Reagan a Michail Gorbačov se během jejich nedělního setkání střetli nad otázkami lidských práv, konkrétně řešili problematiku politických vězňů, emigraci sovětských židů a dalších skupin, a náboženskou svobodu. Ovšem Sovětský svaz se nenechal zahanbit a vyjmenoval nedostatky a prohřešky USA jako bezdomovectví, nezaměstnanost a obrovské trestání menšin. Jeden úředník se nechal slyšet, že Sověti měli celý registr stížností.³⁵⁶ Americký prezident reagoval na problematiku ohledně bezdomovectví jedním z případů, kdy si žena stěžovala, že nemohla žít, kde si sama

³⁵¹ Tamtéž.

³⁵² „*We do the best we can.*“ Summit: Lag on Right. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 28. – 29. 5. 1988, s. 2.

³⁵³ Summit: Lag on Right. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 28. – 29. 5. 1988, s. 2.

³⁵⁴ „*Every guest that comes to us has the right use of his free time.*“ Reagan Tells Russians „It’s Time“ on Rights. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 31. 5. 1988, s. 1.

³⁵⁵ Reagan Tells Russians „It’s Time“ on Rights. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 31. 5. 1988, s. 1.

³⁵⁶ Human rights progress seen, but Helsinki standards not met. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 30. 5. 1988, s. 2.

přála a kde se cítila dobře, což bylo v jejím případě na ulici.³⁵⁷ Na výtky ze strany SSSR, že ve Spojených státech amerických měla být utlačována lidská práva Indiánů, řekl, že dostali území a někteří Indiáni vydělali z ropných polí, jež leží na jejich pozemcích. Ovšem přiznal, že chybou bylo, když podcenili jejich přání udržet si svůj primitivní způsob života.³⁵⁸

Americký prezident přednášel o amerických občanských právech na Moskevské univerzitě, kde studovali manželé Gorbačovovi. Článek psal o tom, že prezidentovi studenti tleskali, přestože mnozí nepřijali jeho argumenty. Ve své přednášce zdůraznil koncept nezávislé justice a svobodného tisku, řekl: „*Vzestup demokratizace se stal nejdůležitějším politickým úkazem naší doby.*“³⁵⁹ Sovětští studenti vyjádřili nesouhlas s Reaganovým důrazem na lidská práva, což považoval za hlavní důvod své návštěvy. Jeden ze studentů se vyjádřil slovy: „*Je to jeho právo říkat takové věci, ale je to také naše právo jít svou vlastní cestou.*“³⁶⁰ Američtí činitelé očekávali, že přednáška bude vysílána v Sovětském svazu v plném rozsahu, ale ruská televize odvysílala pouze krátké šoty.³⁶¹ Československý tisk jen stručně informoval o Reaganově návštěvě státní univerzity v Moskvě, kde měl značnou část projevu věnovat vědeckotechnické revoluci a nutnosti vzdělání.³⁶² Rudé právo píše o tom, že během diskuze se studenty americký prezident popíral porušování lidských práv v USA a hovořil o Indiánech, o které se údajně vláda vzorně stará. Prezidentovi byla předána listina politických vězňů ve Spojených státech.³⁶³

International Herald Tribune vydal článek s názvem „*Reakce obou vůdců jsou smíšené.*“³⁶⁴ M. Gorbačov označil summit za významnou událost, ale podle něj mohli dosáhnout větších výsledků, nesouhlasil s výroky amerického prezidenta, jež označil za propagační kroky. Na druhou stranu pochválil skutečnost, že obě země položily základy

³⁵⁷ Moscow summit; Reagan's words: Differences continue to recede. In: *The New York Times*, New York, 2. 6. 1988 [online], [vid. 28. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1988/06/02/world/moscow-summit-reagan-s-words-differences-continue-to-recede.html>.

³⁵⁸ Reagan Says Some Indians Made Fortunes From Oil. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 1. 6. 1988, s. 3.

³⁵⁹ „*The growth of democracy has become one of the most powerful political movements of our age.*“ ROBERTS, S. V.: Reagan applauded as a civics pro fat the Gorbachev's old alma mater. Zurich, In: *International Herald Tribune*, Zurich, 1. 6. 1988, s. 3.

³⁶⁰ „*It is his right to say such things, but it is also our right to go our own way.*“ Tamtéž.

³⁶¹ Tamtéž.

³⁶² Desítky dokumentů. In: *Rudé právo*, Praha, 1. 6. 1988, s. 1.

³⁶³ HAJSKÝ, R.: Zveřejněna listina politických vězňů. In: *Rudé právo*, Praha, 2. 6. 1988, s. 2.

³⁶⁴ Leader's Reactions Are Mixed. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 2. 6. 1988, s. 2.

budoucích vztahů. Konstatoval, že v průběhu pátého summitu by mohlo být dosaženo omezení raket dlouhého doletu o polovinu a za hlavní výsledek summitu považoval „pokračování dialogu o klíčových problémech světové politiky“³⁶⁵. Sovětský vůdce prohlásil, že jednou z klíčových příležitostí, jež byla promarněna, bylo odmítnutí Ronalda Reagana podepsat prohlášení o nezasahování do vnitřních záležitostí každého z obou států, „bylo by to velmi důležité prohlášení. Věřím, že jsme přišli o šanci udělat důležitý krok směrem k civilizovanému vztahu.“³⁶⁶. Podle generálního tajemníka američtí činitelé nechápou, jak jeho reformy přeměňují Sovětský svaz.³⁶⁷ Důvodem odmítnutí začlenit návrh do závěrečného komuniké měly být pochybnosti o skutečných záměrech SSSR. Ministr zahraničí G. Shultz a další členové Reaganova týmu varovali před vágností a mnohoznačností prohlášení, čehož by sověští představitelé mohli zneužít a vykládat si obsah textu tak, aby byl v souladu s jejich politikou a vojenskými operacemi.³⁶⁸

Zahraniční média zpozorovala, že Ronald Reagan byl v průběhu tiskové konference v lepší náladě než Michail Gorbačov. Americký prezident označil summit za úspěšný, vyzdvihl upřímný dialog mezi oběma představiteli.³⁶⁹ Na závěr Reagan dodal, že ho nejvíce zaujaly ruské ženy, které označil za nejskvělejší podporu stability a všeho dobrého v Sovětském svazu.³⁷⁰ Jiný článek citoval slova amerického prezidenta, který chválil M. Gorbačova za jeho perestrojku a glasnost, a přivítal propuštění disidentů z pracovních táborů a vyzdvihl, že v poslední době bylo distribuováno mnoho kritických knih a filmů, jež byly dříve zakázány.³⁷¹

Jim Hoagland z Washington Post se v jednom ze svých článků ohlížel nad zisky summitu. Diplomatická jednání označil za rutinní, ale vyzdvihl způsob, jakým oba vůdci změnili náhled jeden na druhého.³⁷² Gorbačov připomněl svou procházku s americkým prezidentem, kde Reagan prohlásil, že jeho označení SSSR jakožto říše zla patří do jiné éry. Autor označil Reaganovu kritiku lidských práv a jeho setkání

³⁶⁵ „The major result is a continuation of dialogue, which now encompasses all of the key issues of world politics.“ Leader’s reactions are mixed. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 2. 6. 1988, s. 2.

³⁶⁶ „It would have been a very important statement. I believe we have missed a chance to take an important step toward a civilized relationship.“ Tamtéž.

³⁶⁷ Leader’s Reactions Are Mixed. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 2. 6. 1988, s. 2.

³⁶⁸ Suchý, P., c. d., s. 240.

³⁶⁹ Summit: Historic moments. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 2. 6. 1988, s. 2.

³⁷⁰ ROBERTS, S. V.: Summit Up, Reagan says woman of Russia impressed him most. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 2. 6. 1988, s. 2.

³⁷¹ Summit: Lag on right. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 28. – 29. 5. 1988, s. 2.

³⁷² HOAGLAND, J.: Immediate gains were slight. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 3. 6. 1988, s. 1.

s disidenty za vyjádření americké tolerance pro různorodost a individualitu. Ale vyhýbal se osobní kritice Gorbačova, obviňujíc byrokracii. Generální tajemník M. Gorbačov na druhou stranu neobvinil přímo Reagana z nepodepsání deklarace o mírovém soužití, ale svalil vinu na jeho poradce.³⁷³

Vedle toho Philip Taubman³⁷⁴ analyzoval setkání obou představitelů. Podle jeho komentáře sovětský vůdce vydělal na návštěvě amerického prezidenta. Nejen že dostal příslib dalšího vyjednávání s Reaganovým nástupcem, ale současně si pojistil pozici v rámci konference Komunistické strany.³⁷⁵ Autor článku ostře kritizoval, že sovětský tisk ve svých zprávách vynechal Reaganovu návštěvu Danilova kláštera, setkání se studenty na Moskevské univerzitě, což považoval za označení omezených hranic glasnosti. Právě Gorbačovova neústupnost pro mír a proti cizímu zasahování do vnitřních záležitostí upevnila jeho pozici pro stranickou konferenci. Summit je tak vnímán i jako důležitý test jeho vůdcovství.³⁷⁶

Tisk si všímal zmírnění postoje Ronalda Reagana k lidským právům, což odvodili z jeho prohlášení, že za všemi nedostatky stojí jakási „byrokracie“. Tlak přijmout Michaila Gorbačova za apoštola demokratizace a odzbrojení stál Ronalda Reagana příliš moc. Musíte být v Moskvě, abyste cítili tu snahu přizpůsobit se sovětské nepřizpůsobivosti. Novinář William Safire varoval před tím, že špatní hoši jsou stále u moci a možná o sobě dají vědět během nadcházející komunistické konference. Autor vyjadřoval obavy z toho, co se může stát, pokud Spojené státy americké pomohou rozvinout ekonomiku a překonat krizi Sovětského svazu. Sovětský svaz vyznával pluralismus v dobách krize a stalinismus, pokud stojí pevně na nohou. Doporučoval nechat kremelské vůdce dusit se ve vlastní šťávě, nechat je strhnout Berlínskou zeď, přestat pronásledovat disidenty apod. Dodává, že jen v takovém případě by měla začít Amerika spolupracovat s Gorbačovem.³⁷⁷

Svět se změnil, obě mocnosti už nejsou tak dominantní, jak to bývalo dříve. Obě velmoci se potřebovaly soustředit na ekonomiku, což vysvětlovalo i zaměření

³⁷³ HOAGLAND, J.: Routine: Gains not Immediate. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 3. 6. 1988, s. 2.

³⁷⁴ Specializoval se na otázky národní bezpečnosti, byl zpravodajem ve Washingtonu a redaktorem.

³⁷⁵ TAUBMAN, P.: Meeting Bolstered Gorbachev. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 3. 6. 1988, s. 1.

³⁷⁶ TAUBMAN, P.: Partner: Gorbachev Bolstered. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 3. 6. 1988, s. 2.

³⁷⁷ SAFIRE, W.: We are falling for the Gorbachev hard sell. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 3. 6. 1988, s. 4.

prezidentské kampaně v roce 1988 oproti předchozím volbám.³⁷⁸ Na začátku obě strany „hledaly společnou cestu k řešení existujících problémů“, nyní hledají konstruktivní spolupráci ve všech oblastech vztahů. Obě velmoci se shodly na spolupráci vědecké a technické, společném boji proti AIDS a proti drogám, ale i na společné ochraně životního prostředí.³⁷⁹

Jedním ze zajímavých témat v československém i zahraničním tisku byla mise na Mars. Návrh vzešel od Michaila Gorbačova, který let na rudou planetu chápal jako cestu k možné spolupráci. Věřil, že dohodu bude možné uzavřít ještě před tím, než Reagan opustí svůj úřad. Generální tajemník ÚV KSSS řekl: „*Vítr studené války je nahrazován větrem naděje*“ a dodal: „*Spolupracujeme, abychom ovládli vesmír a splnili vše, co je hodno sovětského a amerického národa.*“³⁸⁰ USA přivítaly spolupráci v rámci mise na Mars a doufaly, že během summitu dojde k rozšíření kulturní a vědecké výměny.³⁸¹

Socialistická média považovala za hlavní téma odzbrojování. Opět noviny vyzdvihovaly a detailně popisovaly výměnu ratifikačních listin mezi oběma státníky. Dalším velkým úkolem měla být dohoda o polovičním snížení strategických zbraní. Oba představitelé se shodli na tom, že dohoda může být uzavřena a podepsána ještě do konce funkčního období Ronalda Reagana. Československý tisk detailně vyjmenovával všechny dohody, jež byly podepsány v době Moskevského summitu. Spornými body zůstává strategická obranná iniciativa a problematika dodržování smlouvy o omezování systémů protiraketové obrany.³⁸² Rudé právo o výměně ratifikačních listin informovalo na titulní straně: „*Historický den pro celou planetu: Začátek epochy jaderného odzbrojení*“³⁸³, tento text se objevil v záhlaví novin, nad heslem: „*Proletáři všech zemí spojte se*“. To svědčilo o snaze zdůraznit, co by mělo být nejdůležitějším bodem setkání amerického prezidenta Ronalda Reagana a generálního tajemníka Michaila Gorbačova.

³⁷⁸ MORRIS, R.: A long road from war harangues to summit. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 31. 5. 1988, s. 4.

³⁷⁹ CHOSSUDOVSKY, E.: The U.S. – Soviet dialog is proceeding. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 31. 5. 1988, s. 4.

³⁸⁰ „*The winds of the Cold War are being replaced by the winds of hope. Let us cooperate to master the cosmos, to fulfill big programs ... worthy of the Soviet and American peoples.*“ HOAGLAND, J.: Gorbachev to Ask Reagan Joint Mars Mission. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 23. 5. 1988, s. 1.

³⁸¹ DROZDIK, W.: Local war, famine and Olympics security are topic for Reagan and Gorbachev. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 30. 5. 1988, s. 5.

³⁸² Desítky dokumentů. In: *Rudé právo*, Praha, 1. 6. 1988, s. 1.

³⁸³ Tamtéž.

4. 3. Analýza reflexe summitu v Moskvě

Socialistická média se začínala summitem v Moskvě zabývat až v posledním týdnu, kdy se objevily první zmínky o přípravách a především o ratifikaci smlouvy, jež byla podepsána ve Washingtonu. Zatímco průběh summitu ve dnech 30. května až 3. června byl v československém tisku zachycen velmi detailně, což svědčilo o významu, jenž byl schůzce přisuzován, a to i přestože nemělo dojít k uzavření žádné smlouvy. Noviny často citovaly či přejímaly informace z Pravdy či deníku Izvestija, nebo Moskevské televize. Mnohé názory zveřejněné o Spojených státech amerických byly zkreslené, v textech byla stále zřetelná propagace Sovětského svazu.

Zatímco československý tisk popisoval summit jako přelomový, zahraniční tisk naopak pochyboval o výjimečnosti jednání. Oproti ostatním setkáním se média věnovala problematice lidských práv, což bylo dáno především zaměřením Ronalda Reagana na tuto otázku. Socialistický tisk byl nucen věnovat se i této problematice, média zaměřila svou pozornost na hledání nedostatků ve Spojených státech. Ovšem i tak došlo k posunu, když socialistický tisk přiznal, že v minulosti se SSSR potýkal s omezováním lidských práv, což řadil do „jiné éry“. Socialistické noviny se zaměřily na kritiku USA a jejich porušování lidských práv, zvláště bezdomovectví, menšin a nezaměstnanost. V ČSSR novinách byla stále viditelná cenzura, což bylo zřetelné na vystoupení amerického prezidenta na univerzitě v Moskvě, noviny se o této události zmínily pouze stručnou zmínkou, zatímco zahraniční média Reaganův projev označila za jednu z nejvýznamnějších událostí schůzky. Otázky ohledně lidských práv označoval socialistický tisk za vměšování do vnitřních záležitostí.

I v československém tisku byl znatelný vliv glasnosti. Články již neobsahovaly tak silný ideologický podtext, zprávy převzaté z ČTK se dají charakterizovat i jako objektivní a jsou postaveny i na faktických údajích. Jinak tomu je v úvodnicích, komentářích a zahraničních reportážích, autory jsou tzv. zahraniční zpravodajové, v jejich textech je stále zřetelná propaganda Sovětského svazu. Zvláště články od moskevského zpravodaje se vyznačovaly výraznými prosovětskými komentáři a předpojatými texty. Zatímco zahraniční tisk se vyznačoval rozmanitostí v názorech.

Závěr

Studená válka rozdělila svět na západní a východní a ovlivnila veškeré další dějinné události. Americkým prezidentem se stal muž, který po většinu svého života bojoval proti komunismu, odmítl politiku détente a vydal se směrem ostrých slov vůči Sovětskému svazu. Modernizoval americkou armádu, vyhlásil program Strategické obranné iniciativy, tedy výzkumu a vývoje zařízení na zneškodnění střel ještě v kosmickém prostoru, což Sověti považovali za porušení smlouvy SALT II. z roku 1972. Proces proměny v mezinárodních vztazích započal nástupem nového generálního tajemníka Michaila Gorbačova, který se vydal cestou reform, vyhlášením tzv. perestrojky, spolu s ní prosazoval princip glasnosti. Snažil se najít cestu k smířování a odzbrojování. Čtyři summity mezi nejvyššími představiteli USA a SSSR přinesly významné změny v oblasti americko-sovětských vztahů.

Tato práce analyzuje několik vybraných periodik z československého a zahraničního tisku, snažila jsem se poukázat na názorové rozdíly v socialistických a v západních novinách. Vzhledem k ideologické inklinaci Československa k Sovětskému svazu je zajímavé sledovat, do jaké míry je dobový tisk objektivní. S nástupem reform docházelo k postupnému vývoji a pozvolné objektivitě ve zprávách.

V porovnání se západními listy je v Československu zřetelný vliv normalizace. Rudé právo bylo plně podřízeno KSČ a její ideologii. Uvolňování v souvislosti s glasností bylo v ČSSR velmi pozvolné. Především v letech 1985 a 1986 bylo v tisku zřetelné upřednostňování ideologie před seriózními informacemi. Hlavními zdroji informací byly ruské listy Pravda a Izvestija, jež byly nekriticky přebírány a většinou doslovně citovány, a to i celé články. Dalším častým zdrojem byla agentura TASS a ČTK. V letech 1987 a 1988 se stále projevovala poplatnost komunistické ideologii a vyzdvihování Sovětského svazu a Michaila Gorbačova. Viditelnou změnou bylo zobrazování amerického prezidenta Ronalda Reagana, který přestal být vnímán jako důvod zhoršení vztahů mezi USA a SSSR a odpůrce míru. Od setkání ve Washingtonu hysterie okolo Hvězdných válek ztlačila. A naopak hlavním tématem se stalo omezování lidských práv, západní a socialistický tisk se navzájem obviňoval z jejich porušování.

Typickým rysem bylo zamlčování informací, jež byly pro komunistickou propagandu nevyhovující. V zahraniční politice, i přes vyhlášení glasnosti a perestrojky, stále platilo striktní přejímání názorových postojů SSSR. Média měla především šířit komunistické myšlenky, cokoliv se vymykalo, vedlo k přísným postihům novinářů, což vedlo k autocenzuře. Z toho důvodu se žurnalisté raději podřídili názorovými postoji Sovětského svazu a vyhýbali se jakékoliv odlišné myšlence či názorům. Pozvolné změny v oblasti zahraniční politiky Sovětského svazu byly skutečně nevýrazné. S postupným uvolňováním ubylo ideologicky zaměřených článků, zprávy převzaté z ČTK byly více objektivní, ovšem komentáře, úvodníky a zprávy od zahraničních zpravodajů zůstaly nadále účelové.

Socialistická média usilovala o vytvoření dojmu seriózního a objektivního deníku. V průběhu setkání dávala periodika stejný prostor pro výroky obou představitelů, texty přejímali i z amerického tisku, ale články byly pečlivě vybírány, tak aby potvrdzovaly názor, že Spojené státy jsou zdrojem zla. Během summitů se československé noviny soustředily na oblast jaderného odzbrojování. V průběhu prvních dvou setkání byly silným tématem Hvězdné války, na čemž byly dokazovány mocenské zájmy USA, zatímco SSSR byl zobrazován jako mírová velmoc. V průběhu summitu ve Washingtonu byla zřetelná změna v omezení nepřátelské rétoriky ze strany socialistického tisku. Tato změna byla způsobena spíše tím, že summity ve Washingtonu i v Moskvě nepřinesly žádné vyhrocené situace. Americký prezident se v závěru svého funkčního období nevyjadřoval vůči SSSR v tak agresivních tónech, jako tomu bylo v jeho prvním funkčním období.

V československém tisku se objevovaly články k jednotlivým summitům především od zahraničních zpravodajů. Z Washingtonu psal zprávy Zdeněk Porybný, který v období 1985-1988 pečlivě udržoval linii nastavenou Sovětským svazem, Ronald Reagan a jeho administrativa byli představiteli všeho zlého, zatímco Michail Gorbačov byl symbolem míru. Moskevský zpravodaj Milan Jelínek byl dalším, kdo se vyjadřoval k zahraniční politice. Často se odkazoval na slova vysoce postavených funkcionářů ze Sovětského svazu, nebo na oficiální sovětské deníky. K summitu nejvyšších představitelů USA a SSSR se vyjadřovali i další novináři. Řada článků byla uváděna bez jména autora, někdy odkazovaly na zahraničního zpravodaje, ale jeho jméno uvedeno nebylo.

Ze zahraničních novinářů se k tématu setkání Ronalda Reagana a Michaila Gorbačova vyjadřoval mnoha příspěvky R. W. Apple Jr., který publikoval v The New York Times, International Herald Tribune, ale jeho články se objevovaly i v deníku Pittsburgh Post-Gazette. R. W. Apple pečlivě sledoval a vyjadřoval se k situaci v Sovětském svazu, současně sledoval, jak se veřejnost staví k setkání mezi americkým prezidentem a sovětským generálním tajemníkem. Ve velkém se k zahraničnímu dění vyjadřovali J. Hoagland a H. Tanner, oba publikovali v International Herald Tribune. Řada zahraničních článků se odkazovala na zpravodajskou agenturu Reuters a Associated press (AP) či United Press International (UPI).

Západní tisk měl svobodný prostor pro svou tvorbu, hlavním přínosem byla snaha o co nejširší informovanost, zvláště v oblastech, které byly v socialistickém tisku potlačovány. Západní noviny popisovaly reformy v sovětském bloku, ale současně vyjadřovaly určitou skepsi vůči perestrojce i glasnosti, označovaly je za dočasný projekt, který Michail Gorbačov využívá jen s tím záměrem, že mu Západ poskytne finanční pomoc. Americký tisk byl po celou dobu nedůvěřivý vůči změnám, na jednu stranu vítal omezení jaderných zbraní a změny k lepšímu ve vztazích mezi velmocemi, na druhou stranu varoval před možnými záměry Sovětů a jejich historickou rozpínavostí. Současně vyjadřoval obavy, zda stárnoucí Ronald Reagan se zvládne postavit mladému generálnímu tajemníkovi.

Informovanost v západním i socialistickém tisku se značně lišila. Na faktografické údaje byly bohatší noviny západní. Rozdíl najdeme i v různorodosti názorů. Československé deníky se spíše zaměřily na vyzdvihování úspěchů a úsilí SSSR. Média byla zaplavena velkým množstvím článků, ale ty obsahovaly stále stejné informace, které byly dokola rozebírány, zvláště návrhy Sovětského svazu byly detailně probírány a vyzdvihovány.

Seznam zkratek

ABM	Anti-Ballistic Missile Treaty; Dohoda o protiraketových systémech
ČSSR	Československá socialistická republika
ČTK	Československá tisková kancelář
INF	Smlouva o likvidaci raket středního doletu
KGB	Výbor státní bezpečnosti
KSČ	Komunistická strana Československa
NBC	National Broadcasting company; Národní vysílací společnost
NDR	Německá demokratická republika
NSDD	Direktivy pro národní bezpečnost
OSN	Organizace spojených národů
RCA	Radio Corporation of America
SALT	Strategická obranná iniciativa
SDI	Strategická obranná iniciativa
SRN	Spolková republika Německo
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
TASS	Telegrafní agentura Sovětského svazu
USA	Spojené státy americké
ÚV KSSS	Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu

Bibliografie

Odborná literatura

BEDNAŘÍK, P., JIRÁK J., KÖPPLOVÁ B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8.

D'SOUZA, Dinesh. *Ronald Reagan: jak se obyčejný muž stal neobyčejným vůdcem*. Brno: Barrister & Principal, 2004, 262 s. ISBN 80-86598-24-1

DURMAN, Karel. *Popely ještě žhavé: Konce dobrodružství*. Praha: Karolinum, 2013, 559 s. ISBN 978-80-246-2358-0.

DURMAN, Karel. *Útěk od praporů: Kreml a krize impéria 1964-1991*. Praha: Karolinum, 1998, 531 s. ISBN 80-7184-672-4.

GADDIS, John Lewis. *Studená válka*. V Praze: Slovart, 2006, 278 s. ISBN 80-7209-843-8.

GORBAČOV, Michail Sergejevič. *Vzpomínky a zamyšlení: můj život*. Praha: Ikar, 2014, 470 s. ISBN 978-80-249-2359-8.

Informační boj o Československo / v Československu (1945-1989). Editor Jaroslav PAŽOUT. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2014, 287 s. ISBN 978-80-87912-10-2.

LUŇÁK, Petr. *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Praha: Libri, 1997, 460 s. ISBN 80-85983-29-X.

NÁLEVKA, Vladimír. *Horké krize studené války*. Praha: Vyšehrad, 2010, 196 s. ISBN 978-80-7429-011-4.

NÁLEVKA, Vladimír. *Studená válka*. V Praze: Triton, 2003, 234 s. ISBN 80-7254-327-X.

O'SULLIVAN, John. *Ronald Reagan: sto let od narození: sborník textů*. Editor Marek LOUŽEK. Praha: CEP, 2011, 157 s. ISBN 978-80-87460-02-3.

REAGAN, Ronald. *Život jednoho Američana: paměti prezidenta*. Praha: Prostor, 1997, 722 s. ISBN 80-85190-60-5.

SCHWEIZER, Peter. *Reaganova válka: velký příběh o čtyřicetiletém boji Ronalda Reagana a konečném vítězství nad komunismem*. Praha: Ideál, 2007, 351 s. ISBN 978-80-86995-04-5.

SUCHÝ, Petr. *Reagan a říše zla: vývoj americké zahraniční politiky a vztahů mezi supervelmocemi v letech 1981-1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004, 283 s. ISBN 80-7325-046-2.

VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Praha: Libri, 2000, 860 s. ISBN 80-85983-82-6.

WEISBERG, Jacob. *Ronald Reagan*. Přeložil Jana ODEHNALOVÁ. Buková u Příbramě: Tomáš Krsek s.r.o. společně s nakladatelstvím Aligier, 2016, 189 s. ISBN 978-80-906242-2-1.

Prameny

Televizní noviny. In: Česká televize [online], [vid. 27. 12. 2017] 04: 50. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10132488909-pred-25-lety/212411000111209>.

President Reagan's Briefing for network anchors on Reykjavík summit. Reagan Library. In: Youtube [online], [vid. 27. 12. 2017], 00: 35. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=JkTAOcVGGko>.

Adress to the nation on the meetings with Soviet general Secretary Gorbachev in Iceland. Reagan Library. In: Youtube [online], [vid. 26. 12. 2017], https://www.youtube.com/watch?v=CDi5g_9j9HM.

Televizní noviny. Nereálné plány Pentagonu. In: Česká televize [online], [vid. 27. 12. 2017], 01: 54. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10132488909-pred-25-lety/210411000111206>.

President Reagan's Interview with Brian Widlake from BBC. Reagan library. In: Youtube [online], [vid. 27. 12. 2017], 01: 35. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=2cGZKv8BMlo>.

Address to the Nation and the World on the Upcoming Soviet-United States Summit Meeting in Geneva. Ronald Reagan Presidential Library & Museum [online], [vid. 22. 9. 2017], dostupné z: <https://reaganlibrary.gov/archives/speeches/33-archives/speeches/1985/5048-110985a>.

Adress to the nation on the meetings with Soviet general Secretary Gorbachev in Iceland, 13. 10. 1986 [online], [vid. 22. 8. 2017], dostupné z: <https://www.reaganlibrary.archives.gov/archives/speeches/1986/101386a.htm>.

An uncertain summit. In: *International Herald tribune*, Zurich, 11. - 12. 10. 1986, s. 1.

APPLE, R. W.: Reagan-Gorbachev talks end; new effort on arms planned; president sees a fresh start. In: *The New York Times*, New York, 22. 11. 1985 [online], [vid. 18. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1985/11/22/world/reagan-gorbachev-talks-end-new-effort-arms-planned-president-sees-fresh-start.html?pagewanted=all>.

APPLE, R. W.: 3 key issue on agenda of U.S. leader. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 18. 11. 1985, s. 1. - 2.

APPLE, R. W.: Gorbachev seems to have persuaded America He's different. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 5. -6. 12., 1987, s. 5.

APPLE, R. W.: Reagan, Gorbachev in good atmosphere. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 20. 11. 1985, s. 1.

APPLE, R. W.: Reagan-Gorbachev talks end; new effort on arms planned; president sees a fresh start. In: *The New York Times*, New York, 22. 11. 1985 [online], [vid. 18. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1985/11/22/world/reagan-gorbachev-talks-end-new-effort-arms-planned-president-sees-fresh-start.html?pagewanted=all>.

APPLE, R. W.: Reagan-Gorbachev talks end; new effort on arms planned; president sees a fresh start, In: *The New York Times*, New York, 22. 11. 1985 [online], [vid. 24. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1985/11/22/world/reagan-gorbachev-talks-end-new-effort-arms-planned-president-sees-fresh-start.html?pagewanted=all>.

APPLE, R. W.: Summit leaders hit it off. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 20. 11. 1985, s. 1.

APPLE, R. W.: THE SUMMIT: A Tempered optimism; At the end of an unlikely journey, Reagan and Gorbachev are mindful of differences. In: *The New York Times*. New York, 8. 12. 1987 [online], [vid. 29. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1987/12/09/world/summit-tempered-optimism-end-unlikely-journey-reagan-gorbachev-are-mindful.html>.

- Arms deadlock remains, In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 22. 11. 1985, s. 1.
- Arms deadlock remains. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 22. 11. 1985, s. 2.
- At the Outset, an Exchange of Proverbs and Words of Hope. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 30. 5. 1988, s. 2.
- Battle of INF treaty. In: *International Herald Tribune*, Zurich 3. - 4. 12. 1987, s. 6.
- BENDA, A.: Nedělní drama na Islandu. *Mladá fronta*. 14. 10.1986, s. 5.
- British believe Reykjavik summit was a Soviet trick. In: *Bangor Daily News*, Bangor, 29. 10. 1986, s. 1.
- BRODER, D. S.: This summit is making people nervous. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 13. 11. 1985, s. 4.
- CANNON L. - OBERDORFER D.: U. S. tells Soviet Union it is willing to extend adherence to SALT 2. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 1985, 14. 11., s. 1.
- CANNON, L.- OBERDORFER, D.: U. S. tells Soviet Union it is willing to extend adherence to SALT-2. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 14. 11. 1985, s. 5.
- CANNON, L.: Leaders agreed on talks in Iceland Oct. 11 – 12. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 1. 10. 1986, s. 1.
- Chceme hledat cestu, In: *Mladá fronta*, Praha, 11. 10. 1986, s. 1.
- Chceme hledat cestu. In: *Mladá fronta*, Praha, 11. 10. 1986, s. 5.
- CHOSSUDOVSKEY, E.: The U.S. – Soviet dialog is proceeding. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 31. 5. 1988, s. 4.
- COFFEY, R.: Reagan and Gorbachev not in the same league with baseball playoff. In: *Spokane Chronicle*, 7. 10. 1986, s. A13.
- CZUCZKA, T.: Jackson shares the spotlight. In: *Pittsburgh Post-Gazette*. Pittsburgh, 20. 11. 1985, s. 4.
- Desítka dokumentů. In: *Rudé právo*, Praha, 1. 6. 1988, s. 1.
- DOBBS, M.: After U. S. Acts, Supreme Soviet Ratifies Treaty. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 30. 5. 1988, s. 5.

DOWD, M.: Iceland: a date with history. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 11. - 12. 10. 1986, s. 2.

DOWD, M.: In U. S. Soviets Forget About Central Plans. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 10. 12. 1987, s. 6.

DROZDIAK, W.: Local war, famine and Olympics security are topic for Reagan and Gorbachev. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 30. 5. 1988, s. 5.

FITCHETT, J.: Europe: officials see Appeal in a summit meeting without drama. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 26. 5. 1988, s. 5.

Gorbachev gets boost from Thatcher talks. In: *Milwaukee Journal*, Milwaukee, 7. 12. 1987, s. 1.

Greeting at the White House: Excerpts from the official Remarks. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 1.

GWERTZMAN, B.: Reagan – Gorbachev Talks End in Stalemate as U.S. Rejects Demand to Curb „Star Wars“. In: *New York Times*, New York, 13. 10. 1986 [online], [22. 8. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1986/10/13/world/reagan-gorbachev-talks-end-in-stalemate-as-us-rejects-demand-to-curb-star-wars.html?pagewanted=all>.

GWERTZMAN, B.: The Iceland Summit: Setting the Stage; U. S. Stressing Human Rights and Regional Issues. In: *The New York Times*, New York, 10. 11. 1986 [online], [vid. 29. 9. 2017], dostupné z [www](http://www.nytimes.com/1986/10/10/world/iceland-summit-setting-stage-us-stressing-human-rights-regional-issues.html): <http://www.nytimes.com/1986/10/10/world/iceland-summit-setting-stage-us-stressing-human-rights-regional-issues.html>.

GWERTZMAN, B.: U.S. wants progress on Issues other than arms, In: *International Herald Tribune*, Zurich, 11. -12. 10. 1986, s. 1.

HAJSKÝ, R.: Zveřejněna listina politických vězňů. In: *Rudé právo*, Praha, 2. 6. 1988, s. 2.

Harmony reigns at glittering diner. In: *Milwaukee Journal*, Milwaukee, 9. 12. 1987, s. 11A.

HARRISON, S.: The summit's agenda should include Afghanistan. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. – 10. 11. 1985, s. 4.

- Hledá se slovo. In: *Rudé právo*, Praha, 31. 5. 1988, s. 2.
- HOAGLAND, J.: Gorbachev to Ask Reagan Joint Mars Mission. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 23. 5. 1988, s. 1.
- HOAGLAND, J.: Immediate gains were slight. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 3. 6. 1988, s. 1.
- HOAGLAND, J.: Is Gorbachev as special as Reagan thinks he is. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 10. 12. 1987, s. 1.
- HOAGLAND, J.: Routine: Gains not Immediate. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 3. 6. 1988, s. 2.
- HOAGLAND, J.: Summit: The portents balance is Positive. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 26. 5. 1988, s. 4.
- HOFFMAN, D.: Reagan says talks with Gorbachev have moved arms control forward. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 23. – 24. 11. 1985, s. 4.
- HOFFMAN, D.: Scene: Pageantry and promise. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 4.
- HOFFMAN, D.: The 3d summit: Pageantry, promises and symbols. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 1.
- HOUGH, J. F.: The Strange Summit: Pitfalls and illusions. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 28. – 29. 5. 1988, s. 4.
- Human rights progress seen, but Helsinki standards not met. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 30. 5. 1988, s. 2.
- In Soviet media, It's now America the nice. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 10. 12. 1987, s. 1.
- Jednání SSSR-USA v Ženevě zahájeno. In: *Mladá fronta*, Praha, 20 11. 1985, s. 1.
- JELÍNEK, M.: Prezident je rád velmi ... In: *Rudé právo*, Praha, 30. 5. 1988, s. 2.
- JELÍNEK, M.: Proč ženevské setkání. In: *Rudé právo*, 1985, 4. 11., s. 7.
- JELÍNEK, M.: Rozhodující bude ochota dohodnout se. In: *Rudé právo*, Praha, 14. 11. 1985, s. 7.

- JELÍNEK, M.: Úvahy před Ženevou. In: *Rudé právo*, Praha, 1985, 7. 11. s. 7.
- KASTOR, E. – RADCLIFFE, D.: Moscow Night's at the White House tops off formal diner for visitors. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 10. 12. 1987, s. 6.
- KAZDA, L.: Dům na Spaso. In: *Rudé právo*, Praha, 26. 5. 1988, s. 7.
- KAZDA, L.: Hluboké rozčarování z postojů USA. In: *Rudé právo*, Praha, 25. 9. 1986, s. 7.
- KAZDA, L.: Moskva: cestou úmluv ze Ženevy. In: *Rudé právo*, Praha, 11. 10. 1986, s. 7.
- KELLER, B.: Meaning of Glasnost is Clouded By Soviet Crackdown on Dissent. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 11. 12. 1987, s. 5.
- KISSINGER, H. A.: Reagan's chances of negotiating an accord at Geneva: If not now, when? In: *International Herald Tribune*, Zurich, 18. 11. 1985, s. 5.
- KRAUTHAMMER, CH.: For Reagan a summit induces amnesia. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 4. - 5. 10., 1986, s. 5.
- Leader's reactions are mixed. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 2. 6. 1988, s. 2.
- LEDERER, E. M.: First ladies focus on substantive issues. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 21. 11. 1985, s. 3.
- LEE, G.: Soviet americanologists play key summit role. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 4.
- LUERS, W. H.: ...or a Fine Starting Point for a President in the Saddle. " ...or a fine starting for a president in the saddle? In: *International Herald Tribune*, Zurich, 6. 10. 1986, s. 4.
- Mírové manifestace po celém světě. In: *Rudé právo*, Praha, 1985, 18. 11., s. 6.
- MORRIS, R.: A long road from war harangues to summit. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 31. 5. 1988, s. 4.
- Moscow summit; Reagan's words: Differences continue to recede. In: *The New York Times*, New York, 2. 6. 1988 [online], [vid. 28. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1988/06/02/world/moscow-summit-reagan-s-words-differences-continue-to-recede.html>.

Mrs. Reagan greets Mrs. Gorbachev for first tea. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 20. 11. 1985, s. 5.

Naděje a obavy před Reykjavíkem. In: *Mladá fronta*, Praha, 9. 10. 1986, s. 5.

Naděje světa míří k Reykjavíku. In: *Mladá fronta*, Praha, 2. 10. 1986, s. 4.

NELSON, J.: Meeting: Don't Undercut Me, Reagan Urges. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 4. – 5. 10 1986, s. 2.

NOKES, R. G.: Stroll, chats add an air of informality to the talks. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 19. 11. 1985, s. 4.

NSDD-194 [online], [vid. 20. 3. 2017], dostupné z: <http://fas.org/irp/offdocs/nsdd/23-2672a.gif>.

NSDD-245 [online], [vid. 10. 8. 2017], dostupné z: <https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-245.htm>.

NSDD-250, Post Reykjavík Follow-up [online], [26. 9. 2017], dostupné z: <https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-250.pdf>.

NSDD-304: Organization for the Moscow Summit [online], [vid. 22. 8. 2017], dostupné z: <https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-304.htm>.

OBERDORFER, D.: U. S., Soviet Union Sign Pact to Scrap INF Missiles. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 1.

Obhajoba dohody. In: *Rudé právo*, Praha, 5. 12. 1987, s. 7.

Odvrátit hrozbu jaderné války, zajistiti plodnou spolupráci. In: *Rudé právo*, Praha, 19. 11. 1985, s. 7.

PFAFF, W.: Summitry in Iceland: no place for high hopes. *International Herald Tribune*, Zurich, 6. 10. 1986, s. 4.

PINCUS, W. – OTAWAY, D.: Stockholm talks end in pact; Progress on summit is cited. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 22. 9. 1986, s. 6.

PORUBCANSKY, M. J.: Moscow Rushes to spruce up as American president nears. In: *Schenectady Gazette*, Schenectady, 26. 5. 1988, s. 6.

PORYBNÝ, Z.: Bílý dům manévruje. In: *Rudé právo*, Praha, 10. 10. 1986, s. 7.

- PORYBNÝ, Z.: Dohoda SSSR-USA. In: *Rudé právo*, Praha, 1. 10. 1986, s. 1.
- PORYBNÝ, Z.: Hledá se slovo. In: *Rudé právo*, Praha, 31. 5. 1988, s. 2.
- PORYBNÝ, Z.: Nevídaný zájem. In: *Rudé právo*, Praha 7. 12. 1987, s. 6.
- PORYBNÝ, Z.: Obhajoba dohody. In: *Rudé právo*. Praha, 5. 12. 1987, s. 7.
- PORYBNÝ, Z.: Obhajoba hvězdných válek. In: *Rudé právo*, Praha, 15. 10. 1986, s. 7.
- PORYBNÝ, Z.: Pozadí jedné kampaně Pentagonu a výrobců zbraní. In: *Rudé právo*, Praha, 10. 10. 1986, s. 6.
- PORYBNÝ, Z.: Proč tolik zloby na pravici? In: *Rudé právo*, Praha, 11. 12. 1987, s. 1.
- PORYBNÝ, Z.: Spojené státy před Reykjavíkem. In: *Rudé právo*, Praha, 8. 10. 1986, s. 7.
- PORYBNÝ, Z.: Tři věty a jedno slovo. In: *Rudé právo*, Praha, 1. 6. 1988, s. 3.
- PORYBNÝ, Z.: USA před Ženevou. In: *Rudé právo*, Praha, 2. 11. 1985, s. 7.
- PORYBNÝ, Z.: Washington uvítal Michaila Gorbačova. In: *Rudé právo*, Praha, 8. 12. 1987, s. 7.
- PORYBNÝ, Z.: Washington žije schůzkou. In: *Rudé právo*, Praha, 1. 12. 1987, s. 1.
- Pozitivní posun. In: *Rudé právo*, Praha, 22. 11. 1985, s. 7.
- Před ženevským dialogem. In: *Rudé právo*, Praha, 15. 11. 1985, s. 1.
- Předběžný program schůzky ve Washingtonu. In: *Rudé právo*, Praha, 2. 12. 1987, s. 6.
- Prezidentovým hostem hitlerovský policajt. In: *Rudé právo*, Praha, 1. 6. 1988, s. 3.
- Přihlížet ke společným zájmům všeho lidstva. In: *Rudé právo*, Praha, 10. 12. 1987, s. 2.
- Projevy R. Reagana a M. Gorbačova na zahajovacím ceremoniálu. In: *Rudé právo*, Praha, 9. 12. 1987, s. 2.
- Radio Address to the Nation and the World on the Upcoming Soviet-United States Summit Meeting in Geneva. Ronald Reagan Presidential Library & Museum [online], [vid. 22. 9. 2017], dostupné z: <https://reaganlibrary.gov/archives/speeches/33-archives/speeches/1985/5048-110985a>.

Ratifikováno. In: *Rudé právo*, Praha, 30. 5. 1988, s. 1.

Reagan arrives in Helsinki on way to Moscow summit. In: *Bangor Daily News*, Bangor, 26. 5. 1988, s. 1.

Reagan assailed by right. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 4. 12. 1987, s. 5.

Reagan Holds hope for better relations. In: *Daily News*, Bowling Green, 22. 11. 1985, s. 1.

Reagan says hell no to firing of Weinberger. In: *Millwaukee Sentinel*, Millwaukee, 11. 11. 1985, s. 1.

Reagan says Russia still Lags on Rights. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 28. – 29. 5. 1988, s. 1.

Reagan says some Indians made fortunes from oil. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 1. 6. 1988, s. 3.

Reagan says there's hope for arms limits. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 14. 10. 1986, s. 1.

Reagan Tells Russians „It's Time“ on Rights. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 31. 5. 1988, s. 1.

Reagan-Gorbachev talks end; new effort on arms planned; president sees a fresh start. In: *The New York Times*, New York, 22. 11. 1985 [online], [vid. 19. 8. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1985/11/22/world/reagan-gorbachev-talks-end-new-effort-arms-planned-president-sees-fresh-start.html?pagewanted=all>.

Reaganův projev na VS OSN. Ronald Reagan Presidential Library & Museum [online], [vid. 20. 9. 2017], dostupné z:

<http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1986/092286a.htm>.

Remarks on Departure for Reykjavik, Iceland, [online], [vid. 29. 9. 2017], dostupné z: <https://www.reaganlibrary.archives.gov/archives/speeches/1986/100986c.htm>.

REM NICK, D.: Gorbachev woos U.S. intellectuals, urging them to inspire politicians. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 10. 12. 1987, s. 7.

ROBERTS, S. V.: Reagan applauded as a civics pro fat the Gorbachev's old alma mater. Zurich, In: *International Herald Tribune*, Zurich, 1. 6. 1988, s. 3.

ROBERTS, S. V.: Reagan Opens Moscow talks „Sparks“ Fly. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 30. 5. 1988, s. 1-2.

ROBERTS, S. V.: Summit up, Reagan says woman of Russia impressed him most. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 2. 6. 1988, s. 2.

Rosenthal, A. M.: Gorbachev: He pulled no Punches. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 2. 12. 1987, s. 6.

ROSENTHAL, A.: Summit collapse makes it clear that Soviets fear Star Wars. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 14. 10. 1986, s. 2.

ROVENSKÝ, D.: Jak probíhala schůzka v Reykjavíku. In: *Rudé právo*, Praha, 13. 10. 1986, s. 1.

ROVENSKÝ, D.: Otevřené, věcné rozhovory: Druhý den ženevské schůzky M. Gorbačova s R. Reaganem. In: *Rudé právo*, Praha, 21. 11. 1985, s. 1.

ROVENSKÝ, D.: Před zahájením schůzky. In: *Rudé právo*, Praha, 10. 10. 1986, s. 1.

ROVENSKÝ, D.: První krok. In: *Rudé právo*, Praha, 22. 11. 1985, s. 4.

ROVENSKÝ, D.: Sovětsko-americké setkání na nejvyšší úrovni zahájeno. In: *Rudé právo*, Praha, 20. 11. 1985, s. 7.

Russ official sees summit extension. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 20. 11. 1985, s. 1.

SAFIRE, W.: Before and after treaties, Moscow is an adversary. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 10. 12. 1987, s. 6.

SAFIRE, W.: This time the summiteers had a professional run-up. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 31. 5. 1988, s. 5.

SAFIRE, W.: We are falling for the Gorbachev hard sell. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 3. 6. 1988, s. 4.

SANDLER, N. D.: Reagan promises Frank talk upon arrival in Iceland. In: *Schenectady Gazette*. Schenectady, 10. 10. 1986, s. 1.

SCHELL, J.: A modest treaty but a step toward realism. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 8.

SCHWEID, B.: Reagan and Gorbachev stake a lot on upcoming Reykjavik summit. *The Southeast Missourian*, Cape Girardeau, 7. 10. 1986, s. 5A.

SCHWEID, B.: Vintage Reagan will make appearance at summit. In: *Millwaukee Journal Sentinel*, Millwaukee, 1985, 19. 11., s. 2.

Senát Ratifikoval. In: *Rudé právo*, Praha, 28. 5. 1988, s. 1.

SMITH, H. – PINCUS, W.: Arms: missile talks are stymied. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 24. 9. 1986, s. 6.

SMITH, H. – PINCUS, W.: Differences remain over deployment. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 24. 9. 1986, s. 1.

SODERLUND, D.: Stockholm talks end in pact; Progress on summit is cited. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 22. 9. 1986, s. 6.

Sovětská novináři o besedě v Bílém domě. In: *Rudé právo*, Praha, 5. 11. 1985, s. 7.

Soviet accent U. S. discord on arms talks. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 18. 11. 1985, s. 1-2.

Soviet briefing disrupted for 2nd time by hecker. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 19. 11. 1985, s. 2.

Soviet Jewish Emigration Gains in the Agenda. In: *New York Times*, New York, 11. 10. 1986 [online], [vid. 22. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1986/10/11/world/soviet-jewish-emigration-gains-in-the-agenda.html>.

Soviet leader hopes to hear „new words“ from United States. In: *Bangor Daily News*, Bangor, 8. 11. 1987, s. 1.

Soviet media break a taboo on showing Reagan. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 22. 11. 1985, s. 2.

Střetnutí dvou přístupů. In: *Rudé právo*, Praha, 14. 10. 1986, s. 1.

Summit ends in impasse. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 13. 10. 1986, s. 1.

Summit: Historic moments. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 2. 6. 1988, s. 2.

Summit: Lag on right. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 28. – 29. 5. 1988, s. 2.

SYRUČEK, M.: Šance pro politický realismus. In: *Mladá fronta*, Praha, 19. 11. 1985, s. 5.

TANNER, H.: Leaked letter asks president for vigilance. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 18. 11. 1985, s. 1. - 2.

TANNER, H.: Pleasant summit opens with a hint of extension. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 20. 11. 1985, s. 1.

TANNER, H.: Reagan, Gorbachev end talks by pledging peace. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 22. 11. 1985, s. 1.

TANNER, H.: Soviet Leader in Geneva, says arms limit is summit goal. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 19. 11. 1985, s. 1.

TANNER, H.: U. S. reports progress as Reagan, Gorbachev talk privately a 2nd day. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 21. 11. 1985, s. 1.

TANNER, H.: U. S. reports progress as Reagan, Gorbachev talk privately a 2nd day. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 21. 11. 1985, s. 5.

TAUBMAN, P.: For Gorbachev, an Orthodox View of U.S. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 5.- 6. 12. 1987, s. 5.

TAUBMAN, P.: Meeting Bolstered Gorbachev. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 3. 6. 1988, s. 1.

TAUBMAN, P.: Partner: Gorbachev Bolstered. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 3. 6. 1988, s. 2.

Televizní rozhovor, 12. 11. 1985 v Bílém domě. Ronald Reagan Presidential Library & Museum [online], [vid. 20. 9. 2017], dostupné z:

<http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1985/111285b.htm>.

The Daniloff affair: 4 tense weeks. In: *The New York Times*, New York, 30. 9. 1986 [online], [10. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1986/09/30/world/the-daniloff-affair-4-tense-weeks.html>.

The Iceland Summit: Outside the main event. In: *New York Times*, New York, 12. 10. 1986 [online], [vid. 22. 9. 2017], dostupné z:

<http://www.nytimes.com/1986/10/12/world/iceland-summit-outside-main-event-iceland-protests-jews-hare-krishna.html>.

The issues in Geneva. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 19. 11. 1985, s. 1.

- The main Summit Business is arms control. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 14. 11. 1985, s. 4.
- TIHLAŘÍK, J.: S pohledem do budoucna. In: *Rudé právo*, Praha, 27. 5. 1988, s. 7.
- Tisková konference Michaila Gorbačova. In: *Rudé právo*, Praha, 22. 11. 1985, s. 3. - 4.
- Trust but verify. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 4.
- Two spokesmen shed light on news blackout. In: *Milwaukee Sentinel*, Milwaukee, 20. 11. 1985, s. 2
- U. S. wants progress on issues other than arms. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 11- 12. 10. 1986, s. 1.
- Uměle vyhocené ovzduší, In: *Mladá fronta*, Praha, 22. 9. 1986, s. 1.
- Uměle vyhocené ovzduší. In: *Mladá fronta*, Praha, 22. 9. 1986, s. 3.
- USA záměrně zkreslují fakta. In: *Rudé právo*, Praha, 1985, 11. 11. s. 6.
- Úvahy před Ženevou. In: *Rudé právo*, Praha, 7. 11. 1985, s. 7.
- Výsledek zmařila neústupnost USA. In: *Mladá fronta*, Praha, 13. 10. 1986, s. 1.
- Výzva prezidenta USA. In: *Mladá fronta*, Praha, 16. 11. 1985, s. 15.
- Washington žije schůzkou. In: *Rudé právo*, Praha, 1. 12. 1987, s. 1.
- Weinberger vypustil torpédo. In: *Mladá fronta*, Praha, 20. 11. 1985, s. 5.
- WEINRAUB, B.: A Summit Failure Nightmare. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 25. 11. 1985, s. 1.
- WEINRAUB, B.: Behind the Scenes at Geneva: A Nightmare vision of failure. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 25. 11. 1985, s. 5.
- WEINRAUB, B.: Reagan and Gorbachev optimistic after meeting; president, back in U.S., looks ahead to a 'new realism'. In: *The New York Times*, New York, 22. 11. 1985 [online], [vid. 17. 8. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1985/11/22/world/reagan-gorbachev-optimistic-after-meeting-president-back-us-looks-ahead-new.html?pagewanted=all>.

WEINRAUB, B.: Second U. S. – Soviet summit likely, In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 19. 11. 1985, s. 1.

WEINRAUB, B.: The Iceland Summit setting the stage. In: *New York Times*, New York, 10. 10. 1986 [online], [vid. 16. 9. 2017], dostupné z: <http://www.nytimes.com/1986/10/10/world/the-iceland-summit-setting-the-stage-president-arrives-for-iceland-talks.html>.

WEINRAUF, B.: Gorbachev's visit brings out banners. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 9. 12. 1987, s. 3.

What the Geneva summit achieved. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 22. 11. 1985, s. 6.

WICKER, T.: Smlouva pana Reagana. In: *Rudé právo*. 5. 12. 1987, s. 6.

WILL, G. F.: For Gorbachev's U.S. visit, try this didactic itinerary. In: *International Herald Tribune*, Zurich, 17. 11. 1987, s. 6.

WILL, G. F.: What Soviet leaders really mean. In: *Pittsburgh Post-Gazette*, Pittsburgh, 18. 11. 1985, s. 6.

Za seriózní a věčný dialog. In: *Rudé právo*, Praha, 2. 10. 1986, s. 1.

Zachovat to, čeho bylo dosaženo v oblasti strategických zbraní. In: *Rudé právo*, Praha, 7. 11. 1985, s. 6.

Žádné nové podněty. In: *Mladá fronta*, Praha, 1985, 16. 11., s. 5.

Tištěné zdroje:

International Herald Tribune: The global newspaper. Curych, ročníky 1985 – 1988, ISSN: 0294-8052.

Mladá fronta: ústřední orgán Československého svazu mládeže. Praha: ústřední výbor Československého svazu mládeže, ročníky 1985-1988, ISSN: 1210-1168.

Internetové odkazy:

Bangor Daily News dostupné z:

https://news.google.com/newspapers?nid=3yMDF_cvnR8C&dat=19861029&b_mode=2, ISSN: 0892-8738.

Daily News, Bowling Green, Kentucky dostupné z:

https://news.google.com/newspapers?nid=bxbQgRQgr4sC&dat=19851121&b_mode=2&hl=en.

Milwaukee Journal Sentinel, Milwaukee dostupné z: <https://www.jsonline.com/>, ISSN: 1082-8850.

NSDD-194: Meeting with Soviet Leader in Geneva: Themes and Perception, dostupné z <https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-194.htm>.

NSDD-245: Reagan-Gorbachev Preparatory Meeting, dostupné z: <https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-245.htm>.

NSDD-250: Post Reykjavik Follow up, dostupné z: <https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-250.pdf>.

NSDD-304: Organizing for the Moscow Summit, dostupné z: <https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-304.htm>.

Rudé právo, Praha: Ústřední výbor KSČ, ročníky 1985 – 1988, dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo>, ISSN: 0032-6569.

Schenectedy Gazette, Schenectedy, dostupné z:

<https://news.google.com/newspapers?nid=ziW8EwMpto0C>, ISSN: 1050-0340.

Southeast Missourian, Cape Girardeau, dostupné z:

https://news.google.com/newspapers?nid=OcrVwKPngoC&dat=19861006&b_mode=2.

Spokane Chronicle, Spokane, dostupné z:

https://news.google.com/newspapers?nid=kxd3qP2_5uAC&dat=19861007&b_mode=2.

The New York Times, New York dostupné z:

<https://query.nytimes.com/search/sitesearch/?action=click&contentCollection®ion=TopBar&WT.nav=searchWidget&module=SearchSubmit&pgtype=Homepage#/reykjavik+summit/>, ISSN: 0362-4331.

NSDD dostupné z: <https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/index.html>.

Projevy Ronalda Reagana dostupné z: <https://reaganlibrary.gov/archives/speeches>.

Ústav pro českou literaturu AV ČR: Digitalizovaný archiv časopisů, dostupný z:
<http://archiv.ucl.cas.cz/>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: První setkání prezidenta Ronalda Reagana se sovětským generálním tajemníkem Michailem Gorbačovem na Fleur D'Eau během summitu v Ženevě ve Švýcarsku, 19. listopadu 1985.

Příloha č. 2: První osobní setkání prezidenta Reagana se sovětským generálním tajemníkem Gorbačovem ve vile Fleur D'Eau během Ženevského summitu, 19. listopadu 1985.

Příloha č. 3: Prezident R. Reagan a sovětský generální tajemník M. Gorbačov odcházeli do loděnice během summitu v Ženevě, 19. listopadu 1985.

Příloha č. 4: Prezident Reagan a sovětský generální tajemník Gorbačov a jejich soukromý rozhovor v loděnici během summitu v Ženevě, 19. listopadu 1985.

Příloha č. 5: Setkání Michaila Gorbačova s reverendem Jesse Jacksonem v hale sovětské mise v průběhu summitu v Ženevě.

Příloha č. 6: Reakce na jednání o odzbrojování v průběhu ženevského summitu.

Příloha č. 7: Jedna z reakcí na Reaganův plán ohledně SDI.

Příloha č. 8: Manželé Reaganovi během setkání se sovětským generálním tajemníkem Gorbačovem a Raisou Gorbačovovou na večeři při sovětské misi během summitu v Ženevě, 19. 11. 1985.

Příloha č. 9: Prezident Reagan a sovětský generální tajemník Gorbačov v domě Hofdi v Reykjavíku na Islandu, 11. 10. 1986.

Příloha č. 10: Prezident Reagan v průběhu jednání se generálním tajemníkem Gorbačovem v domě Hofdi během summitu v Reykjavíku, 11. 10. 1986.

Příloha č. 11: Prezident Reagan během briefingu s K. Adelmanem, G. Shultzem, D. Reganem, P. Nitzem a J. Poindextem během summitu v Reykjavíku, 11. 10. 1986.

Příloha č. 12: Prezident Reagan se rozloučil se sovětským generálním tajemníkem Gorbačovem po posledním setkání v domě Hofdi v Reykjavíku, 12. 10. 1986.

Příloha č. 13: Prezident Reagan a generální tajemník Gorbačov opouští dům Hofdi v Reykjavíku, 12. 10. 1986.

Příloha č. 14: Reakce tisku ohledně jednání v Reykjavíku a jejich hledání správného označení pro setkání generálního tajemníka Gorbačova a amerického prezidenta Reagana.

Příloha č. 15: Prezident Reagan a generální tajemník Gorbačov si potřásli rukou při příjezdu na jižním trávníku Bílého domu, 8. 12. 1987.

Příloha č. 16: Prezident Reagan a generální tajemník Gorbačov v doprovodu jejich manželek během diplomatické recepce, 8. 12. 1987.

Příloha č. 17: Prezident Reagan a sovětský generální tajemník Gorbačov podepisují smlouvu INF ve východní místnosti Bílého domu, 8. 12. 1987.

Příloha č. 18: Prezident Reagan a sovětský generální tajemník Gorbačov v družném hovoru poté, co podepsali smlouvu INF, 8. 12. 1987.

Příloha č. 19: : Prezident Reagan a Michail Gorbačov jejich první setkání v paláci Grand v Kremlu v Moskvě, 29. 5. 1988.

Příloha č. 20: Prezident Reagan a jeho žena pozdravili moskevské občany na ulici Arbat během moskevského summitu, 29. 5. 1988.

Příloha č. 21: Prezident Reagan vystoupil během moskevského summitu ve sněmovně sv. Vladimíra v paláci Grand v Kremlu v Moskvě, 30. 5. 1988.

Příloha č. 22: Prezident Reagan a sovětský generální tajemník Gorbačov na Rudém náměstí během Moskevského summitu, 31. 3. 1988.

Příloha č. 23: Prezident Reagan přednesl projev na Moskevské státní univerzitě v SSSR, 31. 3. 1988.

Obrazová příloha

Příloha č. 1: První setkání prezidenta Ronalda Reagana se sovětským generálním tajemníkem Michailem Gorbačovem na Fleur D'Eau během summitu v Ženevě ve Švýcarsku, 19. listopadu 1985.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z <https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/c32025-25.jpg>) [16. 12. 2017]

Příloha č. 2: První osobní setkání prezidenta Reagana se sovětským generálním tajemníkem Gorbačovem ve vile Fleur D'Eau během Ženevského summitu, 19. listopadu 1985.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z: <https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/c31983-14A.jpg>) [16. 12. 2017]

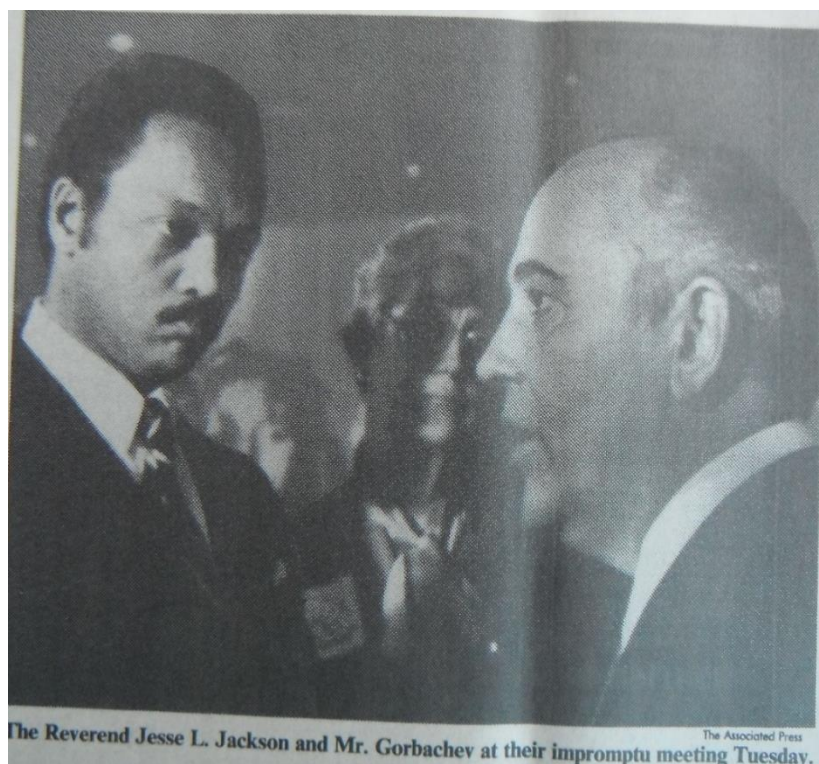
Příloha č. 3: Prezident R. Reagan a sovětský generální tajemník M. Gorbačov odcházeli do loděnice během summitu v Ženevě, 19. listopadu 1985.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z:
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/c31982-4.jpg>) [16. 12. 2017]

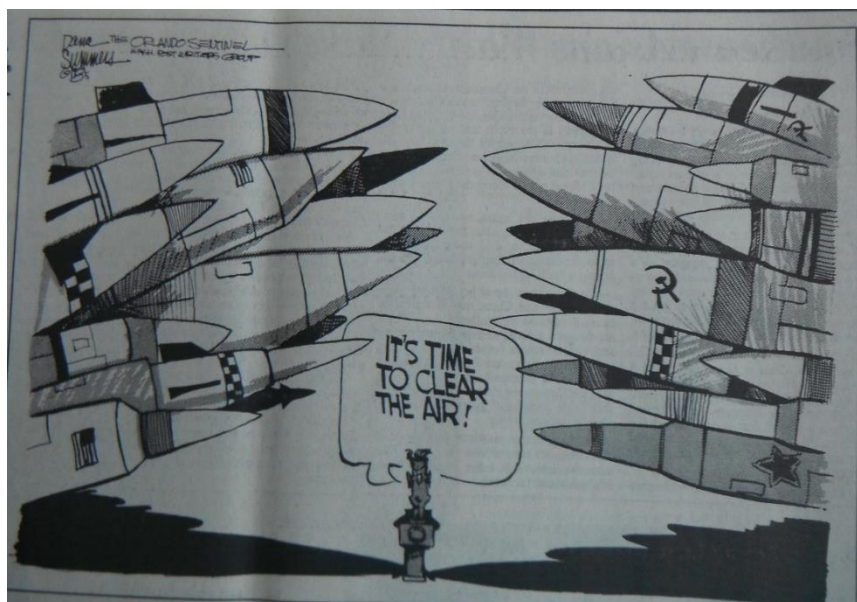
Příloha č. 4: Prezident Reagan a sovětský generální tajemník Gorbačov a jejich soukromý rozhovor v loděnici během summitu v Ženevě, 19. listopadu 1985.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z:
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/c31982-11.jpg>) [16. 12. 2017]

Příloha č. 5: Setkání Michaila Gorbačova s reverendem Jesse Jacksonem v hale sovětské mise v průběhu summitu v Ženevě.

(Gorbachev Encounters Jesse Jackson on Arms. In: *International Herald Tribune*, Curych, 20. 11. 1985, s. 6.)

Příloha č. 6: „Je načase vyčistit vzduch!“ Reakce na jednání o odzbrojování v průběhu ženevského summitu.

(Involved in Geneva but Not Invited to the Summit. In: *International Herald Tribune*, Curych, 20. 11. 1985, s. 8.)

Příloha č. 7: „Táta říká, že jaderné rakety nám mohou ublížit a dokonce poškodit náš dům, což by snížilo hodnotu nemovitosti. Takže táta říká, že můžeme postavit duhu okolo našeho domu a možná, že odrazí i jaderné rakety. Táta pracuje na Star Wars a tvrdí, že je to pro nás hrnec zlata. Táta je chytrý. Opravdu ví, jak otočit dolar.“ Jedna z reakcí na Reaganův plán ohledně SDI.

(The ABM Fallacy, and Summit Lesson for Reagan. In: *International Herald Tribune*, Curych, 14. 11. 1985, s. 4.)

Příloha č. 8: Manželé Reaganovi během setkání se sovětským generálním tajemníkem Gorbačovem a Raisou Gorbačovovou na večeři při sovětské misi během summitu v Ženevě, 19. 11. 1985.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z:
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/c32104-11.jpg>) [16. 12. 2017]

Příloha č. 9: Prezident Reagan a sovětský generální tajemník Gorbačov v domě Hofdi v Reykjavíku na Islandu, 11. 10. 1986.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z:
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/C37401-14.jpg>) [16. 12. 2017]

Příloha č. 10: Prezident Reagan v průběhu jednání se generálním tajemníkem Gorbačovem v domě Hofdi během summitu v Reykjavíku, 11. 10. 1986.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z:
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/c37406-14.jpg>) [16. 12. 2017]

Příloha č. 11: Prezident Reagan během briefingu s K. Adelmanem, G. Shultzem, D. Reganem, P. Nitzem a J. Poindextem během summitu v Reykjavíku, 11. 10. 1986.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z:
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/C37419-19.jpg>) [16. 12. 2017]

Příloha č. 12: Prezident Reagan se rozloučil se sovětským generálním tajemníkem Gorbačovem po posledním setkání v domě Hofdi v Reykjavíku, 12. 10.1986.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z:
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/c37428-10.jpg>)
[16. 12. 2017]

Příloha č. 13: Prezident Reagan a generální tajemník Gorbačov opouští dům Hofdi v Reykjavíku, 12. 10. 1986.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z:
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/c37428-18.jpg>)
[16. 12. 2017]

Příloha č. 14: „Uchopit to! Dosud nemáme řešení, jak se s tím vypořádat.“ Reakce tisku ohledně jednání v Reykjavíku a jejich hledání správného označení pro setkání generálního tajemníka Gorbačova a amerického prezidenta Reagana.

(Moscow: Growls in the Wings. In: International Herald Tribune, Curych, 7. 10. 1986, s. 6.)

Příloha č. 15: Prezident Reagan a generální tajemník Gorbačov si potřásli rukou při příjezdu na jižním trávníku Bílého domu, 8. 12. 1987.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z: <https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/c44044-12a.jpg>) [16. 12. 2017]

Příloha č. 16: Prezident Reagan a generální tajemník Gorbačov v doprovodu jejich manželek během diplomatické recepce, 8. 12. 1987.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z:
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/c44042-22.jpg>
[16. 12. 2017])

Příloha č. 17: Prezident Reagan a sovětský generální tajemník Gorbačov podepisují smlouvu INF ve východní místnosti Bílého domu, 8. 12. 1987.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z:
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/C44067-5.jpg> [16. 12. 2017])

Příloha č. 18: Prezident Reagan a sovětský generální tajemník Gorbačov v družném hovoru poté, co podepsali smlouvu INF, 8. 12. 1987.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z:
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/C44087-21.jpg>).
[16. 12. 2017]

Příloha č. 19: Prezident Reagan a Michail Gorbačov jejich první setkání v paláci Grand v Kremlu v Moskvě, 29. 5. 1988.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z:
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/C47249-22.jpg>)
[16. 12. 2018]

Příloha č. 20: Prezident Reagan a jeho žena pozdravili moskevské občany na ulici Arbat během moskevského summitu, 29. 5. 1988.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z:
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/c47276-4A.jpg>)
[16. 12. 2017]

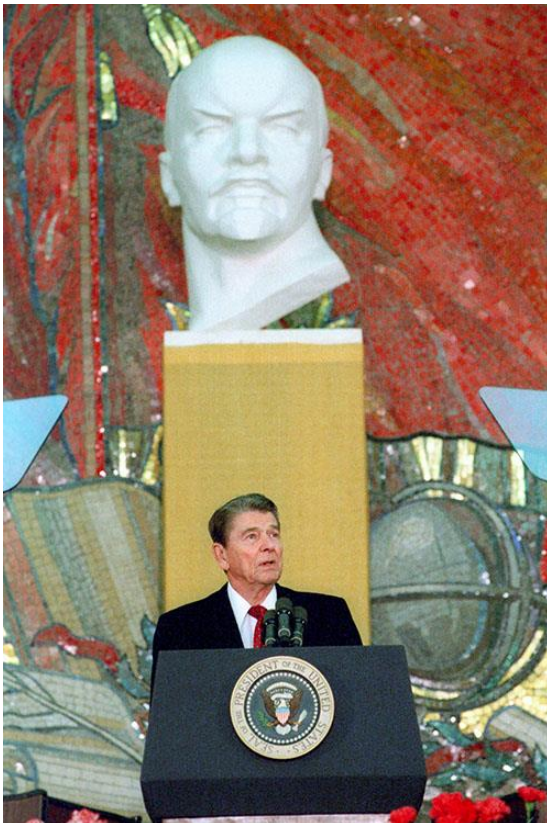
Příloha č. 21: Prezident Reagan vystoupil během moskevského summitu ve sněmovně sv. Vladimíra v paláci Grand v Kremlu v Moskvě, 30. 5. 1988.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z:
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/C47329-10.jpg>) [16. 12. 2017]

Příloha č. 22: Prezident Reagan a sovětský generální tajemník Gorbačov na Rudém náměstí během Moskevského summitu, 31. 3. 1988.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z: <https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/c47345-10.jpg>) [16. 12. 2017]

Příloha č. 23: Prezident Reagan přednesl projev na Moskevské státní univerzitě v SSSR, 31. 3. 1988.

(Knihovna a muzeum Ronalda Reagana [online], dostupné z: <https://reaganlibrary.archives.gov/archives/photographs/large/c47404-35A.jpg>) [16. 12. 2017]